

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programa

ERNESTA VILKAITĖ
II kurso studentė

**Anti-amerikanizmo Vakarų Europoje priežastys ir pasekmės:
Italijos atvejis**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. habil. dr. Evaldas Nekrašas

Vilnius, 2007

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Anti-amerikanizmo Vakarų Europoje priežastys ir pasekmės: Italijos atvejis*:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ernesta Vilkaitė .....

Vilkaitė E. Anti-amerikanizmo Vakarų Europoje priežastys ir pasekmės: Italijos atvejis:

Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. habil. dr. E.Nekrašas. – V., 2007. – 71 p.

Reikšminiai žodžiai: anti-amerikanizmo fenomenas, JAV, Amerika, Vakarų Europa, Italija, priešiškas, kritika, Amerikos visuomenė/kultūra, ekonominis modelis, JAV galia, Amerikos mitas, amerikanizacija, anti-amerikanizmo šaltiniai, Italijos politinė dešinė, Italijos politinė kairė, Italijos katalikiškasis sluoksniu, visuomeniniai judėjimai, Vietnamo karas, Vičencos karinės bazės.

Šiame darbe nagrinėjamas anti-amerikanizmo fenomenas Vakarų Europoje. Remiantis Italijos atvejo analize, siekiama surasti pagrindines anti-amerikanizmo Vakarų Europoje priežastis ir pasekmes. Darbe yra pristatomas reiškinių kompleksas bei apibrėžimo problema, taip pat pateikiama istorinė anti-amerikanizmo raida. Kadangi anti-amerikanizmo tyrimui yra labai svarbus konkretus šio reiškinių pasireiškimo kontekstas, tuo tikslu darbe analizuojama Italijos susidūrimo su Amerika patirtis, taip pat pristatomi pagrindiniai anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai. Galiausiai, siekiant suprasti anti-amerikanizmo funkcionavimo mechanizmą, darbe pateikiama nuodugni dviejų anti-amerikanizmo pasireiškimo Italijoje atvejų – Vietnamo karo ir Vičencos karinių bazių analizė.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Nekešti Dėdės Semo, arba anti-amerikanizmo fenomenas.....	10
1.1. Anti-amerikanizmo kompleksiskumas ir apibrėžimo problema.....	10
1.2. Istorinė anti-amerikanizmo raida.....	15
2. Italijos susidūrimo su Amerika patirtis.....	21
2.1. Pirminis JAV įvaizdis: nuo „pažadėtosios žemės“ iki „karčiosios Amerikos“.....	22
2.2. JAV Italijoje: Italijos išlaisvinimas ir atstatymas po Antrojo pasaulinio karo.....	25
3. Anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai.....	34
3.1. Tradiciniai anti-amerikanizmo šaltiniai.....	34
3.2. „Naujieji“ anti-amerikanizmo šaltiniai.....	39
4. Anti-amerikanizmo Italijoje atvejų analizė.....	42
4.1. Vietnamo karo atvejis.....	43
4.2. Vičencos karinių bazių atvejis.....	50
Išvados.....	59
Naudota literatūra ir šaltiniai.....	63
Summary.....	70

Įvadas

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių JAV iš daugumos pasaulio valstybių sulaukė užuojautos ir palaikymo. Tačiau po šių tragiškų įvykių nepraėjus nei dvejiems metams, pasaulio arenoje ėmė vyrauti priešingos nuotaikos. Amerikos* inicijuotas karas su terorizmu ir galiausiai 2003 m. be JT rezoliucijos prasidėjusi JAV karinė kampanija Irake sukėlė didžiulę priešišką pasaulio reakciją. Tiek Europoje, tiek Azijoje, Australijoje ar Pietų Amerikoje nuvilnijo aštri kritika ir neigiamas tokio vienašališko Amerikos veiksmo vertinimas. Daugelyje valstybių smarkiai krito visuomenės teigiamas vertinimas ir požiūris į JAV, ką gerai iliustruoja ir tuo metu atliktų empirinių viešosios nuomonės tyrimų¹ rezultatai: pavyzdžiui, 1999-2003 m. pr. laikotarpiu teigiamas JAV vertinimas Vokietijoje nukrito nuo 78 iki 25 proc., Prancūzijoje atitinkamai nuo 62 iki 31 proc., Turkijoje – nuo 52 iki 12 proc., Indonezijoje dar ryškiau – nuo 75 iki 15 proc. ir t.t. Kalbant apie Europą, *German Marshall Fund* ir *Chicago Council on Foreign Relations* atliktas tyrimas „Transatlantic Trend Survey 2003“ atskleidė, jog 2002 m. 64 proc. europiečių pritarė stipriai Amerikos lyderystei pasaulyje. Tuo tarpu jau po metų toks požiūris sumažėjo iki 45 proc. ir tiek D.Britanijoje, tiek Prancūzijoje, tiek Vokietijoje ir Italijoje neigiamas JAV vertinimas padidėjo apie 20 proc.² Tai tik keletas pavyzdžių, kurie rodė bendrą tendenciją – stiprėjantį neigiamą likusio pasaulio požiūrį į JAV.

Kaip tik tuo metu akademinėje ir viešojoje srityse ypač dažnai imtas vartoti *anti-amerikanizmo* terminas. Galėjo susidaryti įspūdis, jog anti-amerikanizmas – tai naujas reiškinys tarptautinėje arenoje. Tačiau anti-amerikanizmo apraiškų būta nuo pat JAV susikūrimo pradžios, o pats terminas skaičiuoja jau ne vieną dešimtį metų. Vis dėlto, susidarius tam tikroms aplinkybėms (rugsėjo 11 d. įvykiai, reakcija į karinius JAV veiksmus

---

* Nepaisant plačios geografinės *Amerikos* sampratos (t.y. Šiaurės ir Pietų Amerikos žemynų, kur be JAV yra išsikūrusios dar 34 valstybės), akcentuotina, jog šioje vietoje ir toliau viso darbo metu terminas *Amerika* (taip pat *amerikiečiai*, *amerikietiškas* ir pan.) vartojamas vien tik JAV, t.y. Jungtinėms *Amerikos* valstijoms, apibūdinti, remiantis nuo seno susiformavusiu populiariu JAV/Amerikos sinonimišku vartojimu bei tuo labiau, kad *anti-amerikanizmo* terminas jau nuo pat jo atsiradimo pradžios yra naudojamas neigiamai reakcijai išskirtinai JAV atžvilgiu apibūdinti.

¹ Žr., pvz., 2003 m. Eurobarometer tyrimą „Eurobarometer 59“

(http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59/eb59_rapport_final_en.pdf), atskleidžiantį 15-os ES narių JAV vertinimo pokyčius, arba 2003 m. Pew Global Attitudes Project tyrimą 20-yeje pasaulio valstybių „Views of a Changing World 2003“ (<http://pewglobal.org/reports/pdf/185.pdf>)

² „Transatlantic Trend Survey 2003“, <http://www.transatlantictrends.org/doc/2003_english_key.pdf> [Žiūrėta 2006-11-25].

prieš Iraką), nemažai mokslininkų tarsi naujai atrado anti-amerikanizmo reiškinių³, o tuo metu pasirodžiusiuose tarptautinių santykių srities knygoje, žurnaluose ir straipsniuose vis labiau stiprėjo nuomonė, jog galiausiai XX amžius (daugumoje istorinių šaltinių dažnai vadinamas Amerikos amžiumi) užleidžia vietą naujam XXI – neapykantos Amerikai – amžiui.

Suprantama, jog dėl terorizmo grėsmės svarbiausia anti-amerikanizmo tyrimų po rugsėjo 11-osios ašimi tapo priešišku JAV tendencijų islamiškose, ypač Artimųjų Rytų, valstybėse analizė. Kaip ryškiausias islamiškojo anti-amerikanizmo skirtumas yra pabrėžiamas „krūvinas“ jo pobūdis, tuo tarpu kituose pasaulio regionuose išryškėjo „lengvasis“ anti-amerikanizmas, savo išraiškos forma nesiekiantis JAV sunaikinimo.⁴ Kaip tik toks reiškinių pobūdis pastebimas Europoje*, kas greičiausiai iš dalies lemia ir, autorės nuomone, nepelnytą, europietiško anti-amerikanizmo svarbos sumenkinimą.

Išskirti anti-amerikanizmo priežastis, pvz., Artimuosiuose Rytuose yra gana nesunku (JAV politika Artimuosiuose Rytuose, dažnai eskaluojamas religijų/civilizacijų susidūrimas ir pan.), tuo tarpu Europos atveju šis klausimas (bent iš pirmo žvilgsnio) yra gana keblus. Juk visą Šaltojo karo laikotarpį JAV ir Vakarų Europa buvo svarbiausios partnerės ir nuo pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos, po kurios JAV iškilo kaip pagrindinė Vakarų Europos gelbėtoja ir saugumo užtikrintoja, abi pusės demonstravo glaudžius tarpusavio santykius. Negi tokiomis sąlygomis buvo įmanomas anti-amerikanizmo iškilimas Vakarų Europoje, kurio apraiškos sėkmingai gyvuoja šiandien? Kaip rodo pavyzdžiai, taip.

Vėlgi prisiminus invazijos į Iraką atvejį, verta prisiminti, jog skirtinga Europos valstybių reakcija į karinius JAV veiksmus prieš Iraką leido prabilti apie Senojo žemyno skilimą į „senąją“ ir „naująją“ Europą. Be to, net ir tarp pačių Vakarų Europos valstybių išryškėjo nevienodas požiūris į karą Irake: nepaisant stiprių anti-amerikietišku tendencijų visuomenėse, D.Britanija, Ispanija, Italija ir kitos valstybės parėmė Ameriką, priešingai

---

³ Paminėtini tik keletas iš to meto daugybės anti-amerikanizmo tyrimų: James W Ceaser, „A Genealogy of anti-Americanism“. *Public Interest*, 2003; Sergio Fabbrini, „Layers of anti-Americanism: Americanization, American unilateralism and anti-Americanism in a European Perspective“. *European Journal of American Culture*, 2004; Paul Hollander, „Loving Peace & Detesting America: What makes the antiwar movement thrive“. *The National Review*, 2003 m. kovo 24 d.; Paul Hollander (sud.), *Understanding Anti-Americanism : Its Orgins and Impact at Home and Abroad*. Chicago: Ivan R. Dee, 2004; Nicole Speulda, „Documenting the Phenomenon of Anti-Americanism“, The Princeton Project on National Security <<http://www.wws.princeton.edu/ppns/papers/speulda.pdf>> ir t.t.

⁴ Moises Naim, „The Perils of Lite Anti-americanism“. *Foreign Policy*, 2003 m. gegužė-birželis, 136.

* Be abejo, turima galvoje Vakarų Europą, nes Vidurio ir Rytų Europoje bent jau šiuo metu ryškesnis pro-amerikanizmas.

Prancūzijai ar Vokietijai, kurių vyriausybės aštriai kritikavo vienašališkus JAV veiksmus. Taigi ir anti-amerikanizmo pasekmės gali labai įvairuoti, kas kelia dar didesnę susidomėjimą šiuo reiškiniu.

Tad šio darbo tyrimo objektas yra anti-amerikanizmo fenomenas apskritai Vakarų Europoje ir konkrečiai Italijoje. Kadangi šiuolaikinis anti-amerikanizmas susiformavo maždaug po Antrojo pasaulinio karo pabaigos, darbe bus labiausiai gilinamasi būtent į šį laikotarpį. Šioje vietoje taip pat reikėtų tarti keletą žodžių dėl Italijos atvejo pasirinkimo. Turbūt kaip stipriausia anti-amerikanizmo „tvirtovė“ Vakarų Europoje, be abejo, yra dažniausiai minima Prancūzija, kas atitinkamai Vakarų Europos anti-amerikanizmo tyrime leidžia tikėtis kaip tik Prancūzijos atvejo analizės. Vis dėlto darbe bus nagrinėjamas Italijos atvejis dėl kelių priežasčių. Visų pirma, kalbant apie anti-amerikanizmo Vakarų Europoje tyrimus, Prancūzijoje egzistuojantis anti-amerikanizmas yra bene labiausiai ištyrinėtas. Antra, dėl darbo autorės, laimėjus Italijos vyriausybinę stipendiją, studijų 2005/2006 m.m. pavasario semestre Bolonijos universiteto „Roberto Ruffilli“ politikos mokslų fakultete, kas autorei suteikė galimybę geriau susipažinti su Italijos vidaus politika ir politinės kultūros ypatumais bei „iš vidaus“ pažinti itališkąjį kontekstą, kuris, be abejonės, daro nemažą įtaką „itališkajai“ anti-amerikanizmo formai. Be to, italų kalbos mokėjimas leido žymiai praplėsti prieinamų šaltinių kiekį, ypač turint galvoje pirminius šaltinius.

Darbo tikslas yra, nuodugnai išnagrinėjus anti-amerikanizmo fenomeną ir naudojant Italijos atvejo analizę, išskirti pagrindines šio reiškinio atsiradimo/egzistavimo Vakarų Europoje priežastis ir pasekmes. Atitinkamai tai leis patvirtinti/paneigti šias hipotezes:

H1: *Anti-amerikanizmą sukelia įvairių priežasčių kompleksas (t.y. nėra vienos vienintelės šį reiškinį lemiančios priežasties); ir*

H2: *Visuomenėje paplitęs anti-amerikanizmas gali daryti reikšmingą įtaką politiniams santykiams su JAV.*

Kadangi siekiant nuodugnios anti-amerikanizmo analizės, darbe bus nagrinėjamos ne tik naujausios anti-amerikanizmo Italijoje apraiškos, bet ir XX amžiaus, atitinkamai bus taip pat galima patvirtinti/paneigti šią hipotezę:

H3: *„Naujasis“ anti-amerikanizmas esmingai nesiskiria nuo „senojo“.*

Siekiant tyrimo tikslo, darbe keliami šie uždaviniai:

Pirma, įvairiais pjūviais išnagrinėti ir pristatyti anti-amerikanizmo fenomeną, pateikiant ne tik reiškinių apibrėžimo kompleksškumą, bet ir pristatant jo istorinį vystymąsi. Anti-amerikanizmo reiškinių supratimas bus naudingas pagrindas tolesniam Italijos atvejo tyrimui.

Antra, kadangi anti-amerikanizmo vystimuisi ir skirtingam jo intensyvumui ar pasireiškimo formoms didelę reikšmę turi konkreti kiekvienos valstybės susidūrimo su JAV patirtis, toliau nagrinėjant konkretų Italijos atvejį, pateikti svarbiausių Italijos-JAV santykių istorinę analizę, t.y. tam tikrą itališką anti-amerikanizmo kontekstą.

Trečia, išskirti ir pristatyti svarbiausius anti-amerikanizmo Italijoje šaltinius, iš kurių gali kilti ir kyla svarbiausios anti-amerikietiškos apraiškos.

Ketvirta, nuodugniai išnagrinėti kelis konkrečius anti-amerikanizmo pasireiškimo Italijoje įvykius. Dėl magistro darbo apimties tyrimui pasirinkti du, pakankamai nemažu laiko tarpu atskirti, atvejai: Vietnamo karo ir pats naujausias, 2006-2007 m. iškilęs, klausimas dėl amerikiečių bazių Vičencos mieste.

Išsikelti uždaviniai bus įgyvendinami *aprašomojo-analitinio* metodo pagalba.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą bei problematiką, magistro darbo analizė, autorės nuomone, svarbi keliais aspektais:

- Bus tiriamas anti-amerikanizmo fenomenas, kuris pastaruoju metu sulaukia vis didesnio tarptautinės visuomenės dėmesio ir, akivaizdu, nėra nykstantis reiškinys;
- Dabartinių ir praeities anti-amerikietiškų tendencijų analizė leis geriau suprasti patį reiškinį, jo raidos bei galbūt ateities vystymosi kryptis;
- Italijos atvejo tyrimas leis giliau suvokti anti-amerikanizmo pasekmes dvišalių santykių su JAV kontekste.

Nagrinėjant anti-amerikanizmo reiškinį, daugiausia remiamasi pagrindinių šio fenomeno tyrinėtojų – Paul Hollander'o, Brendon O'Connor'o, Martin Griffiths, David W. Ellwood'o, Alexander Stephan'o, Rob Kroes, Richard Crockatt'o, Marie-France Toinet ir kitų – darbais. Italijos atvejo analizei naudotasi Italijos mokslininkų darbais (tokių kaip, Tiziano Bonazzi, Pier Paolo D'Attorre, Sergio Fabbrini, Massimo Teodori, Michela Nacci, Marco Tarchi bei kitų) ir, be abejo, pirminiais Italijos Vyriausybės ar Parlamento bei Italijos periodinių leidinių šaltiniais.

Galiausiai darbo autorė nori padėkoti darbo vadovui prof. E.Nekrašui už konstruktyvias pastabas viso darbo atžvilgiu bei Bolonijos universiteto prof. D.W.Ellwood'ui, padėjusiam geriau suvokti anti-amerikanizmo fenomeną Italijoje.

1. Nekęsti Dėdės Semo, arba anti-amerikanizmo fenomenas

Anti-amerikanizmo terminas nėra naujas ir tai nėra naujai susiformavęs reiškinys. Iš tiesų jis egzistavo jau seniai prieš Šaltąjį karą bei sėkmingai pergyveno jo pabaigą.⁵ Vis dėlto nepaisant dažno šiandieninio anti-amerikanizmo termino vartojimo, neretai jis naudojamas labai skirtingiems reiškiniams apibūdinti ar lygiai taip pat labai skirtinguose kontekstuose. Gali kilti klausimas, ar, pavyzdžiui, protesto akciją prie „McDonald's“ restoranų Paryžiuje, ir, tarkime, didžiulę JAV karinės kampanijos Irake kritiką galima apibūdinti tuo pačiu anti-amerikanizmo terminu? Ir, beje, kodėl bet kokia antipatijos Amerikai forma dažnai yra lydima priesagos „-izmas“? Įvairiais istorijos periodais tarptautinėje arenoje galima buvo stebėti anglofobijos apraiškas, neigiamą požiūrį į vokiečius ar net agresyvumą Japonijos atžvilgiu, tačiau nei vienas iš šių reiškinų neįgijo pusiau ideologinio pobūdžio, ką implikuoja jau minėtas „-izmas“.⁶ Akivaizdu, jog iš pirmo žvilgsnio nėra taip paprasta atsakyti į klausimą – kas yra anti-amerikanizmas? Tad iš tiesų naudinga atidžiau pažvelgti į šį fenomeną.

1.1 Anti-amerikanizmo kompleksiskumas ir apibrėžimo problema

Jei pritariame idėjai, jog daiktų/reiškinų pavadinimai atspindi jų esmę, vertingas anti-amerikanizmo fenomeno nagrinėjimo atspirties taškas yra semantinė termino *anti-amerikanizmas* analizė. Terminą sudaro du žodžiai: „anti-“, ir „amerikanizmas“. Kaip žinia, pirmasis reiškia „prieš“. Tad, jei žinotume antrojo žodžio reikšmę, anti-amerikanizmas kaip tik ir reikštų jo antipodą. Tačiau čia ir iškyla problema: „nėra vieningai priimtose ideologijos, judėjimo ar bent tam tikrų įsitikinimų, kurie leistų vieningai apibrėžti terminą

---

⁵ Alan McPherson, *Yankee No! Anti-americanism in U.S.-Latin American Relations*, Cambridge: Harvard University, 2003, 170.

⁶ David W. Ellwood, „L'antiamericanismo in Europa: Una prospettiva comparata“. *Italia Contemporanea*, 217, 1999. (pasiekiamas adresu http://www.insmli.it/publicazioni/1/Ellwood_217.pdf)

„Amerikanizmas“⁷. Tad lygiai taip pat problematiška tampa ir apibrėžti anti-amerikanizmą. Problemų kelia ir jau minėtas „-izmas“, nes anti-amerikanizmas, skirtingai nei kiti egzistuojantys „-izmai“ (pvz., liberalizmas, socializmas ir pan.), stokoja ateities vizijos ir apibrėžia save ne per vieningą požiūrį, bet per tam tikrą priešpriešą (kaip atsakomąją reakciją).⁸ Vis dėlto terminas yra plačiai paplitęs ir vartojamas, tad vienaip ar kitaip turime pabandyti suprasti jo reikšmę ir svarbą šiandieninėse (gana įtemptose) diskusijose dėl JAV vaidmens pasaulyje.

Visų pirma, reikia pažymėti, kad, nepaisant to, jog bene pirmą kartą anti-amerikanizmo terminas aptinkamas jau 1901 m. „Atlantic Monthly“ žurnale⁹, vis dar neegzistuoja vieningas mokslinis anti-amerikanizmo apibrėžimas¹⁰, ir greičiau galime kalbėti apie daug ir įvairių bandymų apibūdinti šį reiškinį.

Kaip 1988 m. išėjusiame specialiaame anti-amerikanizmui skirtame Amerikos politikos mokslų akademijos „Annals“ leidinyje teigia H.J.Spiro, anti-amerikanizmas turėtų būti suprantamas kaip aštri kritika pagrindinėms JAV konstitucijoje įtvirtintoms vertybėms (laisvei, lygybei, teisingumui ir demokratijai)¹¹. Tuo tarpu T.Zeldin šį reiškinį prilygino patologijai, teigdamas, kad matomas akivaizdus isterijos požymis, kai mylima arba nekenčiama visa tauta.¹² Panašiai reiškinį apibrėžia ir M.Toinet, teigdama, jog anti-amerikanizmo termino vartojimas pateisinamas tik esant sistematiškam priešingumui – savotiškai alerginei reakcijai Amerikos atžvilgiu.¹³ A.Rubinstein ir D.Smith pateikia konkretesnį apibrėžimą: anti-amerikanizmu laikomi bet kokie priešiški veiksmai ar išraiškos, kurie tampa atakų prieš JAV užsienio politiką, visuomenę, kultūrą ir vertybes dalimi.¹⁴ Tai tik keletas anti-amerikanizmo apibrėžimo pavyzdžių, kurie, kaip matome, iš vienos pusės yra

---

⁷ Brendon O'Connor ir Martin Griffiths, „Introduction: Making sense of anti-Americanism“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 1.

⁸ Jessica C. E. Gienow-Hecht, „Always Blame the Americans: Anti-Americanism in Europe in the Twentieth Century“. <<http://www.historycooperative.org/journals/ahr/111.4/gienowhecht.html>> [Žiūrėta 2007-01-25].

⁹ Žr. David W. Ellwood, „Anti-Americanism: Why Do Europeans Resent Us?“. <http://www.dedefensa.org/article.php?art_id=744> [Žiūrėta 2007-02-15].

¹⁰ Sigrid Faath, „The problematic topic of anti-americanism“. Kn. Sigrid Faath (sud.), *Anti-americanism in the Islamic World*. London: Hurst, 2006, 7.

¹¹ Herbert J. Spiro, „Anti-americanism in Western Europe“. *Annals of the American Academy of Political Science*, 1988, 122.

¹² Theodoro Zeldin, „The Pathology of anti-Americanism“. Kn. Denis Lacorne, Jacques Rupnik, Marie-France Toinet (sud.), *The Rise and Fall of Anti-americanism*, Basigstoke: Macmillan, 1990, 35.

¹³ Marie-France Toinet, „Does anti-Americanism exits?“. Kn. Denis Lacorne, Jacques Rupnik, Marie-France Toinet (sud.), *The Rise and Fall of Anti-americanism*, Basigstoke: Macmillan, 1990, 219.

¹⁴ Alvin Rubinstein ir Donald Smith, „Anti-Americanism in the Third World“. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 497, 1988, 35.

labai skirtingi, tačiau iš kitos – ir panašūs. Gana paradoksalu ir tai, kad dauguma šio reiškinių tyrinėtojų dažnai prieina prie tos pačios minties, kad žymiai lengviau pateikti apibūdinimą *kuo pasireiškia* anti-amerikanizmas, nei *kas tai yra*. Šį požiūrį labai puikiai apibendrina JAV ambasadorius Londone Ch.Price, kuris 1987 m. rašė: „...yra sunku surasti vieningą anti-amerikanizmo apibrėžimą. Aš naudojuosi mūsų Aukščiausiojo teisingumo teismo vartojama praktika pornografijos atžvilgiu. Negaliu pateikti vieningo apibrėžimo, tačiau esu tikras, kad sugebėsiu atpažinti, kai tai pamatysiu.¹⁵“

Šioje diskusijos vietoje vertinga B.O'Connor'o ir M.Griffith idėja, jog „anti-amerikanizmas turėtų būti suprantamas kaip tam tikro santykio tarp taikinio („Amerikos“) ir jo kritikų („anti-amerikanistų“) produktas“. ¹⁶ Gana nesunkiai galima būtų identifikuoti pagrindinius kritikos susilaukiančius elementus: siauro mąstymo amerikiečiai (galingiausios pasaulio valstybės piliečiai, tačiau labai mažai išmano apie pasaulį, kuriame dominuoja Amerika; retai moka užsienio kalbas; švietimo sistemos spragos pasaulio istorijos mokyme); „veidmainiška“ JAV užsienio politika (laisvės, demokratijos ir žmogaus teisių retorika dažnai neatitinka realių veiksmų; užsienio politikos vienašališkumas ir arogancija santykiuose su kitomis valstybėmis; tarptautinių organizacijų ignoravimas); JAV ekonominės galios stiprėjimas ir didėjanti turto koncentracija ir kt. Taip atitinkamai akcentuojant vieną ar kitą reiškinių pusę, rezultate išryškėja skirtingos anti-amerikanizmo sampratos: vieniems anti-amerikanizmas gali reikšti priešišumą amerikiečiams kaip tautai, kitiems – nepasitenkinimą JAV vykdoma vienašališka užsienio politika, Amerikos lyderyste tarptautinėje arenoje, jos karine ar ekonomine galia, dar kitiems – prieštaravimą JAV masinio vartotojiškumo tendencijų bei „Mc-kultūros“ sklidimui globalėjančiame pasaulyje.

Reikia pastebėti, jog, nepaisant reiškinių apibrėžimo sunkumų, nemažai akademikų gana sėkmingai nagrinėjo patį reiškinį. Bene pirmasis pateikęs nuoseklią mokslinę anti-amerikanizmo analizę buvo P.Hollander'is. Savo 1995 m. išėjusioje knygoje jis pateikė anti-amerikanizmo skirstymą į *racionalųjį* ir *iracionalųjį* tipus. Pasak mokslininko, racionalusis anti-amerikanizmas apibūdina priešišką atsaką į akivaizdžias JAV klaidas užsienyje ir

---

¹⁵ Charles Price, „The risks for Europe in anti-American sentiment“. *The Guardian*, 1987 m. kovo 22 d.

¹⁶ Brendon O'Connor ir Martin Griffiths, 2.

trūkumus šalies viduje.¹⁷ Kitaip sakant, tai tam tikrų požiūrių sistema, kuriai stimulų suteikia realūs JAV veiksmai ir politika, taip pat vidaus socialinių institucijų defektai bei egzistuojantys sistemos neteisingumai bei neretai ir patys amerikiečiai individai, ypač oficialūs asmenys. Priešingai, iracionalųjį anti-amerikanizmą P.Hollander'is apibūdina kaip tam tikrų be pagrindo kylančių (panašiai kaip ir rasizmo, antisemitizmo ir pan. atvejais) ir giliai išsisknijusių priešišku išraiškų rinkinį, kuris yra daugiausiai susijęs su pačių reiškėjų (individų, grupių, tautų, politinių partijų ar judėjimų) problemomis, nepasitenkinimu ar tam tikrais trūkumais.¹⁸ Šiuo atveju iš tiesų galima kalbėti apie tam tikrą konspiracijų teorijų įtaką, nes pasireiškia savotiškas Amerikos demonizavimas, kai JAV tampa atsakingomis už bet kokį egzistuojantį blogį.

Tačiau toks P.Hollander'io racionalumo-iracionalumo elementas ne tik neleidžia išspręsti anti-amerikanizmo apibrėžimo problemas, bet sukelia ir naujų problemų. Motyvų priskyrimas racionalumui ar iracionalumui priklauso nuo požiūrio, o, be to, pagal anksčiau minėtą P.Hollander'io apibrėžimą rizikuojama priartėti prie teiginio, jog būti priešiška nusiteikusiam pagrindinėms Amerikos vertybėms reiškia buvimą iracionaliu.¹⁹ Pažymėtina ir tai, jog P.Hollander'io apibrėžimas daro neaiškų ir taip problematišką anti-amerikanizmo ir kritikos JAV užsienio politikos atžvilgiu skirtį.*

Kitas galimas anti-amerikanizmo skirstymas yra reiškinių išskyrimas į *vidaus* ir *užsienio*. Iš tiesų, kai kalbama apie anti-amerikanizmą, dažniausiai yra turimas galvoje antrasis tipas – priešiška reakcija prieš Ameriką, ateinanti iš išorės. Vis dėlto kartais nepelnytai yra užmirštas ir pačiose JAV egzistuojantis anti-amerikanizmas. Pagrindiniai vidaus anti-amerikanizmo „taikiniai“ yra labai panašūs kaip ir užsienio: „tai, ko teroristai nekentė ir siekė sunaikinti, buvo mūsų arogancija, mūsų godus gyvenimo būdas, mūsų šykštumas skurdiams ir badaujantiems, besielės pop-kultūros eksportavimas ir dominavimu grįstas požiūris siekti savų tikslų bet kokia kaina.“²⁰ Iš tiesų reikia akcentuoti tai, kad dažnai

---

¹⁷ Paul Hollander, „Introduction: The New Virulence and Popularity“. Kn. Paul Hollander (sud.), „Understanding Anti-americanism: its Origins and Impact at Home and Abroad“, Chicago: Ivan R. Dee, 2004, 7.

¹⁸ Ten pat, 9.

¹⁹ Richard Crockatt, *America embattled: September 11, anti-americanism, and the global order*. London: Routledge, 2003, 45.

* Pažymėtina, jog pastaruoju metu bene dažniausiai daroma klaida yra anti-amerikanizmo tapatinimas su JAV užsienio politikos kritika.

²⁰ Paul Hollander, „Introduction: The New Virulence and Popularity“, 26.

vidaus ir užsienio anti-amerikanizmo formos papildo viena kitą, t.y. užsienio kritikai neretai naudoja iš pačios Amerikos vidaus kylančius priešiškus teiginius, atitinkamai vidaus kritikai savo teiginiams paremti mėgsta vartoti užsienio anti-amerikanizmo argumentus.

Bene vienas ryškiausių anti-amerikanizmo bruožų yra jo *dvilypumas*. Ir galima teigti, jog svarbiausias šio dvilypumo šaltinis yra pačioje Amerikoje (jos visuomenėje, politinėje sistemoje, kultūroje ir t.t.) egzistuojantys prieštaravimai. Kaip teigia J.Kane, Amerika yra: laisvės ir lygybės idealus skelbianti tauta, kurios nemaža dalis ilgą laiką kentėjo vergiją ir segregaciją; anti-imperialistinė valstybė, kuri šlovino viso kontinento užkariavimą bei tikrųjų vietinių gyventojų naikinimą; tauta, kuri manė, kad galia neišvengiamai iškreips vertybes, tačiau kartu, kad Amerikos vertybės neišvengiamai ves prie turto ir galios; tauta, siekusi politiškai save izoliuoti nuo nedoro pasaulio, tačiau tuo pačiu metu vykdžiusi iki tol neregėto masto ekonominį bendradarbiavimą tarptautinėje ekonomikoje; visuomenė, stipriai akcentuojanti puritoniškumą, tačiau tuo pačiu metu sukūrusi ir malonumu bei vartojimu besiremiančią kultūrą; tauta, kuri buvo demokratinio Laisvojo Pasaulio vedlė, tačiau tuo pačiu metu visame pasaulyje rėmė ydingus diktatoriškus režimus ir t.t.²¹ Tai tik keletas ryškiausių tokio JAV dvilypumo pavyzdžių, kas atitinkamai leidžia Ameriką pozicionuoti „myliu-nekenčiu“ skalėje. Be to, kaip galime pastebėti, atitinkamai šis meilės-nemeilės elementas dar labiau apsunkina anti-amerikanizmo fenomeno analizę: kaip galima būtų objektyviai iširti reiškinių, pasižymintį emociju (t.y. kartu ir subjektyviu) krūviu?

Suprantama, jog anti-amerikanizmas visada rodo negatyvizmą (priešišumą) Amerikos atžvilgiu. T.y. toliau remiantis simboline „myliu-nekenčiu“ matavimo skale, anti-amerikanizmas visada bus „nekenčiu“ skalės pusėje. Vis dėlto ir čia kyla tam tikra problema, nes pats reiškinių intensyvumas ir pasireiškimo formos vėlgi gali smarkiai varijuoti. Kaip teigia R.Singh, anti-amerikanizmas gali reikštis nuo pasyvaus nemėgimo ir asmeninio nepritarimo iki švelnių pasipriešinimo formų (kaip, pvz., „Nike“ ar „McDonald's“ produkcijos boikoto) bei masinio aktyvizmo (pvz., masinės protesto demonstracijos) ar net smurto (šiuo metu žmonių atmintyje globaliu mastu labiausiai įsirėžęs tokio anti-amerikanizmo pavyzdys, be abejo, yra rugsėjo 11 d. teroristiniai išpuoliai).²² Iš tiesų gali kilti

---

²¹ John Kane, „Ambivalent anti-Americanism“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 49.

²² Robert Singh, „Are we all Americans now? Explaining anti-Americanisms“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 29.

klausimas, kas lemia tokį nevienodą anti-amerikanizmo pasireiškimo intensyvumą? Turbūt svarbiausias paaiškinimas skirtingam žavėjimosi Amerika, jos bijojimo ar nekentimo laipsniui yra kiekvienos tautos (valstybės)/regiono asmeninė konkretaus susidūrimo su JAV patirtis.^{23*}

Nepaisant aukščiau darbe pateiktų bandymų apibrėžti anti-amerikanizmą ar svarbiausių jo bruožų išskyrimo, prieš pateikiant galutinę, darbe toliau naudotą, anti-amerikanizmo sampratą, yra naudinga aptarti istorinę šio reiškinio raidą.

1.2 Istorinė anti-amerikanizmo raida

Kaip jau buvo ne kartą minėta, anti-amerikanizmo apraiškų galima aptikti jau XVIII a. pabaigoje. Apibendrinant ir sujungiant B.O'Connor'o²⁴ ir D.W.Ellwood'o²⁵ pateiktas anti-amerikanizmo chronologijas, galima išskirti tokias keturias pagrindines anti-amerikanizmo vystymosi stadijas:

1. Nuo JAV susikūrimo iki Pirmojo pasaulinio karo.

Pirminės anti-amerikietiškos idėjos ėmė rasti XVIII a. pab. – XIX a. pr., kai JAV, išsikovojusios nepriklausomybę, tapo kažkuo daugiau nei tolima kolonijinė Europos sritis. Be abejo, tuo metu visa kritika Amerikos atžvilgiu ėjo iš Europos, taip pradžioje anti-amerikanizmui pagal kilmę tampant europinės minties konstruktu.²⁶ Šio laikotarpio svarbiausiu anti-amerikanizmo bruožu galima laikyti kultūrinę jo dimensiją: t.y. kaip pagrindinius kritikos objektus apibendrinant galima išskirti skonio, mandagumo ir kito kultūrinio išprusimo Amerikos kasdieniniame gyvenime ir įpročiuose trūkumą. Taigi pagrindinis kritikos taikinys buvo JAV visuomenė. Be abejo, pažymėtina ir tai, jog pirminės tokio anti-amerikanizmo apraiškos buvo Europos elito (daugiausia rašytojų, politikų, diplomatų ar dvasininkų) nuomonė,

---

²³ Ten pat.

* Atitinkamai galime teigti, jog tai rodo ir atvejo analizės metodo anti-amerikanizmo tyrimuose naudojimo tikslumą bei kartu patvirtina pasirinktą magistro darbo tyrimo kryptį, t.y. analizuosimą anti-amerikanizmą konkrečioje valstybėje – Italijoje.

²⁴ Brendon O'Connor, „The anti-American tradition: A history in four phases“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 11-24.

²⁵ David W. Ellwood, „L'antiamericanismo in Europa: Una prospettiva comparata“; David W. Ellwood, „Gli antiamericanismi in Europa nel Novecento: fasi e temi“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004.

²⁶ James W. Ceaser, „A Genealogy of anti-Americanism“. *Public Interest*, 2003, 152, 5.

dažnai išreiškta knygose, laiškuose, po tiesioginio (dažniausiai kelionių metu) susidūrimo su Amerika. Kaip teigia B.O'Connor'as, jau iki XIX a. pab. Europoje buvo tvirtai įsitvirtinęs amerikiečių, kaip nemalonių, neišprususių, godžių ir savanaudžių, įvaizdis. Be to, Europoje amerikiečiai buvo matomi kaip per daug savimi pasitikintys ir pasipūtę, ir būtent šis Amerikos egocentrizmas labiausiai erzino europiečius.²⁷ Maža to, Amerikos kultūra buvo suvokiama kaip rimtas pavojus Europos kultūrai ir europietiškam gyvenimo būdui.* Daugumai to meto kritikų vienintelė Europa galėjo būti ir buvo Vakarų civilizacijos siela.²⁸

Pažymėtina, jog bėgant metams anti-amerikanizmas tik stiprėjo. Jis taip pat tapo ir tam tikru atsaku amerikietiškam mitui, t.y. europinės emigracijos bangų nuolat palaikomai „amerikietiškam svajonei“ (angl. *american dream*, ital. *sogno americano*).²⁹

2. Tarpukario laikotarpis.

Amerikos kritika Europoje ypač tapo ryški po Pirmojo pasaulinio karo, kai JAV kaip galybė iškilo globaliu lygiu. Tuo metu vis dažniau Amerika imta vaizduoti kaip tam tikra Europos antitezė. Pasak T.Bonazzi³⁰, svarbiausi šios antitezės elementai gali būti apibūdinti taip:

<u>Europa</u>	<u>Amerika</u>
sąstingis	judėjimas
hierarchija	lygybė
uždarumas	atvirumas
skurdas	turtas
pesimizmas	optimizmas
subtilumas	grubumas
intelektualizmas	voliuntarizmas

---

²⁷ Brendon O'Connor, „The anti-American tradition: A history in four phases“, 13.

* Pažymėtina, jog tokie kritikos argumentai pastebimi ir šiandienos anti-globalistiniuose judėjimuose.

²⁸ Ten pat, 14.

²⁹ Pier Paolo D'Attorre, „Sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea“. Kn. Pier Paolo D'Attorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 16-18.

³⁰ Tiziano Bonazzi, „Not like us“: il controcanto americano all'antiamericanismo europeo“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 59.

Be abejo, galime pastebėti, jog šios antitezės pačiai Europai leido apsibrėžti ir save. Kitaip tariant, antrojoje anti-amerikanizmo fazėje taip pat išryškėjo jau nuo Antikos laikų Europoje vyraujantis savęs apsibrėžimas per „kito/svetimo“ prizmę bei hėgeliškosios dialektikos tradicija, kai siekiama padaryti išvadas (rasti tam tikrą „tiesą“) remiantis vienas kitam prieštaraujančiais argumentais.

Pažymėtina ir tai, jog tarpukario laikotarpis (pradedant nuo dažnai „Auksiniu“ vadinamo 3-ojo dešimtmečio) žymėjo ir naujo Amerikos propaguojamo ekonominio modelio skverbimosi į Europą pradžią. Nenutrūkstamas demokratinės, *Made-in-USA*, popkultūros eksportas (dažnai vykdytas grynai komerciniais interesais) negrižtamai keitė aukštąją Europos kultūrą, kuri per šimtmečius susiformavo socialinės klasės, išsilavinimo ir klasikinės Vakarų tradicijos sąveikoje.³¹ Kaip teigia D.W.Ellwood'as, Holivudas, džiazas, muzika, šokių studijos, kavinės, naujos reklamos ir gamybos formos, amerikietiški daugėjančio laisvo laiko praleidimo modeliai po Pirmojo pasaulinio karo užplūdo Europą, kas tradiciniame elite, užsiėmusiame savo galios ir pasitikėjimo atstatymu, skatino didelį priešišumą; ir turbūt didžiausia tradicinio elito matoma iš Amerikos ateinanti grėsmė buvo pagrindinė populiariosios kultūros skleidžiama vertybė – lygybė.³²

3. Po Antrojo pasaulinio karo.

Po Antrojo pasaulinio karo plėtotis anti-amerikanizmui Europoje buvo labai palanki terpė: Europos valstybės pasijuto atsidūrusios prastesnėje padėtyje nei JAV (nuniokotos karų, reikalaujančios ekonominio atstatymo) bei priklausomos nuo Amerikos geranoriškumo, kas atitinkamai skatino ir priešiškas nuotaikas JAV atžvilgiu. Vis dėlto pats Šaltojo karo kontekstas smarkiai keitė ir patį anti-amerikanizmo pobūdį: t.y. iš kultūrinio lygmens jis perėjo į labiau politinį/ideologinį.³³ Be abejonės, Šaltojo karo svarbiausiu bruožu tapęs ideologinis konfliktas (JAV/SSRS, kapitalizmo/komunizmo) tapo ir vienu svarbiausių anti-amerikanizmo šaltinių: viso Šaltojo karo metu daugiausia ir aštriausia kritika ėjo iš

---

³¹ Alexander Stephan, „Cold War Alliances and the Emergence of Transatlantic Competition: An Introduction“. Kn. Alexander Stephan (sud.), *The Americanization of Europe : culture, diplomacy, and anti-Americanism after 1945*. New York: Berghahn Books, 2006, 8.

³² David W. Ellwood, „L'antiamericanismo in Europa: Una prospettiva comparata“.

³³ Brendon O'Connor, „The anti-American tradition: A history in four phases“, 12.

politinės kairės.* Galbūt kiek supaprastintai, tačiau galima teigti, jog tuo metu teigiamai vertinantys SSRS (angl. *pro-Soviet*) automatiškai buvo laikomi ir nusistatę prieš Ameriką (angl. *anti-American*). Esant Šaltojo karo logikai, pasirinkti buvo įmanoma tik vieną pusę iš dviejų.

Akcentuotina tai, kad Antrojo pasaulinio karo pabaigą galime laikyti Amerikos galios (ne tik kultūrinės, ekonominės, bet jau ir politinės/karinės) projektavimo globaliu mastu pradžia. Kaip tik tokiame, t.y. supergalios, kontekste formavosi JAV santykiai su kitomis valstybėmis³⁴, kas atitinkamai sudarė sąlygas priešiškam nusiteikimui Amerikos atžvilgiu – galingi dažniausiai yra nemėgstami.

Vienas ryškiausių tokio pobūdžio anti-amerikanizmo pasireiškimų buvo Šaltojo karo metu kilusi audringa reakcija (pažymėtina, tiek Amerikos viduje, tiek užsienyje) į JAV karą Vietname.³⁵ Iš tiesų kaip tik Vietnamo karas tapo tuo svarbiu impulsu, kuris smarkiai supurtė tikėjimo Amerikos dorybingumu pamatus. Nemažesnę poveikį jis padarė ir anti-amerikanizmo reiškiniui. Būtent Vietnamo karo patirtis šalia jau egzistavusių kultūrinio ir ekonominio anti-amerikanizmo faktorių įvedė ir politinį (konkrečiau – užsienio politikos), kuris nuo to laiko ilgam įsitvirtino kaip pagrindinis. Be to, Vietnamo karas puikiai atskleidė ir dar vieną naują anti-amerikanizmo bruožą: priešingai nei pirmoje ir antroje vystymosi stadijose, kai anti-amerikanizmas daugiausia buvo *elito* prerogatyvoje, po Antrojo pasaulinio karo į fenomeno analizę jau reikia įtraukti ir *mases*.

4. Po Šaltojo karo pabaigos

Netikėta Šaltojo karo pabaiga (ir JAV kaip vienintelės supergalybės išlikimas) nesąmoningai sufleravo mintį apie būsimą naują harmoningą etapą politiniame ir ideologiniame lygmenyse. Atitinkamai iškilo geros sąlygos anti-amerikanizmo nuslopimui. Vis dėlto JAV kaip supergalybės apibūdinimą pakeitė hipergalybės terminas, kartu vieniems sukeldamas keršto troškimą, kitiems – nesugebėjimą

---

* Nors nereikėtų pamiršti ir „dešiniąją“ – prancūziškąją de Gaulle'io – išimtį.

³⁴ Martin Griffiths, „American power“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 106-107.

³⁵ Joseph J. Nye, Jr., *Soft power: the means to success in world politics*. New York: PublicAffairs, 2004, 35-36.

nešališkai analizuoti ir įvertinti naująją Amerikos galią.³⁶ Anti-amerikanizmo fenomenas transformavosi, prisitaikydamas prie naujų sąlygų.

Šaltojo karo pabaiga žymėjo naujo etapo – dažnai apibūdinamo skambiu *globalizacijos* terminu – pradžia. Žinoma, galima ginčytis, kiek tai buvo naujas reiškinys, ar kvestionuoti patį globalizacijos globalumą (galbūt vyksta ne globalizacija, o regionalizacija?), vis dėlto neįmanoma nuginčyti to fakto, kad, išnykus pagrindiniam Šaltojo karo ideologiniam konfliktui, tarptautinės arenos dėmesys buvo perkeltas į ekonominę sritį. Atitinkamai ir anti-amerikanistų pagrindiniu kritikos objektu tapo ekonominis Amerikos dominavimas pasaulyje: didžiulė turto koncentracija JAV, transnacionalinių Amerikos korporacijų politika neišsivysčiusiose valstybėse, JAV įtaka Tarptautiniam valiutos fondui ir Pasaulio bankui ir t.t. Kaip tik to meto anti-amerikanizmas daugiausia yra suvokiamas kilusių įvairių anti-globalistinių, anti-modernistinių, anti-kapitalistinių, žaliųjų ir pan. judėjimų kontekste.³⁷ Daugumai šių judėjimo dalyvių Amerika tapo kodiniu pavadinimu visų pasaulio blogybių priežastims įvardinti.

Kadangi darbo tyrimo objektas yra anti-amerikanizmo fenomenas Europoje, tad tik paminėtina, jog po rugsėjo 11 d. prabilta apie „teroristinį anti-amerikanizmą“, kylantį iš Artimųjų Rytų ir nukreiptą daugiausia prieš JAV politiką tame regione.³⁸ Bendras europinio anti-amerikanizmo panašumas su teroristiniu būtų tas, kad šiuo metu ir Europoje kaip pagrindinis kritikos taikinys yra išskiriama JAV užsienio politika.

Pažymėtina ir tai, jog ketvirtasis reiškinio etapas tik sąlygiškai vadintinas nauju, nes, nepaisant aukščiau paminėtų anti-amerikanizmo pokyčių, galima pastebėti tam tikrą tarpukario ekonominės ar Šaltojo karo užsienio politikos kritikos atgimimą ir prisitaikymą prie naujų sąlygų.

Išanalizavus anti-amerikanizmo vystymosi stadijas, galima pastebėti, jog anti-amerikanizmas turi galias istorines šaknis bei per visą vystymosi laikotarpį pasireiškė įvairiomis formomis: nuo Amerikos kultūros/visuomenės kritikos iki kruvinos/teroristinės priešpriešos išraiškos.

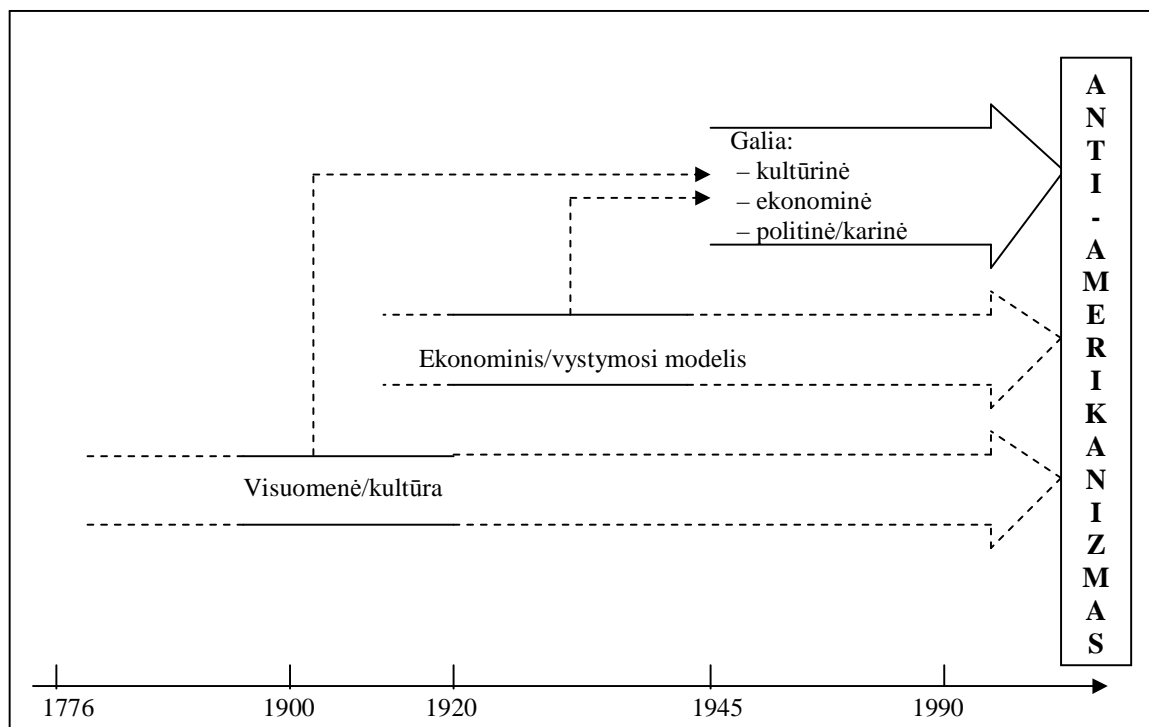
³⁶ Jean-Francois Revel, *Anti-Americanism*. San Francisco, Calif.: Encounter Books, 2003, 57.

³⁷ Brendon O'Connor, „The anti-American tradition: A history in four phases“, 18.

³⁸ Ten pat.

Pažymėtina ir tai, jog dabartinio anti-amerikanizmo apibrėžimo sunkumą greičiausiai didžia dalimi lemia ir tai, jog iki dabartinės fazės egzistavusios Amerikos kritikos formos niekur nedingo: istoriškai besivysčiusį priešišumą, pradedant JAV kultūros, žmonių, vėliau ekonominės ir politinės/karinės galios atžvilgiu, savyje sutalpino reiškiny, šiuo metu apibūdinamas vienu terminu – anti-amerikanizmas (žr. 1 schema).

1 schema. Anti-amerikanizmo istorinis vystymasis (schema sudaryta autorės)

Pastabos: pateiktos datos yra tik orientacinės; rodyklių viduje išskirti pagrindiniai kritikos Amerikos atžvilgiu objektai; punktyrinis/ištisinis rodyklių pobūdis rodo silpnesnį/stipresnį anti-amerikanizmo pasireiškimą.

Galiausiai apibendrinus visą diskusiją, tolesnio tyrimo aiškumui verta apibrėžti anti-amerikanizmo sampratą, kuri ir bus naudojama tolesniame tyrime.

Anti-amerikanizmas – tai daugiau ar mažiau sistematiška daugiau ar mažiau nuoseklių požiūrių, idėjų ir įsitikinimų ar veiksmų prieš Ameriką visuma, apimanti:

- Amerikos visuomenės/kultūros kritiką;

- amerikietiško ekonominio/vystymosi* modelio atmetimą;
- priešiškamą Amerikos galios projektavimui globalioje erdvėje.

Būtent šių dedamųjų suma lemia tikrąjį anti-amerikanizmą, o įvairūs komponentų deriniai – skirtingą reiškinio intensyvumą. Beje, kadangi Amerikos galia gali būti suskaidyta į kultūrinę, ekonominę ir politinę/karinę, galime pastebėti, jog trečiasis punktas iš dalies apima pirmąjį ir antrąjį. Pažymėtina ir tai, jog iš pateikto anti-amerikanizmo apibrėžimo išplaukia, jog yra klaidinga anti-amerikanizmą tapatinti vien tik su JAV užsienio politikos kritika.

Kiekvieną iš anti-amerikanizmo dedamųjų galima išreikšti tokiais klausimais, atsakymai į kuriuos leidžia suprasti savo asmeninį nusiteikimą prieš Ameriką:

- ar norėtum emigruoti į JAV (kitaip sakant, ar norėtum gyventi amerikietiškoje socialinėje ir kultūrinėje sistemoje)?
- kiek tau priimtina, kad tavo valstybė taptų panaši į JAV (su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis: transnacionalinėmis korporacijomis, laisvąja rinka, minimaliomis socialinėmis garantijomis ir t.t.)?
- ar pritari JAV Vyriausybės pasaulyje vykdomiems veiksams (t.y. hipergalios įtvirtinimui ir palaikymui globaliu mastu)?*

Nuodugniai išnagrinėjus anti-amerikanizmo fenomeną, galima pereiti prie konkretaus – Italijos atvejo. Kadangi, kaip jau buvo minėta, anti-amerikanizmui yra labai svarbi kiekvienos valstybės su JAV santykių patirtis, tad kitame skyriuje bus pristatyta Italijos susidūrimo su Amerika patirties analizė.

2. Italijos susidūrimo su Amerika patirtis

Amerikos įvaizdis Italijoje yra gana paradoksalus: daugiau nei penkis dešimtmečius vykdoma šalies užsienio politika buvo nuosekliai pro-amerikietiška ir buvo palaikomas

---

* Šį ekonominį/vystymosi modelį galima sinonimiškai įvardinti ir kaip Amerikos kitoms valstybėms siūlomą tam tikrą modernizacijos modelį.

* Šie klausimai išryškėjo asmeninio pokalbio su Bolonijos universiteto prof. D.W.Ellwood'u metu.

„specialus ryšys“ su JAV, vis dėlto tiek Italijos politinėje sistemoje, tiek visuomenėje matomi giliai įsišakniję ir nuolat egzistuojantys anti-amerikanizmo elementai. Iš tiesų gana paradoksaliai Amerika (santykiai su ja) Italijoje po Antrojo pasaulinio karo tapo ne tik užsienio politikos klausimu, bet ir tam tikru „politinio balansavimo vidaus politikoje elementu valstybėje, patyrusioje fašistinį režimą, skaudų pralaimėjimą kare ir Šaltojo karo metu turėjusioje didžiausią komunistų partiją Vakarų Europoje“³⁹.

Tad vertinga susipažinti su anti-amerikanizmo Italijoje kontekstu – tam tikra „baze“, ant kurios formavosi šis reiškiny. Autorės nuomone, analizei svarbūs du momentai: 1) pirmas netiesioginis Italijos susidūrimas su JAV, ir 2) pirmas tiesioginis susidūrimas su JAV. Kitaip sakant, visų pirma, reikšminga suprasti pirminį Amerikos įvaizdį Italijoje, kuris susiformavo pažįstant JAV daugiausia netiesiogiai (t.y. iš knygų, laikraščių, laiškų, pasakojimų, nuogirdų ir pan.) ir tęsėsi maždaug iki Antrojo pasaulinio karo.* Antra, suprasti, kaip šis įvaizdis keičiasi tiesioginio susidūrimo su JAV metu, kuris prasideda su pirmaisiais amerikiečių karių išsilaipinimais Sicilijoje Antrojo pasaulinio karo metais ir kuris ypač sustiprėja po karo pabaigos. Kaip tik šie du etapai ir bus toliau analizuojami.

2.1. Pirminis JAV įvaizdis: nuo „pažadėtosios žemės“ iki „karčiosios Amerikos“

Pirminiu momentu, kada Amerika įeina į Italijos viešąją erdvę, laikytinas XIX a. vid.-XX a. pr. laikotarpis. Kaip tik tuo metu iš įvairių nuomonių, stereotipų ir prietarų formuojasi pirminis JAV įvaizdis. Kyla klausimas: kokie svarbiausi jo bruožai?

Italijoje, kaip ir kitose to meto Europos valstybėse, JAV dažnai buvo apibūdinamos „Naujojo pasaulio“ terminu, kurio žodis „naujas“ žymėjo pagrindinį skirtumą nuo „senojo“ žemyno – Europos. Nuo pat Naujojo pasaulio atradimo, Amerikos žemynas įgavo tam tikrą simbolinę reikšmę, t.y. vietą, į kurią, galima sakyti, europiečiai projektavo savo svajones. Ne veltui buvo teigiama, jog pirmiesiems anglų atvykėliams į Šiaurės Ameriką didelės įtakos

---

³⁹ Marta Dassù ir Roberto Menotti, „Italy and the United States: from Old to New Atlanticism – and back“. Kn. Christina V. Balis ir Simon Serfaty (sud.), *Visions of America and Europe: September 11, Iraq and Transatlantic Relations*. Vashington: CSIS Press, 2004, 159.

* Pažymėtina, jog, nors Pirmojo pasaulinio karo metu Amerika buvo „įžengusi“ į Europą, vis dėlto tolesnis jos užsisklendimas ir atsiribojimas nuo Europos reikalų leidžia ir tarpukario periodą laikyti daugiausia netiesioginio JAV pažinimo laikotarpiu.

turėjo T.Moro „Utopija“.⁴⁰ Dar daugiau, utopinės ateities vizijos maišėsi su tikrais faktais apie naujojo žemyno derlingumą bei natūralių išteklių gausą. Taip *Amerika* Europoje ėmė reprezentuoti visa tai, kas buvo *nauja, laisva, gausu ir derlinga*.

Šį įvaizdį dar labiau sustiprino XVIII a. paskelbta valstijų nepriklausomybė bei nuo to laiko vis labiau stiprėjanti JAV *išskirtinumo* doktrina (angl. exceptionalism). Didingas Nepriklausomybės deklaracijos preambulės tonas ir teiginiai sudarė šios doktrinos pagrindą: JAV, kaip realus Švietimo vertybių ir idealų įkūnijimas, neabejotinai turėjo išskirtinį likimą bei misiją tarp kitų tautų.⁴¹ Svarbiu JAV išskirtinumo doktrinos pasiekimu galima laikyti tai, jog jau XIX a. pabaigoje galime kalbėti apie Europoje susiformavusį Amerikos, kaip naujo kontinento, atviros, demokratiniais principais grindžiamos visuomenės, gamybinių ir technologinių naujovių ir, bene svarbiausia, individualių pasiekimų ir ekonominės laisvės valstybės, įvaizdį – t.y. savotišką „pažadėtąją žemę“.

Italija nebuvo išimtis ir būtent toks pirminis Amerikos įsivaizdavimas iškilo ir šioje pietų Europos valstybėje. Italijoje, kaip ir kitose to meto Europos valstybėse, pirmaisiais JAV pažinimo šaltiniais tapo daugiausia įvairių intelektualų (rašytojų, publicistų, diplomatų ir pan.) nuomonė, išreikšta knygoje, straipsniuose ar laiškuose, sukurtuose dažniausiai grįžus po viešnagės JAV. Tad pirmasis kontaktas su Amerika pasireiškė elito sluoksnyje ir nebūtinai jis buvo teigiamas.⁴² Tačiau jau XIX a. pab. šalia intelektualų pradeda rasti ir pirmieji žemesniojo Italijos sluoksniu išpūdžiai JAV atžvilgiu.

Didžiulę „pažadėtosios žemės“ simbolio trauką atskleidžia XIX a. pab.-XX a. pr. emigracinės bangos į Ameriką. Maždaug nuo 1880 m., JAV valdžiai sušvelninus imigracinius apribojimus, prasidėjo vadinamoji „naujoji emigracijos banga“, kurios srautai ėjo daugiausiai iš Europos Viduržemio jūros baseino valstybių, Rytų Europos ir Rusijos. Kaip tik šios emigracinės bangos kontekste vieni entuziastingiausių tarp europiečių buvo italai: 1880-1915 m. laikotarpiu tarp apytiksliai 9 mln. europiečių emigrantų beveik 4 milijonus sudarė italai, o pirmaisiais XX a. metais neretai per metus į JAV emigruodavo beveik iki 300 tūkst. italų.⁴³ Kaip teigia G.Massara, visiems šiems milijonams italų *Amerika*

---

⁴⁰ Richard Crockatt, 47-48.

⁴¹ Anders Stephanson, *Destino Manifesto. L'espansionismo americano e l'Impero del Bene*. Milano: Feltrinelli, 2004, 35-38.

⁴² Pier Paolo D'Atorre, 15.

⁴³ L'Emigrazione Italiana negli Stati Uniti d'America. <<http://www.emigrati.it/Emigrazione/Emiamerica.asp>> [Žiūrėta 2007-02-15].

iš neaiškios idėjos tapo konkrečia alternatyva jų vargingam gyvenimui, reiškiančia ne tik išgyvenimą, bet ir ateitį, naujas galimybes ir galiausiai galbūt net praturtėjimą – t.y. tam tikrą socialinio protesto formą.⁴⁴ Atitinkamai su pirmomis emigracijos į JAV bangomis, atsirado ir pirminis paprastų žmonių tiesioginis kontaktas su Amerika (tiesa, kol kas vykęs dar tik pačioje Amerikoje), kuris buvo perduodamas Italijoje likusiems artimiesiems. Tiek pirmosios sėkmės istorijos, tiek aktyvi reklaminė laivybos kompanijų, užsiimančių italų pervežimu į JAV, veikla dar labiau stiprino Amerikos, kaip „pažadėtosios žemės“, įvaizdį.

Vis dėlto ne viskas buvo taip gražu, kaip galėjo pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Reikia atkreipti dėmesį į tai, jog emigrantai atsidurdavo erdvėje, kuri reiškė *realią* Ameriką ir kuri dažniausiai nesutapdavo su jų *įsivaizduota/svajota* Amerika: „...emigrantai nesitikėdavo atsidurti sunkiose situacijose, be jokios pagalbos, neišsivaizduodavo didžiulės konkurencijos, individualizmo ir vienatvės“⁴⁵. Be abejonės, šalia sėkmės istorijų nemažesnis, o gal net ir didesnis, kiekis buvo ir nesėkmingai susiklosčiusių gyvenimų. Tai patvirtina ir didžiulis sugrįžusiųjų skaičius: 1900-1914 m. laikotarpiu į Italiją grįžo apie 50-60 proc. emigrantų.⁴⁶ Be abejonės, kiekvienas grįžusysis parsivežė ir savo asmeninę patirtį bei nuomonę Amerikos atžvilgiu. Taip gana greitai šalia pozityvaus Amerikos įvaizdžio ima formotis ir neigiamas požiūris į JAV: „pažadėtoji žemė“ virsta „karčiąja Amerika“. Ypač reikšmingai prie to prisideda Italijos katalikiškas sluoksnis, kuris vienas pirmųjų pradeda reikšti nepasitikėjimą Amerikos atžvilgiu, neretai atvirai kritikuodamas protestantiškas ir materialistines JAV.⁴⁷ Taigi galima teigti, jog prieš Pirmąjį pasaulinį karą Italijoje susiformuoja tam tikras *Amerikos mitas*, apimantis tiek teigiamą, tiek neigiamą JAV vertinimą.

Šis mitas neišnyksta Pirmojo pasaulinio karo metu ir toliau tarpukario laikotarpiu. Šiuo periodu į Italiją pamažu pradeda skverbtis kultūriniai ir ekonominiai JAV produktai (Holivudo filmai, amerikietiškos prekės, nauji vartotojiškos visuomenės elgesio modeliai ir pan.), kurių įtaka tarpukario laikotarpiu vis dėlto nepalyginamai mažesnė nei po Antrojo pasaulinio karo. Tuo labiau, kad šį procesą neišvengiamai stabdė ir tuo metu Italijoje išgalėjęs fašizmas. Kaip teigia M.Nacci, Italijos fašistai Amerikoje matė išikūnijimą viso to,

---

⁴⁴ Giuseppe Massara, *Viaggiatori italiani in America (1860-1970)*. Roma: Edizioni di Storia e Letteratura, 1976, 65-66.

⁴⁵ Ten pat,

⁴⁶ L'Emigrazione Italiana negli Stati Uniti d'America. <<http://www.emigrati.it/Emigrazione/Emiamerica.asp>> [Žiūrėta 2007-02-15].

⁴⁷ Pier Paolo D'Attorre, 18.

ko jie labiausiai nekenė. Dar daugiau, Amerika buvo idealus priešininkas ne tik fašizmo ideologijai, bet ir praktikai: „JAV demokratija prieš Italijos autoritarizmą, lygybė prieš hierarchiją, nuomonės laisvė prieš valstybės kontroliuojamą nuomonę, eilinis žmogus (angl. *ordinary people*) prieš herojų, kapitalo viešpatavimas prieš rūpinimąsi nacionaline gerove, individualizmas prieš tvarką ir discipliną ir t.t.“⁴⁸ Suprantama, jog amerikietiškos visuomenės modelis, kuris tarpukario laikotarpiu ėmė įgauti vis didesnę traukos jėgą Europoje, buvo stiprus varžovas Dučės nubrėžtai „didžiosios Italijos“ ir „naujojo vyriško žmogaus“ vizijai. Tad nenuostabu, jog anti-amerikanizmas tapo vienu svarbiausių fašistinės propagandos įrankių (tarkime, prisimintinas 1929 m. prasidėjusios Didžiosios depresijos JAV atvejis, kuri Italijos fašistai pateikdavo kaip akivaizdų Amerikos – „dirbtino ir ligoto organizmo“ – disfunkcionalumą⁴⁹). Vis dėlto fašistų priešiškas nusiteikimas JAV atžvilgiu turėjo ir atvirkštinį efektą: jis skatino teigiamo Amerikos įvaizdžio stiprėjimą tarp anti-fašistiškai nusiteikusių ar fašizmo režimui nepritariančiųjų.

Taigi, apibendrinus visą diskusiją, galima teigti, jog pirminio daugiausia netiesioginio Amerikos susidūrimo su Italija metu susiformuoja savotiškas Amerikos mitas, kuriam tiek italų emigracija (ar imigracija į Italiją), tiek fašistinis laikotarpis suteikė dvejopą pobūdį – JAV vertinimą iš teigiamos ir neigiamos perspektyvos.

Išnagrinėjus pirminio susidūrimo efektus, galima pereiti prie kokybiškai naujo etapo – Antrojo pasaulinio karo ir pirmuosius dešimtmečius po jo, kada JAV su visa savo galia įžengė į Europą ir joje „pasiliko“.

2.2. JAV Italijoje: Italijos išlaisvinimas ir atstatymas po Antrojo pasaulinio karo

Antrasis pasaulinis karas buvo labai svarbus tolesniam JAV pažinimui Italijoje, nes tuo metu galime kalbėti apie tiesioginį, jau pačioje Italijoje vykstantį, susidūrimą su Amerika. Svarbu suprasti, kas tuo metu vyko Italijoje ir kokias tai turėjo pasekmes.

Į Antrąjį pasaulinį karą Italija įsitraukė 1940 m. vasarą ir tapo pagrindine nacistinės Vokietijos sąjungininke. Vis dėlto B.Mussolini netenkino buvimas Hitlerio šešėlyje, kas

---

⁴⁸ Michela Nacci, „La barbarie del comfort. L'Antiamericanismo in Italia e in Francia negli anni '30“. Kn. Pier Paolo D'Atorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 82-83.

⁴⁹ Michela Nacci, *L'antiamericanismo in Italia negli anni Trenta*. Torino: Bollati Boringhieri, 1989, 24-25.

galiausiai jį paskatino pradėti paralelinį karą Viduržemio jūros baseine, taip siekiant savos įtakos zonos. Tad jau tų pačių metų rudenį, atsisakiusi Vokietijos siūlomos pagalbos, iš Libijos Italija pradėjo svarbios britų kolonijos – Egipto – puolimą, o vėliau savo pajėgas nukreipė ir į Balkanų regioną. Nepaisant kelių pirmųjų Italijos sėkmių, vis dėlto kuo toliau, tuo labiau italams nesisekė, kol galiausiai teko įsikišti vokiečiams.⁵⁰ Be abejonės, ne Italijos naudai besiklostantys įvykiai bei suvokimas, jog pergalės buvo pasiektos tik su nacių pagalba, sudavė skaudų smūgį fašistinio režimo kariniam įvaizdžiui bei paties B.Mussolini populiarumui.

Toliau vystantis konflikto įvykiams (Vokietijos įsiveržimas į SSRS, JAV išitraukimas į karą, sėkminga SSRS kova su Vokietija Rytų fronte ir t.t.), vienu pagrindinių klausimų tapo Vakarų fronto atidarymas. JAV siūlant Prancūziją, o D.Britanijai Balkanų regioną, galiausiai buvo rastas kompromisinis variantas. 1943 m. liepos 10 d. jungtinės amerikiečių ir britų pajėgos išsilaipino Sicilijoje ir labai greitai, nesulaukus beveik jokio pasipriešinimo, jau kontroliavo visą salą. Tai buvo pirmasis sąjungininkų signalas ne tik Italijos fašistams, bet ir nacistinei Vokietijai: kaip pažymi karo ekspertai, Sicilijos operacija buvo puikus pasiruošimas išsilaipinimui Normandijoje.⁵¹

Tuo metu ir taip žemas visuomenės pasitikėjimas B.Mussolini režimu galutinai krito, kas dar labiau skatino galimybių nutraukti Dučės valdymą bei išvesti Italiją, akivaizdu, iš jau pralaimėto karo paieškas. Pirminiai tokie bandymai atėjo iš monarchijos, kuri, be abejo, buvo susirūpinusi ir savo išlikimu. Tų pačių metų liepos 25 d. (praėjus 2 savaitėms po sąjungininkų išsilaipinimo Sicilijoje) B.Mussolini buvo nušalintas nuo valdžios ir sudaryta nauja Vyriausybė, kuri jau rugsėjį pasirašė paliaubų sutartį.⁵² Tačiau kraštui tai neatnešė palengvėjimo, priešingai – iš šiaurės Vokietija pradėjo vykdyti nuoseklią Italijos okupaciją, kas galutinai šalį padalijo į dvi dalis: sąjungininkų kontroliuojamus Pietus ir Vokietijos okupuotą Šiaurę. Amerikiečiams ir britams labai sunkiai ir pamažu sekėsi skintis kelią į šiaurę, 1944 m. frontas beveik metams buvo sustojęs ties Apeninų kalnais Toskanoje, ką galiausiai pavyko pralaužti ir kartu su Šiaurės Italijos partizanų kovotojų grupėmis visiškai

---

⁵⁰ „La „Strana guerra“ e l'ingresso dell'Italia nel conflitto“.

<http://www.storiafilosofia.it/storia/seconda_guerra_mondiale/> [Žiūrėta 2007-03-01].

⁵¹ Kevin J. Dougherty, „Invading Sicily: A Tale of Branches and Sequels“. *Joint Force Quarterly*, 31, 2002, 108-109.

⁵² A.Giardina et al. *Guida alla Storia: Dal Novecento a oggi*. Roma-Bari: Editori Laterza, 2001, 189-190.

išlaisvinti Italiją tik 1945 m. balandį. Antrasis pasaulinis karas pasibaigė, tačiau kokios pasekmės liko Italijai?

Kaip teigia D. W. Ellwood, Antrojo pasaulinio karo metais JAV daugiausiai laiko, lyginant su kitomis nacių okupuotomis valstybėmis, teko skirti būtent Italijos išvadavimui.⁵³ Nuo 1943 m. vasaros iki 1945 m. pavasario – iš tiesų beveik dvejus metus. Nors galiausiai 1945 m. nacių pajėgos buvo išpūdingai sutriuškintos, vis dėlto karinė Italijos išlaisvinimo kampanija tęsėsi ilgiau nei iš pradžių buvo tikėtasi. Suprantama, jog ši patirtis kiekviename Italijos visuomenės sluoksnyje paliko daugialypį išpūdžių, simbolių, įvaizdžių ir atsiminimų derinį. Sąjungininkų karių išsilaipinimas Sicilijoje buvo reikšmingas momentas ne tik karine, bet ir pažinimo prasme. Pirmą kartą Amerikos pažinimas nebėra netiesioginis ir nuotolinis, o vyksta jau betarpiškai ir, kas svarbiausia, amerikiečiai Italijoje skiriasi nuo amerikiečių iš filmų, iš už Atlanto gaunamų laiškų ar žurnalistų aprašymų. Daugumai italų neišdildomą išpūdį palieka pirmieji susitikimai su amerikiečių kariais: „gerai apsirengę ir puikiai apginkluoti, švariai nusiskutę, turintys cigarečių ir šokolado (...); jų karinė technika – džipai ir buldozeriai – stebina ir užburia...“⁵⁴. Galima daryti prielaidą, jog greičiausiai dėl tokio amerikiečių įvaizdžio, nors politinis ir karinis vadovavimas jungtinėms amerikiečių ir britų pajėgoms buvo pavestas daugiausia britams, vis dėlto „Italijos visuomenėje būtent amerikiečiai buvo suvokiami kaip pagrindiniai jų ateities formuotojai“⁵⁵.

Šioje vietoje verta prisiminti tai, jog sąjungininkų kariuomenė nevisoje Italijoje išbuvo vienodą laikotarpį. Pietų Italijoje britai ir amerikiečiai, kaip žinia, buvo jau nuo 1943 m. vidurio, tuo tarpu į Šiaurės Italiją jie sugebėjo įžengti tik 1944 m. pabaigoje, kur, beje, vyko aršiausios kovos su naciais. Atitinkamai ši patirtis lėmė ir gana skirtingą požiūrį į sąjungininkų pajėgas (tad ir į amerikiečius kaip tokius), kas dar labiau paryškino iki tol egzistavusį ir taip nemažą socialinio ir ekonominio išsivystymo skirtingumą tarp Šiaurės ir Pietų Italijos. Pietų Italijoje gana greitai išstėtas išvadavimas visuose visuomenės sluoksniuose imtas suvokti kaip savotiška okupacija, ką, beje, nemaža dalimi skatino ir pačios Amerikos kariuomenės pakankamai laisva karinė disciplina ir gana atsainus požiūris į Italijos žmones ir jos politiką. Atitinkamai entuziazmą amerikiečių buvimo Pietų Italijoje

---

⁵³ David W. Ellwood, „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“. Kn. Alexander Stephan (sud.), *The Americanization of Europe : culture, diplomacy, and anti-Americanism after 1945*. New York: Berghahn Books, 2006, 256.

⁵⁴ Pier Paolo D'Atorre, 26-27.

⁵⁵ David W. Ellwood, „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“, 256.

atžvilgiu greitai pakeitė augantis nepasitenkinimas, kaltinant juos kaip labiausiai atsakingus už visuomenės susiskaidymą, didžiulę to meto infliaciją bei juodąją rinką.⁵⁶ Priešingai Pietuose įsigalėjusiam Amerikos kaip okupantės įvaizdžiui, Italijos Šiaurėje amerikiečiai buvo suvokiami kaip išvaduotojai. Taigi Antrojo pasaulinio karo pabaigoje Italijoje susiformuoja dvejopas Amerikos įvaizdis: valstybė Šiaurėje atnešusi išlaisvinimą, o Pietams – okupaciją.*

Reikia pažymėti tai, jog Antrasis pasaulinis karas turėjo gana skaudžių pasekmių ir pačių italų savirefleksijai. Du dešimtmečius egzistavęs fašizmas, skatinęs nacionalinio pasididžiavimo jausmus ir didvalstybės ambicijas, Antrojo pasaulinio karo pabaigoje buvo visiškai diskredituotas, o Italijos nesugebėjimas pačiai apsiginti nuo nacių tik dar labiau skatino pesimistinę italų savęs vertinimą. Be to, skirtingai nei pirmojo pasaulinio konflikto metu (kuris, beje, buvo suvokiamas kaip galiausiai laimėtas daugiausia vien tik savo jėgomis), amerikiečių intervencija į Italiją Antrojo pasaulinio karo metu pabrėžė absoliutų JAV karinį ir techninį pranašumą.⁵⁷ Akivaizdu, jog visi šie faktoriai vertė italus jaustis žeminančioje priklausomybės nuo britų ir amerikiečių padėtyje, kas atitinkamai sudarė sąlygas priešiško požiūrio į „išvaduotojus“ vystymuisi.

Pasibaigus kariniams veiksams, Italijos laukė ilgas ir sunkus atstatymo periodas. Kaip tik tuo reikšmingu momentu Amerika, veikdama tiesiogiai ir netiesiogiai, tapo pagrindine tolesnės Italijos ateities formavimo išorine jėga. Pažymėtina, jog aktyvų JAV vyriausybės vaidmenį pokarinėje Italijoje skatino gausi italų emigrantų bendruomenė, ypač aktyvia veikla pasižymėjusi italo-amerikiečių darbininkų partija, tuo metu turėjusi apie 300 tūkst. narių.⁵⁸ Pirmoji sritis, į kurią koncentravosi JAV, buvo ekonomika. Dar tebevykstant kariniams veiksams, 1944 m. JAV valstybės departamento strategai parengė išvaduotų valstybių dabartinės situacijos analizes ir ateities prognozes, kurių pagrindinė mintis buvo ta, kad ekonominė gerovė vės prie vidinio stabilumo ir taikių santykių tarp valstybių.⁵⁹ Tad

---

⁵⁶ Pier Paolo D'Attorre, 27.

* Remiantis darbo autorės asmenine patirtimi, t.y. pokalbių ir diskusijų tiek su pietiečiais, tiek su šiaurės italais (iš kurių vienas kartą yra pasakęs: „jei ne amerikiečiai, nežinau, kas būtų nutikę Šiaurės Italijai“) metu, galima teigti, jog šis požiūris yra labai stiprus ir šiandien ir yra perduodamas vėlesnėms kartoms.

⁵⁷ A.Giardina, 192.

⁵⁸ David W. Ellwood, *L'alleato nemico: La politica dell'occupazione anglo-americana in Italia 1943/1946*. Milano: Feltrinelli Editore, 1977, 128-129.

⁵⁹ David W. Ellwood, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*. London and New York: Longman, 1992, 23-24.

pirminiai Amerikos tikslai tiek Italijoje, tiek kitose karo nuvargintose Europos valstybėse buvo ekonominės veiklos skatinimas, aukšto ir stabilaus darbo lygio palaikymas bei augantis gyvenimo lygis. Be abejonės, reikšmingiausia tokio JAV požiūrio realizacija buvo Europos rekonstrukcijos planas bei 1947 m. birželį pristatytas vienas pagrindinių jo įgyvendinimo įrankių – Maršalo planas. Šis ekonominės pagalbos projektas turėjo trumpalaikius ir ilgalaikius tikslus: ne tik komunizmo grėsmės neutralizavimą, bet ir ateities gerovės pažadą, tam tikras „ekonominės Jungtines Europos Valstijas“, kuriose bus galima įgyvendinti amerikietiškąją svajonę nepaliekant Senojo žemyno.⁶⁰ Italija dėl jos atstatymo sunkumų, santykinai silpnos industrinės bazės ir, svarbiausia, neįtikėtinu greičiu augančios komunizmo grėsmės tapo viena iš trijų (šalia Prancūzijos ir Vokietijos) prioritetinių Maršalo plano valstybių. Jau po kelių mėnesių po plano paskelbimo Italija iš JAV gavo 330 mln. dolerių paskolą.⁶¹

Kaip tik greitai pokario Italijoje besikeičianti politinė situacija ir pamažu vis labiau besiformuojanti Šaltojo karo realybė vertė amerikiečius aktyviai įsitraukti ir į Italijos politinės struktūros formavimą. Pirmieji metai po karo Italijai buvo esminiai: ne tik tarptautiniame lygmenyje sprendėsi Italijos nepriklausomumo statuso ir reparacijų (Taikos sutartis pasirašyta 1947 m. vasarį), bet ir vidaus politinės bazės formavimosi bei valstybės tolesnės krypties pasirinkimo klausimai. Pagaliau politinės sferos neberiboję fašizmo nustatyta vienpartinė sistema ir į politinę areną sugrįžo prieš B.Mussolini valdymo laikotarpį buvusios partijos bei susikūrė naujos. Kaip pagrindinės politinės jėgos iškilo Socialistų partija vadovaujama P.Nenni, Italijos komunistų partija su lyderiu P.Togliatti ir Krikščionių demokratų su A.De Gasperi priešakyje. 1946 m. birželio 2 d. vienu metu vykusiam referendume dėl Italijos kaip monarchijos tolesnės ateities (kur didžioji dauguma balsavusių pasisakė už Italijos Respubliką) bei rinkimuose į Steigiamąjį susirinkimą balsai partijoms pasiskirstė taip: Krikščionių demokratų partija 36,2 proc., Socialistų partija 20,7 proc., Italijos komunistų partija 19 proc., o visos kitos partijos (liberalų, respublikonų, monarchistų ir t.t.) nesugebėjo surinkti daugiau nei po 7 proc. balsų.⁶² Akivaizdu, jog tik krikdemai,

---

⁶⁰ David W. Ellwood, „America as a European Power: Four Dimensions of the Transatlantic Relationship: 1945 to the Late 1990s“. Kn. Carl Levy ir Mark Roseman (sud.), *Three Postwar Eras in Comparison: Western Europe 1918-1945-1989*. New York: Palgrave, 2002, 71.

⁶¹ David W. Ellwood, *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, 63.

⁶² A.Giardina, 259.

socialistai ir komunistai buvo pajėgūs sutelkti mases. Būtent šių trijų partijų atstovai suformavo pirmąją nuo fašizmo išsivadavusios Italijos vyriausybę.

1948 m. sausį priėmus naująją Konstituciją ir paskelbus pirmųjų rinkimų datą, iki tol gana neblogai sutarusios valdančiosios partijos perėjo į priešingas barikados puses. Krikščionių demokratų partija save rinkėjams pateikė kaip pagrindinį socialinės tvarkos ir Italijos išlaikymo Vakaruose garantą. Be abejonės, būtent šią partiją JAV pasirinko savo partnere. Kaip teigia M.Del Pero, iš tiesų krikdemų partija buvo neišvengiamai tolima JAV politinei kultūrai ir jos sprendimai neretai būdavo jos partneriams amerikiečiams sunkiai suprantami, tačiau jos nacionalinis ir tarpklasinis pobūdis bei sugebėjimas suvienyti visuomenę, be abejonės, imponavo Amerikai.⁶³ Priešingai, Italijos komunistų partija visą priešrinkiminį laikotarpį rodė didžiulį atsidavimą SSRS bei Stalino užsienio politikai, kas greičiausiai galėjo patikti ne visiems italams. Vis dėlto Italijos komunistai vis dar turėjo gana stiprų visuomenės palaikymą dėl reikšmingo komunistų vaidmens, kovojant prieš fašizmą bei prieš nacių Šiaurės Italijoje. Tad neatsitiktinai, artėjant pirmiesiems demokratiniams rinkimams pagal naująją Konstituciją, tikimybė, kad Italijos komunistų partija demokratinėmis priemonėmis gali patekti į valdžią (kas būtų buvęs vienintelis toks atvejis Vakarų Europoje) vis didėjo.⁶⁴

Be abejo, tai negalėjo patikti Amerikai, kuri tuo metu akivaizdžiai jau buvo pasiryžusi skleisti savo galią Europoje, priešpastatant ją SSRS įtakai. Taigi galima teigti, jog to meto Italijos priešrinkiminėse kampanijose dalyvavo ne tik Italijos politinės jėgos, bet ir abi supervalstybės. Buvo panaudotos įvairiausios propagandos priemonės – bet kas, kas galėjo sustabdyti Italijos komunistų (o kartu su jais – ir SSRS įtakos) atėjimą į valdžią. Pvz., svarbia Krikščionių demokratų partijos retorikos dalimi tapo Maršalo plano įgyvendinimo sustabdymo, rinkimus laimėjus kairiosioms partijoms, grėsmės akcentavimas. Tokiu būdu krikdemai pasinaudojo dar 1947 m. padaryta taktine Italijos komunistų partijos lyderio P.Togliatti klaida, kada jis aktyviai kvietė visuomenę pasipriešinti JAV pagalbai ir Europos atstatymo planui.⁶⁵ Krikdemų, padedant Amerikai, naudota propaganda davė gerų rezultatų: 1948 m. balandžio 18 d. įvykusiųose rinkimuose Krikščionių demokratų partija surinko 48,5

---

⁶³ Mario Del Pero, *L'alleato scomodo: gli USA e la DC negli anni del centrismo, 1948-1955*. Roma: Carocci, 2001, 25-26.

⁶⁴ David W. Ellwood, „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“, 258.

⁶⁵ Peter Dugnan ir L.H.Gann, *The Rebirth of the West: the Americanization of the Democratic World, 1945-1958*. Lanham: Rowman and Littlefield, 1996, 252-253.

proc. balsų, kas ne tik užtikrino absoliučią daugumą parlamente ir galimybę formuoti vyriausybę be kairiųjų, bet ir žymėjo abiejų kairiųjų partijų (kartu surinkusių tik 31 proc. balsų) triuškinantį pralaimėjimą. Akivaizdu, jog tokiems rezultatams „Amerikos ranka“ nebuvo pats nereikšmingiausias faktorius. Iki kitų rinkimų sekantiems penkeriems metams – t.y. sprendžiamiesiems po karo – visa valdžia buvo Krikščionių demokratų partijos, demonstruojančios glaudžius ryšius su JAV, rankose.

Būtent glaudūs krikdemų ryšiai su Amerika leidžia teigti, jog gyventojų balsavimu išreikšta valia reiškė ne tik valdančiosios partijos išrinkimą, bet ir tam tikrą simbolinį konkretaus ekonominio modelio (t.y. amerikietiškojo) bei Italijos tarptautinės vietos (t.y. Vakaruose) pasirinkimo veiksmą.

1948 m. rinkimai nesustabdė, kaip buvo nerimaujama, tolesnio Maršalo plano įgyvendinimo Italijoje. Reikia pažymėti, jog šis ekonominis projektas į Italiją atnešė ne tik paskolas: „Maršalo planas savyje talpino ne tik tai, kas gali būti padaryta (t.y. ekonomikos augimas, aukštas gyvenimo lygis ir t.t.), bet ir *kaip* tai padaryti“⁶⁶. Kitaip sakant, kartu su pinigais buvo eksportuojamas ir Amerikos ekonominis modelis – tam tikras geresnio gyvenimo simbolis ir šviesios ateities pažadas. Atitinkamai labai greitai Italijos atstatymas virto jos modernizavimu, suprantama, pagal JAV modelį. Gerai organizuota propagandinė Maršalo plano kampanija – reklaminiai stendai ir bukletai su besišypsančių amerikiečių, pvz., važiuojančių į darbą nuosavu automobiliu (kas daugumai to meto italams buvo neįsivaizduojamas dalykas), nuotraukomis bei tokiais prierašais kaip „Jūs irgi galite būti kaip mes!“ arba „Gerovė jus padarys laisvais!“ – reikšmingai įtakojo Italijos visuomenės viltis dėl ateities.

6 deš. pradžioje Italijos visuomenę užplūdo iki tol tik Holivudo filmuose matyti produktai, naujo tipo reklamos, žurnalai, televizija, mados, muzika, gyvenimo būdas ir t.t. Kitaip sakant, tam tikras „the American way of life“, kuris skleidė turtingumo ir netgi pertekliaus signalus. Kaip teigė garsus Italijos rašytojas U.Eco: „...America kaip modelis, kaip universas, kaip produktų sistema, kaip politinė įtaka, kaip žiniasklaidos perduodamas vaizdinys įsiveržė į Italiją. Anksčiau tai buvo kažkas, apie ką tu skaitei knygose ar matei filmuose. Dabar tai buvo kiekvieno paprasto italo gyvenime, nuo kramtomosios gumos iki

---

⁶⁶ David W. Ellwood, „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“, 258.

muzikos plokštelių, automobilio nuosavybės ar televizijos“⁶⁷. Galima teigti, jog kaip tik tuo metu iki Antrojo pasaulinio karo egzistavęs Amerikos mitas (t.y. tam tikri vaizdiniai) virsta konkrečiai įgyvendinamu modeliu: t.y. nuo simbolių pereinama prie realių artefaktų.

Italijos visuomenė, be abejonės, ypač jaunimas, greitai perėmė pagrindinius „naujojo pasaulio“ siūlomus produktus ir populiariosios kultūros įvaizdžius. Tad nenuostabu, jog netrukus Italijos modernizacija imta apibūdinti amerikanizacijos terminu. Svarbu akcentuoti tai, kad buvo „amerikanizuota“ ne tik žmonių buitis, bet ir viltys, svajonės bei troškimai.⁶⁸ Prie to nemaža dalimi prisidėjo ir dar labiau nei tarpukario laikotarpiu sustiprėjusi Holivudo įtaka. Kaip pažymi D.W.Ellwood‘as, vien per 1948 m. Italijos rinkai JAV kino studijos pateikė 668 filmus.⁶⁹ Be abejo, pasiūla buvo įtakojama ir paklausos: vis dar karo prisiminimais gyvenantys žmonės mielai rinkosi Holivudo siūlomus miuziklus, veiksmo ir nuotykių filmus, komedijas ir pan. Kaip teigė vienas 1954-1955 m. viešosios nuomonės apklausoje dalyvavęs Bolonijos kino teatro lankytojas: „...per daug gerai pažįstu gyvenimo žiaurumą ir neteisybę, kad paskui turėčiau kantrybės tai matyti ekrane“⁷⁰.

Amerikos pasiūlyti produktai ir paslaugos rado savo pirkėją: nuo 6 deš. vidurio netikėtai prasidėjusio Italijos „ekonominio stebuklo“ sąlygomis su kiekvienais metais vis didesnę pagreitį ėmė įgauti naujo socialinio reiškimo – vartotojiškos visuomenės – formavimasis. Iškilęs konsumerizmas savo pobūdžiu (gerovė ir laisvalaikis) ir principais (daug pirkti, trumpai naudoti, greitai išmesti) absoliučiai skyrėsi nuo iki tol buvusio visuomenės gyvenimo būdo.⁷¹ Be to, pagal Amerikos pavyzdį pramonėje diegiami fordizmo* ir teilorizmo* principai kardinaliai keitė iki tol Italijoje vyravusį daugiausiai nedidelio

---

⁶⁷ Umberto Eco, „La rinascita culturale: all’insegna dell’America“. Kn. O.Calabrese (sud.), *Italia moderna*. Milano: Electa, 1985, 381.

⁶⁸ Rob Kroes, „Imaginary America in Europe’s Public Space“. Kn. Alexander Stephan (sud.), *The Americanization of Europe : culture, diplomacy, and anti-Americanism after 1945*. New York: Berghahn Books, 2006, 346.

⁶⁹ David W. Ellwood, „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“, 257.

⁷⁰ Stephen Gundle, „Il PCI e la campagna contro Hollywood“. Kn. Gian Piero Brunetta ir David W. Ellwood (sud.), *Hollywood in Europa: industria, politica, pubblico del cinema 1945-1960*. Firenze: La casa Usher, 1991, 124.

⁷¹ Stephen Gundle, „Visions of Prosperity: Consumerism and Popular Culture in Italy from the 1920s to the 1950s“. Kn. Carl Levy ir Mark Roseman (sud.), *Three Postwar Eras in Comparison: Western Europe 1918-1945-1989*. New York: Palgrave, 2002, 157.

* Fordizmas – XX a. pr. iškilusi masinės gamybos organizavimo sistema, kai darbuotojas atlieka vieną ir tą pačią standartizuotą funkciją.

* Teilorizmas – XX a. pr. susiformavusi darbuotojų vadybos sistema, pagal kurią kiekvienai darbo vietai ieškoma darbuotojo pagal jo atitikimą nustatytam prototipui.

šeiminio verslo ekonominį modelį. Vienas ryškiausių to pavyzdžių buvo pirmųjų (pradedant Roma 1956 m.) didžiųjų prekybos centrų – supermarketų – atėjimas į Italijos rinką. Kaip teigia E.Scarpellini, iki tol neregėtas prekybos organizavimo būdas (daugiau nei tūkstančio kvadratinių metrų prekybos plotas, modernūs šaldikliai, lentynos ir vežimėliai pirkėjams, savitarnos sistema, tiesioginis priėjimas prie norimo produkto ir šaldytų produktų gausa) grasino ne tik nuo seno susiformavusiam įpročiui apsipirkti mažytėje rajono parduotuvėje, bet ir valgio gaminimo (būtent kiekvieną dieną iš šviežių produktų) tradicijoms.⁷²

Suprantama, jog tokia Italijos kryptis patiko ne visiems. Vienas pirmųjų nepasitenkinimą ir kritiką ėmė reikšti katalikiškasis sluoksnius. Pasak jų, Amerikos siūlomas modernizacijos modelis siūlė materialinių gėrybių, technologinio progreso ir vartojimo obsesiją, o didelės sėkmės sulaukusi JAV populiarioji kultūra kaip XX a. simbolius kėlė malonumą, pinigus ir egoizmą.⁷³ Kita stipri nepatenkintųjų grupė buvo vadinamieji „tradicionalistai“: Coca-cola, McDonald's, Holivudo produkcija, didieji prekybos centrai ir pan. buvo suvokiami kaip reali grėsmė „itališkajam“ gyvenimo būdui ir tradicijoms. Kaip puiki tokio požiūrio išraiška paminėtinas 1956 m. vieno žurnalisto straipsnis apie supermarketuose pasirodžiusią duoną: „...šilta duona ir jos aromatas kepyklose, kaip baisu to netekti dėl sterilių prekybos centrų, kuriuose nėra skonio ir kvapų (...) viskas dėžutėse, viskas įpakuota, viskas negenda, viskas užšaldyta...“⁷⁴. Ne mažiau skaudžias pasekmes dėl vartotojiškos visuomenės iškilimo patyrė ir komunistų partija. Ta pati darbuotojų klasė, kuri komunistų įsivaizdavimu turėjo vykdyti revoliuciją ir vesti Italiją į šviesų socializmo rytojų, ėjo apsipirkti į supermarketus, į kiną žiūrėti hollywoodinių filmų, klausėsi amerikietišku plokštelių ir vartojo kitus amerikiečių produktus. Siekiant neprarasti šių naujų rinkėjų-vartotojų balsų, Italijos komunistų partijai teko paprasčiausiai prisitaikyti ir priimti Amerikos propaguojamą vakarietiško vystymosi modelį.⁷⁵

---

⁷² Emanuela Scarpellini, „Le reazioni alla diffusione dell'American way of life nell'Italia del miracolo economico“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 355-356.

⁷³ Bruno P.F. Vanrooij, „Decenza e dollari: i cattolici italiani e Hollywood (1945-1960)“. Kn. Gian Piero Brunetta ir David W. Ellwood (sud.), *Hollywood in Europa: industria, politica, pubblico del cinema 1945-1960*. Firenze: La casa Usher, 1991, 140.

⁷⁴ Emanuela Scarpellini, 356.

⁷⁵ Pasquale Serra, *Americanismo senza America: intellettuali e identità collettive dal 1960 ad oggi*. Bari: Edizioni Dedalo, 2002, 26.

Apibendrinant galima teigti, jog nuo pat pirminio Italijos kontakto su JAV susiformavo tam tikras Amerikos mitas, kuris vėlesnio, jau tiesioginio, susidūrimo metu transformavosi į konkrečiai besireiškiantį Amerikos modelį. Abu reiškiniai, pažymėtina, apėmė tiek teigiamus, tiek neigiamus vertinimus. Tačiau svarbiausia tai, kad Italijos susidūrimas su Amerika Italijos viduje sukūrė tam tikras įtampas, kurios sudarė sąlygas stiprėti ir toliau plėtotis anti-amerikanizmui

Aptarus Italijos-JAV santykių patirtį, verta pristatyti pagrindinius anti-amerikanizmo Italijoje šaltinius.

3. Anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai

Kas ir kodėl Italijoje nemėgsta ar net nekenčia Amerikos? Kas yra pagrindiniai anti-amerikanizmo šioje Pietų Europos valstybėje skleidėjai? Prieš tai buvusiame skyriuje iš dalies galima rasti atsakymus į iškeltus klausimus, vis dėlto anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai reikalauja gilesnės analizės. Šaltinius išskirčiau į dvi grupes, sąlygiškai pavadintas tradiciniai ir „naujieji“ (t.y. įvairūs socialiniai ar politiniai judėjimai, nebetelpantys į tradicinių politinių partijų formos rėmus), kurie pradėjo vystytis maždaug 7 dešimtmetyje, o vėliau ir dar didesnę stimulą pokyčiams gavo po Šaltojo karo pabaigos.

3.1 Tradiciniai anti-amerikanizmo šaltiniai

Amerika ir Italijos politinė kairė

Analizuojant anti-amerikanizmo Italijoje šaltinius, turbūt daugumai pirma į galvą atėjusi mintis – Italijos komunistai. Italijos komunistų partija (ital. *Partito Comunista Italiano*) buvo didžiausia už SSRS ribų (jos narių skaičius per visą 1945-1989 m. laikotarpį niekada nebuvo žemesnis nei 1,4 mln. narių), be to, ši partija buvo viena iš lyderių Italijos nacionalinėje ir regioninėje politikoje, nepaisant to, ar buvo valdžioje, ar ne, taip pat turėjo stiprią vietinę intelektualinę tradiciją.⁷⁶ Šalia Italijos komunistų partijos politinėje arenoje ne mažiau svarbi buvo Italijos socialistų partija (ital. *Partito Socialista Italiano*), kurios narių skaičius Šaltojo karo metu svyravo nuo 400 tūkst. iki 900 tūkst. Būtent šios dvi kairiosios

---

⁷⁶ Peter Calvocoressi, *Pasaulio politika, 1945-2000*. Vilnius: Briedis, 2001, 255.

partijos sudarė pagrindinį opozicijos bloką vienintelei stipriausiai dešinės partijai – Krikščionių demokratų.

Akivaizdu, jog Amerika ir jos propaguojamas demokratijos/kapitalizmo modelis negalėjo patikti ir nepatiko politinei kairei, kurios šaknys siekia XX a. pr. iškilusią sovietinę utopiją. Kaip teigia M.Teodori, Italijos kairiųjų anti-amerikanizmo pradžia sietina su Šaltojo karo pačioje pradžioje tiesiogiai iš SSRS gautomis veiksnių direktyvomis, kurias po prieglobsčio Maskvoje (atitinkamai ir praeito tam tikro sovietinio „instruktažo“ – E.V.) per visą fašistinį laikotarpį entuziastingai ėmėsi įgyvendinti į Italiją vėl grįžęs komunistų partijos lyderis P.Togliatti.⁷⁷ Politinei kairei JAV simbolizavo visa tai, kam ji prieštaravo: kapitalistinę sistemą, rinkos viršenybę, pelno visuomenę. Be abejonės, Amerikos demokratijos modelis buvo vienas iš dviejų (šalia komunizmo) Europos visuomenėms siūlomų alternatyvių modelių, tad suprantama, jog Amerika apskritai (ir Amerikos sistema konkrečiai) buvo svarbiausias Šaltojo karo metu Italijos kairiųjų kritikos objektas. Ypač aštria JAV kritika išsiskyrė radikalusis kairės sparnas, kuris nuo 7 deš. įkvėpimo sėmėsi iš Trečiojo pasaulio judėjimų ir naujų herojų – Mao, F.Kastro, Che Guevara ir Ho Chi Min.⁷⁸ Apibendrinant galima teigti, jog per maždaug penkis Šaltojo karo dešimtmečius anti-amerikanizmas Italijos politinėje kairėje giliai įleido šaknis, daugiausiai įgavęs antikapitalistinį pobūdį.

Po Šaltojo karo pabaigos Italijos kairėje įvyko revizija: šalia radikalų išsiskyrė ir reformistai. Jie ėmė interpretuoti Ameriką pragmatiškiau, t.y. atskirdami kapitalizmą nuo demokratijos. Amerikietiškoji demokratija buvo naujai įvertinta kaip turinti didelį potencialą skatinti atviros ir dinaminės visuomenės vystymąsi. Nors tuo pačiu metu, JAV institucinė sistema (konkrečiau – prezidento rankose sutelkta didžiulė galia) buvo ir toliau vertinama su dideliu nepasitikėjimu.⁷⁹

Tuo tarpu kita politinės kairės kryptis – radikalioji – nemažai įtakojama pacifistinių ir anti-globalistinių judėjimų ir toliau reiškė priešišumą JAV: tiek jos ekonominio, tiek politinio modelių atžvilgiu. Tarp šių kairiųjų iškyla ir tokia vertybinė Amerikos kritika, kaip:

---

⁷⁷ Massimo Teodori, „Destra, sinistra, cattolici: il pregiudizio antiamericano nel Novecento“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 111.

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Sergio Fabbrini, *L'America e i suoi critici: virtù e vizi dell'iperpotenza democratica*. Bologna: il Mulino, 2005, 14.

„neteisinga pinigų visuomenė“, „imperializmas“, „paslėptas prezidentinis autoritarizmas“ arba „karinė tvirtovė, vadovaujama aukščiausio vado, nepatiriančio beveik jokios vidinės kontrolės, kurios pagrindinis tikslas, beje, yra siekis įtvirtinti pasaulyje savo galią bei imperialistinius tikslus“⁸⁰.

Amerika ir Italijos politinė dešinė

Pagrindinė Italijos politinės dešinės partija – krikščionių demokratų – valdė Italiją viena arba koalicijoje (kurioje buvo pagrindinė partnerė per visą laikotarpį) beveik penkis dešimtmečius. Nepaisant priešpriešinės pozicijos su kairiaisiais (beje, pažymėtina, jog pagrindinis Italijos politinės sistemos principas iki pat 1990 m. buvo bet kokia kaina neišsileisti komunistų į vyriausybę), vis dėlto santykiuose su Amerika abi politinio spektro pusės turėjo tam tikrų panašumų. Be abejo, dešiniųjų kritika Amerikos atžvilgiu negali lygintis su kairiųjų (tuo labiau, kad per visą Šaltojo karo laikotarpį krikščionių demokratų vyriausybės visada turėjo reikšmingą JAV paramą⁸¹), vis dėlto ir politinėje Italijos dešinėje anti-amerikanizmo apraiškos egzistavo.

Italijos dešiniųjų santykis su Amerika yra gana paradoksalus. Visų pirma, priešingai nei kairiųjų atveju vyravo Amerikos atmetimas, Italijos politinėje dešinėje, galima sakyti, Amerikos atžvilgiu labiau išryškėjo nepasitikėjimas.⁸² Amerika Italijos dešiniams reprezentavo valstybinį modelį, kuris kvestionavo pagrindines dešinės vertybes: nustatytus autoritetus, hierarchiją, pagarbą praeičiai ir tradicijoms. Atitinkamai su tam tikra panieka buvo apibūdinami ir amerikiečiai kaip grubūs, neišsilavinę ar net kvaili. Tokį požiūrį dar labiau skatino ir du dešimtmečius politinėje viršūnėje išbuvęs fašizmo režimas, kaip svarbiausią idėją kėlęs Italijos tautos viršenybę. Tad galima teigti, jog politinės dešinės anti-amerikanizmas savo šaknimis buvo nacionalistinio pobūdžio, ką vėliau stiprino ir nuo 7 deš. Italijoje prasidėjusi nacionalpopulizmo banga.

Tačiau šalia šių neigiamų vertinimų po Antrojo pasaulinio karo, JAV vis labiau konfrontuojant su SSRS, krikščionių demokratų akyse Amerika iškilo kaip nauja konservatyvioji jėga (priešinga revoliucionieriams sovietams) bei jos siūlomas visuomenės

---

⁸⁰ Ten pat, 15-16.

⁸¹ Marta Dassù ir Roberto Menotti, 160.

⁸² Sergio Fabbrini, 17.

modelis dešiniems tapo priimtinausiu.⁸³ Vis dėlto net ir tai nereiškė kardinalių požiūrio į JAV pokyčių. Kaip teigia M.Teodori: „...Amerika krikščionims demokratams buvo kaip teisėta žmona, šalia kurios neretai turėta ir meilužių“.⁸⁴

Šaltojo karo pabaiga žymėjo pokyčius ir Italijos politinėje dešinėje. SSRS subyrėjimas ir JAV iškilimas kaip vienintelės supergalybės (o vėliau ir tapimas hipergalybe) davė pagrindo Amerikos demokratiją vertinti kaip sėkmingą ir gyvybingą modelį, o amerikietišką prezidentinę sistemą – kaip leidžiančią atsakyti į kylančius iššūkius. Vis dėlto ir politinėje dešinėje išryškėjo radikalioji pakraipa (pažymėtinos radikali populistinė Šiaurės Italijos *Lega Nord* ir neofašistinės pakraipos *Alleanza Nazionale* partijos), kuri ir toliau teigė anti-amerikietiškas nuostatas, matydama Ameriką kaip plutokratinį režimą (t.y. valdžios koncentravimąsi turtingųjų mažumos rankose) ir kritikuodama jos egoizmą, materializmą, konsumerizmą ir aroganciją bei akcentuodama Amerikos grėsmę Italijos nacionaliniam identitetui.

Amerika ir Italijos katalikiškasis sluoksnis

Italija visada pabrėžtinai didžiuojasi savo katalikiškumu. Tuo labiau ir faktas, kad pačioje Romoje yra įsikūrusi Vatikano valstybė, rodo šios religijos „svorį“ šalyje, o Šventasis Sostas visada aktyviai dalyvauja politiniame ir visuomeniniame Italijos gyvenime. Kyla klausimas, kas galėjo įtakoti katalikiškąjį anti-amerikanizmą?

Visų pirma, reikia prisiminti pačių JAV susikūrimo istoriją: pirmąsias kolonijas įkūrė iš „Senojo“ į „Naująjį“ pasaulį su tikslu kurti naujos/geresnės visuomenės atvykę protestantai. Tad Amerikos identitetas nuo pat jos susikūrimo buvo pažymėtas protestantizmo ženklu. Iš tiesų JAV šiuo metu yra didžiausia protestantiška valstybė pasaulyje. Be abejo, didžiulės emigracijos bangos (katalikų airių, italų, lenkų, judėjų žydų ar atvykusiųjų iš musulmoniškų bei Afrikos šalių) keitė religinę Amerikos sudėtį, vis dėlto, kaip teigia S.Fabbrini, „visi šie tikėjimai Amerikos kontekste transformavosi ir tapo labiau progresyviniais nei tradicinės jų formos ir, be abejo, tai negalėjo patikti katalikų Bažnyčiai“⁸⁵.

---

⁸³ Ten pat, 18-19.

⁸⁴ Massimo Teodori, 111.

⁸⁵ Sergio Fabbrini, 23-24.

Pažymėtina, jog katalikiškojo sluoksnio anti-amerikanizmas turi galias šaknis. Jau 1899 m. popiežius Leonas XIII savo laiške „Testem benevolentiae“, skirtame JAV katalikų Bažnyčiai, su priedu „amerikanizmo pasmerkimas“, kuriame pasmerkė Amerikos vertybių sistemą kaip nepriimtina katalikybei.⁸⁶ Be to, katalikiškasis sluoksnis visada išsiskyrė savo aktyvia veikla viešojoje sferoje. 6 deš. Italijoje Vatikanas inicijavo kampaniją „Kova už moralumą“, kurios svarbiausiu kritikos taikiniu tapo būtent JAV: už jų kultūroje rodomą per didelį dėmesį kūnui ir apskritai išorei, už jų komforto poreikį, už pinigų, gerovės ir sėkmės troškimą, už „amoralius“ pasilinksminimo būdus, už feminizmą, už norma tapusius ikivedybinius santykius ar skyrybų plitimą.⁸⁷ Akivaizdu, jog visos šios katalikiškos bendruomenės iškeltos Amerikos „blogybės“ buvo tiesiog modernizacijos pasekmės, kurios, beje, Italijai „amerikanizuojantis“, neišvengiamai plito po visą Italiją bei grasino „itališkoms“ tradicijoms ir nusistovėjusiam gyvenimo būdui. Pažymėtina, jog „JAV teikiama politinė-karinė garantija ir Italijos integracija į Vakarų bloką iš esmės buvo remiamos ir niekada nesulaukė pasipriešinimo iš katalikiškojo sluoksnio“⁸⁸, tad galima teigti, jog katalikiškojo sluoksnio anti-amerikanizmas daugiausia įgavo anti-modernizmo bruožų.

Kaip vienas pagrindinių katalikiškos bendruomenės šiandieninės kritikos taikinių Amerikos atžvilgiu yra išskiriamas JAV liberalizmas (filosofine, o ne politine prasme): didžiausio priešiško susilaukia tokie didelį vertybinį „krūvį“ turintys klausimai, kaip: mirties bausmė, abortų ir prostitucijos legalizavimas, teisė sudaryti homoseksualias santuokas ir pan. Šalia to, Amerika taip pat yra dažnai kaltinama dėl savo visuomenės konsumerizmo bei militaristinės imperijos sukūrimo.⁸⁹

Apibendrinant galima teigti, jog iki ir Šaltojo karo metu kaip svarbiausi anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai iškilo politinė kairė, politinė dešinė bei katalikiškasis sluoksnis. Svarbu tai, kad kiekvieno iš jų priešiškume JAV atžvilgiu išryškėjo specifinė anti-amerikanizmo forma, t.y.:

---

⁸⁶ Žr. Leone XIII, „Testem Benevolentiae“, <<http://www.totustuus.biz/users/magistero/113teste.htm>> [Žiūrėta 2007-03-20].

⁸⁷ Marco Barbanti, „La „Battaglia per la moralità”: tra oriente, occidente e italo-centrismo 1948-1960”. Kn. Pier Paolo D’Attorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell’Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 172-173.

⁸⁸ Ten pat, 182.

⁸⁹ Sergio Fabbrini, 25.

Politinė kairė	—————→	anti-amerikanizmas kaip <i>anti-kapitalizmas</i>
Politinė dešinė	—————→	anti-amerikanizmas kaip <i>nacionalizmas</i>
Katalikiškasis sluoksnis	—————→	anti-amerikanizmas kaip <i>anti-modernizmas</i>

3.2 „Naujieji“ anti-amerikanizmo šaltiniai

Priešingai nei tradicinių anti-amerikanizmo šaltinių atveju, aiškiai išskirti ir apibrėžti „naujuosius“ anti-amerikanizmo šaltinius yra gana sudėtinga. Iš tiesų terminu „naujieji“ vadinčiau dar 7 deš. savo ištakomis siekiančius ir dar labiau po Šaltojo karo išryškėjusius labai įvairius bei tiek savo forma, tiek išraiškos prasme besiskiriančius nuo tradicinių politinių partijų anti-amerikietišku tendencijų šaltinius.

Pirmieji ženklai, jog ne viskas gerai beveik du dešimtmečius ekonominį pakilimą išgyvenusiose Vakarų Europos visuomenėse, pasirodė 7 deš. antroje pusėje. Kaip tik „karštieji“ 1968-ieji žymėjo didžiulę socialinio konflikto radikalizaciją. Stebėdama 1968 m. gegužės įvykius Paryžiuje, pasyvia stebėtoja neliko ir Italijos visuomenė. Italijoje taip pat prasidėjo studentų (t.y. tų, kurie gimė pirmaisiais metais po Antrojo pasaulinio karo pabaigos ir užaugo ekonominio atstatymo ir pakilimo sąlygomis) maištai, kurie vis labiau plito po visą šalį ir kuriuos dar labiau sustiprino 1968 m. rudenį prie jų prisidėjusi darbininkų klasė, kas taip pat žymėjo protestų persikėlimą iš universiteto auditorijų į pagrindines miestų aikštes.⁹⁰ Šių socialinių judėjimų vienu iš pagrindinių taikinių tiesiogiai ir netiesiogiai tapo ir Amerika. Panašiai kaip ir kitų Vakarų Europos valstybių studentų maištų atveju Italijos visuomenė protestavo prieš imperializmą ir Amerikos vykdomą karą Vietname, tam tikra prasme ir prieš autoritarizmą (kaip galios išraišką), taip pat priešiškus vis labiau buvo nukreipiamas ir prieš kapitalistinę sistemą bei konsumerizmą, kurių pagrindinis simbolis ir propaguotojos buvo, be abejonės, JAV. Įdomu tai, kad „ekonominio stebuklo“ karta, skirtingai nei jų tėvai, kuriems pagrindine protesto forma prieš jų tėvų autoritetą buvo JAV kultūros pasirinkimas, atmetė Amerikos modelį.

Dar didesnius pokyčius atnešė Šaltojo karo pabaiga. Kaip teigia P.Serra: „visa XX a. istorija yra svyravimų tarp dviejų modernybės fazių istorija: tarp modernybės *augimo fazėje*

---

⁹⁰ A.Giardina, 343-344.

ir tarp modernybės *krizės fazėje*, arba kitaip – tarp modernybės ir postmodernybės⁹¹ Kaip tik krizės požymiai buvo matomi žlugus Šaltajam karam: išnykus apie pusę amžiaus pasaulį valdžiausiai Šaltojo karo logikai, išryškėjo neaiškumas ir didžiulis dinamizmas, visi procesai tapo labai greitai besikeičiantys, vienas su kitu susiję įvairiais priežastiniais ryšiais, neaiškių ribų ir t.t. Atitinkamai XX a. 10 deš. pradžia žymėjo svarbius pokyčius ir Italijos politiniame sluoksnyje. Maždaug 1990 m. visoms svarbiausioms senosioms partijoms (krikščionims demokratams, komunistams ir socialistams) daugiau ar mažiau praradus pasitikėjimą, žlugo beveik penkis dešimtmečius funkcionavusi politinė sistema, kas leido iškilti naujoms politinėms jėgoms, tokioms kaip, pvz.: pro-amerikietišškai nusiteikusio S.Berlusconi vadovaujamai *Forza Italia*, euroskeptiškai bei už Italijos šiaurės regionų autonomiją pasisakančiai *Nord Lega* ar europinę kryptį palaikančio R.Prodi *l'Ulivo*. Išnyko griežtos partijų priklausymo politinio spektro kairei-dešinei ribos, ir apskritai buvo galima kalbėti apie „politikos poliarizavimąsi aplink tuščią centą“⁹². Atitinkamai naujų politinių veikėjų pro- ar anti- nusiteikimas Amerikos atžvilgiu bendrą vaizdą darė dar sudėtingesnį. Vis dėlto, bene svarbiausias naujų iškilusių partijų bruožas buvo populistinis jų pobūdis. Amerika daugeliui naujų partijų, priklausomai nuo situacijos, tampa puikiu „atpirkimo ožiu“. Kaip teigia P.Serra, populizmas yra politikos ir demokratijos gąsdinančios krizės po tradicinių partijų pabaigos ir kultūrinio individualizmo bei masinio vartojimo modelio triumfo pasekmė.⁹³ Kaip matome iškyla tam tikras paradoksas: JAV paskatinta konsumeristinė visuomenė tampa populistinių jėgų baze bei atitinkamai ir naujo pobūdžio anti-amerikanizmo šaltiniu.

Šalia naujų partijų po Šaltojo karo pabaigos ne ką mažesniu aktyvumu išsiskyrė ir įvairūs anti-globalistiniai, pacifistiniai, anti-modernistiniai, žaliųjų ir panašūs judėjimai.* Šių judėjimų aktyvistai, susirūpinę dėl globalizacijos efektų, kaip pagrindinį veikėją, stovintį už visų globalinių jėgų, ir pagrindinį kritikos taikinį mato Ameriką.⁹⁴ Tad iš tiesų galima pastebėti tam tikras sąsajas tarp 1968-ųjų metų ir šiandieninių anti-globalistinių ir kitų

---

⁹¹ Pasquale Serra, 111.

⁹² Peter Calvocoressi, 256.

⁹³ Pasquale Serra, 110.

* Turbūt nesuklysiu teigdama, jog plačiausias judėjimas yra anti-globalistinis, o kiti judėjimai tiesiog labiau orientuojasi į specifines sritis: pacifistai į taiką, žalieji į aplinkosaugą, anti-modernistai į modernizacijos žalą ir t.t. Tad tolesnėje diskusijoje terminas „anti-globalistinis judėjimas“ yra vartojamas ir kaip apimantis kitus labiau specifinius visuomeninius judėjimus.

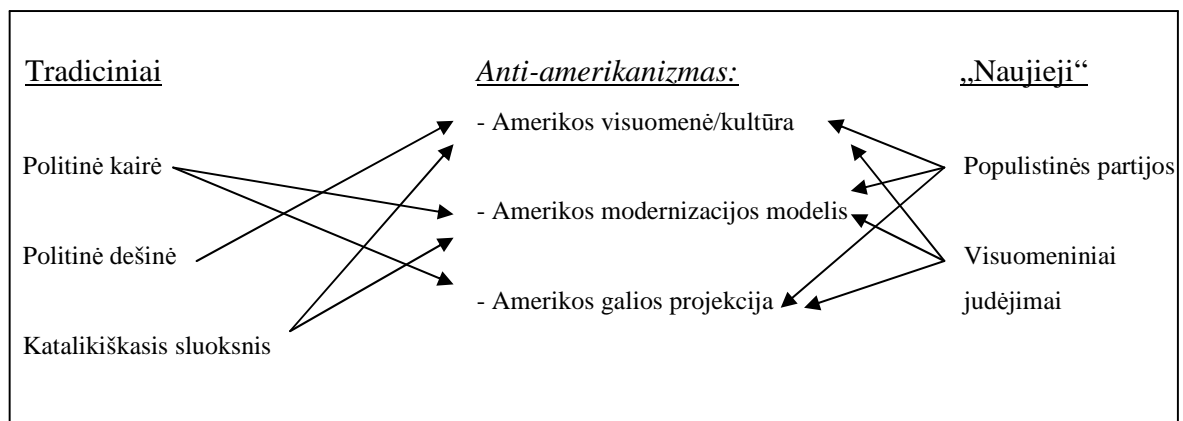
⁹⁴ Rob Kroes, 352.

visuomeninių judėjimų. Kiek paradoksalu, bet anti-globalistiniai judėjimai jau nebėra grynai itališki judėjimai, bet patys savyje talpina globalumo dimensiją. Nepaisant to, vis dėlto Italijoje matoma stipri anti-globalistinių judėjimų vietinė tradicija: 1999 m. Florencijoje įvyko anti-globalistų konferencija „Trečiasis kelias“, ypač įsimintinos 2001 m. liepą Genujuje G8 susitikimo metu įvykusios anti-globalistų riaušės, pareikalavusios ir aukų, pacifistiniai judėjimai taip pat aktyviai dalyvavo kampanijose nukreiptose prieš JAV veiksmus Kosove, vėliau, be abejo, ir Irake⁹⁵.

Galima apibendrinti, jog anti-amerikanizmo šaltinių egzistuoja labai įvairių – tiek savo forma, tiek pasireiškimu būdu. Šalia ilgą laiką svarbiausiais buvusių tradicinių šaltinių, pradedant maždaug 7-uoju deš. ir ypač po Šaltojo karo, pamažu iškilo „naujieji“, savo struktūra nebetelpantys į tradicinių partijų rėmus bei daugiausia pasireiškiantys šiuolaikinių populistinių partijų ar visuomeninių judėjimų forma. Vis dėlto svarbu pažymėti, jog po Šaltojo karo pabaigos tradiciniai anti-amerikanizmo šaltiniai niekur neišnyko. Tiek kairiųjų, tiek dešiniųjų ar katalikiško sluoksnio priešiškas nusiteikimas Amerikos atžvilgiu ir toliau sėkmingai egzistavo, tiesiog juos nebegalime įvardinti pagrindiniais. Anti-amerikanizmo šaltiniai ir jų pagrindiniai „taikiniai“ apibendrinti 2 schemeje.

2 schema. Anti-amerikanizmo Italijoje šaltiniai ir jų pagrindiniai kritikos objektai (sudaryta autorės)

⁹⁵ Marta Dassù ir Roberto Menotti, 164-165.

Aptarus anti-amerikanizmo Italijoje šaltinius, galima pereiti prie konkrečių anti-amerikanizmo apraiškų analizės, kurios metu atsiskleis ir anti-amerikanizmo šaltinių tarpusavio sąveika.

4. Anti-amerikanizmo Italijoje atvejų analizė

Siekiant giliau suprasti, kaip pasireiškia anti-amerikanizmas ir kokias pasekmes jis gali sukelti (t.y. kokią įtaką gali daryti politiniams santykiams su JAV), vertinga nuodugniai išanalizuoti kelis konkrečius anti-amerikanizmo pasireiškimo atvejus. Tad tolesniam tyrimui pasirinkti du anti-amerikanizmo Italijoje atvejai: Vietnamo karo ir Vičencos (šiaurės Italijos miesto) karinių bazių išplėtimo. Šioje vietoje reikėtų tarti keletą žodžių, kodėl analizei buvo pasirinkti šie konkretūs atvejai. Visų pirma, Vietnamo karas tapo reikšmingiausiu įvykiu, įvedusiu į Vakarų Europos anti-amerikanizmą Amerikos galios faktorių, ir nuo kurio, galima sakyti, prasidėjo šiuolaikinio anti-amerikanizmo laikotarpis. Kaip teigė buvęs JAV Valstybės departamento patarėjas tarptautinės komunikacijos ir viešosios nuomonės klausimais G.Fisher'is: „būtent Vietnamo karo patirtis lėmė, jog sekančiu laikotarpiu po Vietnamo karo pabaigos JAV bandymas pateikti save likusiam pasauliui kaip tam tikrą modelį ar prototipą užsienyje daugiau nebebuvo automatiškai pripažįstamas kaip legitimus ir priimtinas“⁹⁶. Tad, autorės nuomone, Vietnamo karo atvejo analizė suteiks reikšmingų įžvalgų anti-amerikanizmo Italijoje tyrimui. Vičencos karinių bazių išplėtimo atvejis (2006-2007 m. įvykiai) pasirinktas kaip šiuo metu Italijoje naujausias ir turintis didžiausią atgarsį anti-amerikanizmo kontekste. Beje, Vičencos atvejis yra taip pat puikus pavyzdys teigiantiems, jog anti-amerikanizmas buvo tiesiog Vakarų Europos reakcija į JAV karinę invaziją Irake.

Pažymėtina, jog abu anti-amerikanizmo pasireiškimo Italijoje atvejai bus nagrinėjami dviem svarbiausiais pjūviais: politiniame ir visuomenės lygmenyse. Tyrime bus naudojami viešai prieinami oficialūs Italijos politinio sluoksnio (Vyriausybės, Deputatų rūmų, Senato, politinių partijų ir pan.) dokumentai (korespondencija, posėdžių ir svarstymų stenogramos, vieši pareiškimai ir t.t.) bei Italijos žiniasklaidos straipsniai, susiję su analizuojamais atvejais.

---

⁹⁶ Glen Fisher, *American Communication in Global Society*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corp., 1987, 34.

4.1. Vietnamo karo atvejis

Konflikto kontekstas

Vietnamo karas, vykęs 1964-1975 m., buvo vienas dramatiškiausių dekolonizacijos atvejų bei taip pat vienas reikšmingiausių įvykių, sudavęs skaudų smūgį Amerikos įvaizdžiui tarptautinėje arenoje. Pagal 1954 m. liepos Ženevos susitarimus Vietnamas buvo padalintas į dvi respublikas: Ho Chi Min komunistų vadovaujamą Šiaurės Vietnamą ir amerikiečių remiamą pusiau diktatūrinį Pietų Vietnamą. Greitai Pietų Vietname išsivystė komunistinis Šiaurės Vietnamo remiamas partizaninis judėjimas *Vietcong*, nukreiptas prieš Pietų Vietnamo valdžią. JAV, susirūpinusios galima komunistinės Indokinijos pusiasalio ateities perspektyva, į Pietų Vietnamą siuntė karinį kontingentą, įvardintą kaip „kariniai patarėjai“, kuris prie J.F.Kennedy siekė 30 tūkst. žmonių, o L.B.Johnson'o valdymo laikotarpiu 1967-1968 m. šis skaičius net buvo priartėjęs prie pusės milijono.⁹⁷ 1965 m. prasidėję intensyvūs Šiaurės Vietnamo bombardavimai žymėjo būsimo ilgo ir destruktivaus karo pradžią. JAV vis labiau didino savo įsitraukimą į dviejų Vietnamo respublikų konfliktą, kuris ypač sustiprėjo 1968 m. sausį netikėtai (nes dėl budistinių Naujųjų metų šventės tarp kariaujančiųjų pusių buvo sudarytos laikinos paliaubos) prasidėjus *Vietcong* ir Šiaurės Vietnamo pajėgų vadinamajai „Tet atakai“. Nauji kariniai veiksmai bei vis labiau stiprėjanti neigiama viso pasaulio viešoji nuomonė laidojo karinio konflikto pradžioje Amerikos turėtas viltis labai greitai numalšinti partizaninį *Vietcong* judėjimą ir be didelių pastangų Indokinijos pusiasalyje įtvirtinti savo įtaką. 1969 m. L.B.Johnson'ą pakeitęs R.Nixon'as pradėjo oficialias derybas su Šiaurės Vietnamu ir laipsniškai mažino Amerikos karių kontingentą.⁹⁸ Nors 1972 m. Paryžiuje JAV ir Šiaurės Vietnamas pasirašė taikos susitarimą, vis dėlto kariniai veiksmai tęsėsi dar trejus metus, kol 1975 m. balandį *Vietcong* ir Šiaurės Vietnamo pajėgos užėmė Pietų Vietnamo sostinę, kas galiausiai žymėjo Vietnamo karo pabaigą ir akivaizdų JAV politikos Pietryčių Azijoje pralaimėjimą.

Kaip į Vietnamo karą reagavo Italija? Kadangi nuo maždaug 8 deš. pradžios buvo matomas aiškus JAV noras pasitraukti iš Vietnamo konflikto, tad tolesnėje analizėje didžiausias dėmesys bus skiriamas laikotarpiui iki maždaug 7 deš. pabaigos.

---

⁹⁷ A.Giardina, 295.

⁹⁸ Ten pat, 296.

Italijos politinio sluoksnio reakcija

6 deš. pabaiga – 7 deš. pradžia žymėjo reikšmingus pokyčius Italijos politinėje sferoje. Po beveik dešimtmetį trukusios Italijos krikščionių demokratų partijos vienvaldystės (ar retų sutartinio valdymo su kitomis centro-dešinės partijomis – socialdemokratais ir respublikonais – atveju) 6 deš. pabaigoje vos ne kas pusmetį žlungančios Italijos vyriausybės (vien per 1958-1963 m. laikotarpį pasikeitė penkios vyriausybės) rodė akivaizdų politinės sistemos reformavimo būtinumą – atsivėrimą politinei kairei. Nenorint į Vyriausybę įsileisti Italijos komunistų, galiausiai 1963 m. pabaigoje buvo rastas politinis kompromisas – krikščionių demokrato vadovaujama A.Moro vyriausybė su krikdemų, socialdemokratų, respublikonų ir socialistų ministrais, su keliais perrinkimais išsilaikiusi iki beveik 1968 m. vidurio.⁹⁹

Italija kaip ir kitos Vakarų Europos valstybės įdėmiai sekė įvykius Vietname. Buvo renkama ir analizuojama informacija apie pačių JAV bei kitų Europos valstybių (D.Britanijos, Prancūzijos, Vakarų Demokratinės Vokietijos) pozicijas Vietnamo karo atžvilgiu. Galbūt iš dalies dėl sudėtingos politinės situacijos (t.y. nuolatinių tarppartinių derybų dėl Vyriausybės sudarymo) pačios Italijos viduje, galbūt ir dėl gana santūraus užsienio reikalų ministro socialdemokrato G.Saragat vaidmens Vietnamo karo pradžioje Italijos vyriausybė neretai buvo kritikuojama dėl savo pasyvumo šiuo klausimu. Italijos neveiklumą dar labiau išryškino kaimyninės Prancūzijos prezidento Ch.De Gaulle aktyvizmas bei jo drąsiai reiškiamas požiūris JAV atžvilgiu. Tad nenuostabu, kad to meto Italijos žiniasklaidoje aptinkamas toks teiginys: „...(Italijos užsienio politikoje – E.V.) yra daug įvairių „planų“, bet trūksta tikros politikos, tam tikros alternatyvos De Gaulle politikai“¹⁰⁰.

Situacija radikaliai pasikeičia, kai Italijos prezidentu išrinktą G.Saragat 1965 m. kovą užsienio reikalų ministro poste pakeičia krikdemas A.Fanfani. Šis ministras išsiskyrė ypač dideliu dėmesiu Vietnamo karui ir, autorės nuomone, galima netgi teigti, jog būtent Vietnamo klausimas tampa pagrindine A.Fanfani kaip Italijos užsienio reikalų ministro veiklos ašimi. Tik praėjus kelioms dienoms nuo išrinkimo ministru, per pirmąją savo kalbą Italijos Senato užsienio reikalų komisijoje A.Fanfani teigė didelį savo suinteresuotumą

---

⁹⁹ Ten pat, 342.

¹⁰⁰ „Notte e commenti“. *L'ASTROLABIO*, 1965 m. kovo 15 d., 5.

sunkia tarptautine padėtimi ir pareiškė, jog „į Romą jau iškviestas Italijos ambasadorius Vietname nuodugniai jautrios šio regiono situacijos paaiškinimui“.¹⁰¹ Tų pačių metų balandį per atsakymus į senatorių paklausimus dėl naujausių įvykių Vietname ir Italijos pozicijos A.Fanfani patvirtino Italijos pasirinktą „objektyvaus situacijos vertinimo, o ne kaltinimų ir pasmerkimų kelią“ bei „Italijos, kaip JAV sąjungininkės, įsipareigojimus“¹⁰². Tokią pačią JAV atžvilgiu teigiamą poziciją po kelių savaitių Italijos užsienio reikalų ministras tik patvirtino Strasbūre vykusios Europos Tarybos konsultacinės asamblėjos metu, kurioje pareiškė, jog „neabejotinai JAV Pietryčių Azijoje vykdo laisvės ir teisingumo politiką“¹⁰³. Taigi kaip matome, pagrindinėje A.Fanfani, o kartu ir visos Italijos vyriausybės, užsienio politikos pozicijoje Vietnamo karo atžvilgiu sunku aptikti anti-amerikietiško apraiškų.

Dar didesniai aktyvizmui dėl Vietnamo klausimo Italijos užsienio reikalų ministrą paskatino ir tai, jog 1965 m. rudenį vienerių metų kadencijai A.Fanfani buvo išrinktas 20-osios JT Generalinės Asamblėjos pirmininku. Suprantama, jog tuo metu Vietname vykstantys kariniai veiksmai JT organizacijai buvo svarbiausias ir daugiausiai nerimo keliantis klausimas. Trims mėnesiams (iki pat 1965 m. pabaigos) pasilikęs Amerikoje, A.Fanfani, kaip Generalinės Asamblėjos pirmininkas, turėjo galimybę dažnai susitikti su JAV vyriausybės pareigūnais. Įdomu tai, kad tokių susitikimų metu ministras išreikšdavo ne tik JT Generalinės Asamblėjos požiūrį į JAV veiksmus Vietname bei galimus paliaubų susitarimus, bet ir Italijos valdžios poziciją šiuo klausimu. Pavyzdžiui, 1965 m. rugsėjo 26 d. pokalbyje su JAV valstybės sekretoriumi D.Rusk A.Fanfani pabrėžė, jog Italija, siekdama taikos derybų, „jokiu būdu nenori kompromituoti tiek Amerikos, tiek pačios Italijos bei tai, kad Italija veiktų tik kaip JAV draugė ir sąjungininkė“¹⁰⁴. Tų pačių metų gruodžio 22 d. susitikimo metu ministras dar kartą akcentavo, jog Amerika „yra didžiausia Italijos sąjungininkė ir JAV rėmimą Italija supranta kaip savo nacionalinį interesą“¹⁰⁵. Taigi tuometinė Italijos vyriausybė rėmė JAV ir Vietnamo atžvilgiu laikėsi gana akivaizdžios pro-amerikietiškos pozicijos.

Vis dėlto šalia tokios pozityvios vyriausybės linijos Italijos politiniame sluoksnyje egzistavo ir visiškai priešingos nuotaikos. Didžiausia kritika JAV dalyvavimo Vietnamo kare

---

¹⁰¹ „L'on. Fanfani alla Commissione Esteri del Senato“. *La Discussione*, 1965 m. kovo 28 d.

¹⁰² „Le dichiarazioni dell'on. Fanfani sul Vietnam“. *La Discussione*, 1965 m. balandžio 4 d.

¹⁰³ „L'on. Fanfani illustra a Strasburgo la posizione italiana“. *La Discussione*, 1965 m. gegužės 16 d.

¹⁰⁴ Memorandum of Conversation, 1965 m. rugsėjo 26 d.

<<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xii/2248.htm>> [Žiūrėta 2007-04-20].

¹⁰⁵ Memorandum of Conversation, 1965 m. gruodžio 22 d.

<<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xii/2248.htm>> [Žiūrėta 2007-04-20].

atžvilgiu ėjo ne tik iš opozicijoje esančios Italijos komunistų partijos, bet ir iš koalicinės vyriausybės partnerių – socialistų ir socialdemokratų. Svarbu pažymėti, jog skirtingų, pro- ar anti-amerikietišku, nuomonių susikirtimas grasino ne tik Italijos vyriausybės atsistatydinimu ir vyriausybine krize, bet ir dar viena svarbia blogybe, apie kurią A.Fanfani užsiminė ir JAV valstybės sekretoriui: „kaip žinia, jis visą laiką stengėsi atskirti socialistus nuo komunistų, tačiau Vietnamo problema veikia priešinga kryptimi“¹⁰⁶. Taigi anti-amerikanizmo apraiškos galėjo radikalizuoti Italijos politinį sluoksnį.

Iš 1965 m. gruodžio 3 d. Italijos Deputatų rūmuose vykusių Ministro pirmininko A.Moro, tuometinės Italijos žiniasklaidos apibūdinto kaip „bet kokia kaina siekiančio išsaugoti pro-amerikietišką Vyriausybės liniją“¹⁰⁷, interpeliacijų galima išryškinti pagrindines kritikos JAV atžvilgiu kryptis. Ministro pirmininko teiginys apie „ir toliau palaikysimą glaudžią draugystę su JAV“ kai kurių parlamentarų buvo sutiktas priešiška, akcentuojant, jog „taip Italija padės JAV toliau siekti savo imperialistinių tikslų“, o radikaliajai kairei atstovaujantį parlamentarą Luzzatto ir toks teiginys, jog „JAV nenorą nutraukti ugnį bei amerikietišką ekstremizmą mes smerkiame kaip grėsmę mūsų šalies saugumui, prestižui ir ateičiai“.¹⁰⁸ Kaip galima pastebėti, pagrindiniu kritikos objektu tapo Amerikos galia bei jos sklaida pasaulyje.

Politinės diskusijos nuošalyje neliko ir aktyviai į ją įsitraukė katalikiškasis Italijos sluoksnis, nuo seno turintis Italijoje stiprų autoritetą bei galias dalyvavimo Italijos vidaus politikoje tradicijas. Tuometinis popiežius Paulius VI, daugiausia iš etinės-religinės pusės kritikuodamas JAV veiksmus Vietname kaip nehumaniškus ar kartais net pavadindamas Ameriką „agresore“, skatino įvairias taikos derybų iniciatyvas.¹⁰⁹ Nors šios iniciatyvos nebuvo labai efektyvios, tačiau jos suteikia naudingos informacijos anti-amerikanizmo Italijoje Vietnamo karo metu tyrimui: t.y. priešingai politinėms partijoms, katalikiškojo sluoksnio svarbiausiu kritikos objektu laikytina militaristinė ir nehumaniška JAV visuomenė bei kultūra.

Greičiausiai dėl šios kritikos ir nepalaikymo Italijos viduje iš JAV 1965 m. pabaigoje grįžęs A.Fanfani atsistatydino iš užsienio reikalų ministro posto, kas galiausiai išjudino ir taip

---

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ „La vita politica“. *L'ASTROLABIO*, 1966 m. sausio 9 d., 6.

¹⁰⁸ 1965 m. gruodžio 3 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://legislature.camera.it/dati/leg04/lavori/stenografici/sed0400/sed0400.pdf>> [Žiūrėta 2007-04-25].

¹⁰⁹ „Sotto il manto del Papa“. *L'ASTROLABIO*, 1966 m. sausio 2 d., 6.

netvirtus koalicinės vyriausybės pamatus. Vis dėlto po mėnesio naujai suformuotoje naujoje A.Moro vyriausybėje užsienio ministro vieta buvo patikėta vėl A.Fanfani. Vis dėlto šie įvykiai turėjo tam tikrų pasekmių tolesnei A.Fanfani veiklai: iš naujo prisaikdinto užsienio reikalų ministro pro-amerikietiška linija nebebuvo taip akivaizdžiai kaip pirma propaguojama. Be to, atsirado ir tam tikrų pokyčių Italijos užsienio pozicijoje. A.Fanfani keletą kartų susitiko su Šiaurės Vietnamo atstovais, 1967 m. vasarį posėdžio Senate metu sukritikavo amerikiečių bombardavimų suintensyvėjimą, o tų pačių metų gegužę su oficialiu vizitu apsilankė Maskvoje, kur „neatrodė kaip JAV direktyvų vykdytojas“¹¹⁰. Svarbus įvykis buvo tas, kad 1967 m. balandžio pabaigoje, kaip protestuodamas ir taip išreiškdamas savo nepasitenkinimą JAV vykdoma politika ir kariniais veiksmais Vietname iš pareigų atsistatydino Italijos ambasadorius Vašingtone S.Fenoaltea. Tad visai nenuostabu ir tai, jog tokiam vis didėjančio neigiamam požiūriui į JAV kontekste iškilo socialistų siūlymas Italijai pasitraukti iš NATO.¹¹¹

Vis dėlto nereikia pamiršti, jog neretai politinius sprendimus lemia paprasčiausias pragmatizmas. Italijoje per kelis dešimtmečius po Antrojo pasaulinio karo pabaigos įsitvirtino stiprus Amerikos, kaip pagrindinio Italijos saugumo ir gynybinio faktoriaus, simbolis. Paprasčiausi racionalūs skaičiavimai tam tikrose situacijose ima viršų prieš anti-amerikietiškus jausmus. Jau 1968 m. pradžioje Romoje vykusio JAV valstybės vice-sekretoriaus N.Katzenbach'o vizito metu, tiek Ministras Pirmininkas A.Moro, tiek užsienio reikalų ministras A.Fanfani pareiškė apie „norą lojaliai bendradarbiauti su JAV“ bei išreiškė susirūpinimą „ar JAV, vis labiau išitraukianti į Pietryčių Azijos regioną, vis dar pasiryžusi palaikyti tokius pat išipareigojimus Europos saugumo srityje“¹¹².

Apibendrinant galima teigti, jog Italijos politiniame sluoksnyje Vietnamo karo klausimu išryškėjo tiek pro-amerikietiškos, tiek anti-amerikietiškos tendencijos, kurias vis dėlto neretai nustelbdavo pragmatiniai politiniai išskaičiavimai.

---

¹¹⁰ Piero Brunori, „Fanfani a Mosca“. *Politica*, 1967 m. gegužės 15 d.

¹¹¹ Mario Tedeschi, „Un caso di coscienza“. *Il Borghese*. 1967 m. liepos 27 d., 1.

¹¹² „Come aiutiamo l'America“. *Panorama*, 1968 m. sausio 18 d., 16.

Italijos visuomenės reakcija

Dėl įvykių senumo yra gana sudėtinga atkurti Italijos visuomenės reakciją į JAV karinius veiksmus Vietname. Vis dėlto akivaizdu, jog šioje didžiausią komunistų partiją turėjusioje Viduržemio jūros valstybėje įvykiai Vietname negalėjo likti nepastebėti.

Pirmieji visuomenės nepasitenkinimo Amerikos vykdoma politika Pietryčių Azijoje ženklai pastebimi jau pirmaisiais karo metais, konfliktui vis intensyvėjant (t.y. L.B.Johnson'ui pradėjus vadinamąją karinių veiksmų „eskalaciją“). Apie Vakarų Europos visuomenėse smarkiai augantį nepasitenkinimą Amerika Italijos užsienio reikalų ministras A.Fanfani jau užsiminė 1965 m. pokalbio su JAV valstybės sekretoriumi metu: pasak A.Fanfani, „JAV, siekdamos paramos, privalo suprasti besąlyginį būtinumą turėti draugiškai nusiteikusias ne tik vyriausybes, bet ir žmones“¹¹³. Viešosios nuomonės poveikį akcentavo ir 1965 m. interpeliacijų Vyriausybei Deputatų rūmuose metu parlamentaras M.Alicata, teigdamas, jog „dėl susirūpinimą keliančių įvykių tarptautinėje arenoje šalyje formuojasi viešosios nuomonės judėjimas, kuris neišvengiamai reikalauja mūsų užsienio politikos modifikacijos“¹¹⁴.

Sekant pačiose JAV kilusiais studentų protestais prieš Vietnamo karą, 1967 m. ir Italijos studentai daugelyje miestų pradeda užiminėti fakultetus, kas galiausiai 1968 m. pradžioje, prie studentų prisijungus kitiems visuomenės sluoksniams, masinių demonstracijų forma išplinta po gatves ir pagrindines aikštes. Toks jaunimo aktyvumas ir budrumas, susirinkimai ir eisenos rodė akivaizdų jaunų žmonių gyvybingumą ir reakcingumą.¹¹⁵ Nors Italijos protesto demonstracijos turėjo tam tikrą nacionalinį atspalvį („studentų demonstracijose, tokiose spontaniškose ir gyvybingose, prieš amerikiečių karą Vietname aiškiai matėsi ir pasitikėjimo valdžia krizė“¹¹⁶), vis dėlto pirminis protesto bangų dirgiklis buvo JAV veiksmai Vietname. 1968 m. vasario 18 d. Romoje, priešais Amerikos ambasadą, buvo surengta pacifistinė demonstracija, kurioje su Šiaurės Vietnamo vadovo Ho Chi Min

---

¹¹³ Memorandum of Conversation, 1965 m. gruodžio 22 d.

<<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xii/2248.htm>> [Žiūrėta 2007-04-20].

¹¹⁴ 1965 m. gruodžio 3 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://legislature.camera.it/dati/leg04/lavori/stenografici/sed0400/sed0400.pdf>> [Žiūrėta 2007-04-25].

¹¹⁵ Ferruccio Parri, „Il dramma di Fanfani“. *L'ASTROLABIO*, 1967 m. gegužės 28 d., 6.

¹¹⁶ Alberto Scandone, „Fanfani attacca“. *L'ASTROLABIO*, 1968 vasario 25 d., 6.

plakatais dalyvavo apie 2 mln. žmonių; tokia pati protesto akcija tą pačią dieną buvo surengta ir Milane.¹¹⁷

Šalia studentų į demonstracijų organizavimą labai greitai įsitraukė ir politinės partijos: Italijos komunistai, socialistai, socialdemokratai, netgi tam tikri krikščionių demokratų „atskalūnai“. Kaip matoma iš vieno Italijos socialistų partijos lyderių parlamentaro R.Lombardi, taip pat priklausiusio Italijos delegacijai Nuolatiniaame Stokholmo komitete dėl Vietnamo, korespondencijos, kaip vienas pagrindinių veiksnių yra iškeliamą „Italijos viešosios nuomonės mobilizacija“ ir tuo tikslu 1969 m. lapkričio 15 d. Romoje organizuojamas „Susitikimas dėl Vietnamo“, apimantis iškiliausius politikus ir kultūros žmones, pagrindinių profesinių sąjungų, jaunimo organizacijų, Italijos moterų susivienijimų ir įvairių komitetų dėl taikos Vietname atstovus.¹¹⁸ Kaip galima pastebėti, buvo stengiamasi mobilizuoti beveik visus svarbiausius Italijos visuomenės sluoksnius. Gana aktyvios buvo Italijos profesinės sąjungos: Senato archyve galima rasti keletą profsąjungų oficialių kreipimųsi į Vyriausybę su reikalavimu „pasmerkti JAV veiksmus Vietname ir imtis atitinkamų veiksnių, skatinant taikos derybas“¹¹⁹. Reikia pažymėti, jog Italijos visuomenei didelį susirūpinimą kėlė tai, jog, jų nuomone, „labiausiai už visuomenę atsakinga dalis (t.y. politinis sluoksnis – E.V.) nežinojo kaip ir nesugebėjo tinkamai reaguoti“¹²⁰. Taip Vietnamo karo klausimas ir požiūrių į JAV vaidmenį jame skirtingumas skatino visuomenės pasitikėjimo valdžia krizę.

Anti-amerikanizmo tyrimui Italijos visuomenėje Vietnamo karo metu naudingų išvalgų pateikia ir 1968 m. ėjusio žurnalo „Archivio per il Vietnam“ straipsnių analizė. Tai buvo Milano ir Romos intelektualų iniciatyva leistas mėnesinis žurnalas, kurio tikslas, pasak leidėjų, buvo „ne tik mokslinis ir objektyvus Vietnamo karo tyrimas“, bet ir „motyvų, kodėl jie smerkia šį „gėdingą“ karą, pateikimas“¹²¹. Visų 10 per metus išėjusių numerių straipsniuose matomas akivaizdus labai neigiamas požiūris į JAV. Vienas iš kritikos aspektų yra Amerikos galia, nepalyginamai viršijanti Šiaurės Vietnamo: „abi pusės nekovoja vienodo galingumo ginklais: ta pusė, kuri nori žudyti, naudoja pačias moderniausias ir

---

¹¹⁷ Antonangelo Pinna, „Una pace inafferrabile“. *Panorama*, 1968 m. vasario 29 d., 29.

¹¹⁸ Riccardo Lombardi korespondencija, 1969 m. lapkričio 6 d. (Senato archyvas, pasiekiamas adresu <http://www.archivionline.senato.it/GeaWeb/scripts/GeaCGI.exe>).

¹¹⁹ Sindacato ferrovieri italiani, Segreteria nazionale, 1968 m. kovo 26 d. (Senato archyvas, pasiekiamas adresu <http://www.archivionline.senato.it/GeaWeb/scripts/GeaCGI.exe>).

¹²⁰ Paolo Battistuzzi, „Il complesso di U Thant“. *La Nuova Tribuna*, 1968 m. kovas.

¹²¹ *Archivio per il Vietnam*, 1, 1968 sausis, 1.

nehumaniškiausias naikinimo priemonės prieš praktiškai beginklį priešininką“, „labiausiai pasaulyje techniškai išsivysčiusi visuomenė (...), iš kitos pusės maža tauta, norinti save valdyti“¹²². Šalia galios faktoriaus akivaizdus ir labai neigiamas JAV visuomenės/kultūros vertinimas: amerikiečiai su aiškia panieka ir ironija apibūdinami kaip „civilizacijos“ iš už Atlanto nešėjais“, o JAV veiksmai Vietname įvardijami kaip aiški „kultūrinė agresija“¹²³. Tokį įspūdį dar labiau sustiprina šalia pateikti smulkūs amerikiečių karių naudojamų cheminių ginklų ir kankinimo metodų aprašymai ar žurnalų viršeliuose įdėtos nuotraukos su JAV karių agresijos ar sužalotų vietnamiečių vaizdais. Įdomu ir tai, kad intelektualai kaip dar vieną kritikos objektą išskyrė ir Amerikos ekonominį modelį: „Hitlerio karas turėjo būti vienos rasės – t.y. Fiurerio – iškėlimo prieš kitas demonstracija; Johnson‘o karas nori parodyti vienos sistemos – t.y. imperialistinio kapitalizmo – ir vienos tautos – t.y. JAV – viršenybę prieš visą pasaulį“¹²⁴. Taigi šioje vietoje galima aptikti visus pagrindinius anti-amerikanizmo elementus.

Galiausiai galima apibendrinti, jog Vietnamo karas sulaukė nevienareikšmiško vertinimo tiek Italijos politiniame sluoksnyje, tiek visuomenėje. Galima pažymėti, jog šalia politikų akcentuotos JAV perteklinės galios, Italijos visuomenėje taip pat egzistavo priešiškas nusiteikimas Amerikos kultūros, kaip militaristinės ir agresyvios, bei jos skleidžiamo kapitalistinio modelio atžvilgiu. Vis dėlto, nepaisant stipraus visuomenės anti-amerikanizmo, politiniame sluoksnyje nebuvo užfiksuota reikšmingo santykių su JAV pablogėjimo.

4.2. Vičencos karinių bazių atvejis

Konflikto kontekstas

Vičenca yra 110 tūkst. gyventojų turintis Šiaurės Italijos Veneto regiono miestas. Šaltojo karo metu šio miesto apylinkėse buvo įkurtos JAV karinės bazės ir karinio pobūdžio objektai, iš kurių paminėtini ir šiuo metu egzistuojantys Ederle kareivinės, Longare ir Tormeno karinės bazės, netoli Vičencos įsikūręs gyvenamasis amerikiečių karių miestelis.

---

¹²² Ten pat.

¹²³ *Archivio per il Vietnam*, 5, 1968 gegužė, 1.

¹²⁴ *Archivio per il Vietnam*, 6-7, 1968 birželis-liepa, 2.

Pažymėtina, jog šiuo metu Vičencoje yra daugiau nei 2750 amerikiečių karių, neskaitant jų šeimos narių ir aptarnaujančio personalo.¹²⁵

Konfliktas dėl Vičencos karinių bazių išplėskė, kai tikrai 2006 m. gegužę buvo sužinota, jog 2005 m. pavasarį dar S.Berlusconi vadovaujama vyriausybė su Vičencos miesto mero E.Hullweck'o žinia davė sutikimą JAV vyriausybei Vičencos karinių bazių išplėtimui. Iš tiesų numatomas išplėtimas gali būti pavadintas „padvigubinimu“, nes įgyvendinus šį susitarimą į Vičencą atvyktų dar apie 1800 JAV karių, kas amerikiečių kontingentą išplėstų iki 4500. Prie šio skaičiaus pridėjus karių šeimų narius ir reikalingą civilinį personalą, grubiais paskaičiavimais Vičencos populiacija pasipildytų apie 15 tūkst. amerikiečių.¹²⁶ Be to, susitarimas numatė JAV pajėgoms atiduoti apie 600 tūkst. kv. metrų užimančio civilinio Dal Molin oro uosto teritoriją. Kaip tik dėl šio fakto į naują bazę JAV planavo iš Vokietijos perkelti dalį vadinamosios 173-osios „Airborne“ brigados, kuri yra greito reagavimo desantinės JAV pajėgos. Tokiu būdu ir dėl savo strateginio artumo Artimųjų Rytų regionui Vičencos karinės bazės taptų svarbiausiomis JAV bazėmis Europoje.

Nuo 2006 m. vasaros Italijoje nuvilnijo protestų banga, nukreipta prieš šį susitarimą bei JAV ketinimus Vičencoje, kuri neatslūgsta iki šiol ir šiuo metu yra svarbiausias įvykis anti-amerikanizmo kontekste. Gali kilti klausimas: kokia buvo Italijos politinio sluoksnio ir visuomenės reakcija?

Italijos politinio sluoksnio reakcija

Prieš pradėdant analizuoti Italijos politinio sluoksnio reakciją į JAV karinių bazių Vičencoje išplėtimą, visų pirma, verta trumpai prisiminti 2006 m. balandžio ir gegužės mėnesių įvykius Italijoje, kas leis geriau suprasti Italijos politinį kontekstą, kuriame ir iškilo Vičencos įvykiai. Kaip tik praėjusių metų balandžio 9-10 d. Italijoje įvyko Parlamento (tiek Deputatų rūmų, tiek Senato) rinkimai, kuriuose po penkerių centro-dešinės bloko „Casa delle Libertà“, vadovaujamo buvusio charizmatinio ministro pirmininko S.Berlusconi, valdymo metų, rinkimus nors ir labai nedidele persvara laimėjo centro-kairės blokas „l'Unione“. Atitinkamai gegužės 17 d. naujuoju Italijos ministru pirmininku buvo patvirtintas „l'Unione“

---

¹²⁵ Alessandra Valentini, „Basi di guerra“. <<http://www.comunisti-italiani.it/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=2620>> [Žiūrėta 2007-04-28].

¹²⁶ „Ancora un'altra base militare U.S.A. a Vicenza, Italia“. <http://www.contropiano.org/Documenti/2006/Ottobre06/DossierDalMolin/Ancora_altra_base_militare_USA.htm> [Žiūrėta 2007-04-30].

lyderis R.Prodi. Primintina, jog pirmosios žinios apie susitarimus su amerikiečiais dėl karinių bazių Vičencoje į viešumą iškilo būtent gegužę, galima sakyti, naujai Vyriausybei dar net nespėjus apsibrasti su naujomis pareigomis.

Naujienos tiek valdančiajam sluoksniui, tiek Italijos visuomenei (ypač Vičencos miesto gyventojams) buvo tokios netikėtos, jog labai greitai R.Prodi vyriausybei, iš tiesų ir pačiai nelabai daug apie tai žinančiai, teko Parlamentui bei visuomenei aiškinti situaciją ir tolesnius vyriausybės sprendimus šiuo klausimu. Paaiškėjo, jog iš tiesų dar 2005 m. JAV vyriausybė kreipėsi į S.Berlusconi su prašymu leisti naudoti Dal Molin oro uosto teritoriją ryšium su 173-iosios oro desantininkų brigados (tuo metu dislokuotos Vokietijoje) perkonfigūravimu.¹²⁷ Šiam amerikiečių prašymui centro-dešinės Vyriausybė davė palankų atsakymą. 2005 m. gruodžio 12 d. Italijos vyriausiasis gynybos vadas admirolas Di Paola savo laiške JAV kariniam vadui Europoje teigė: „Turiu garbės pranešti apie reikalo įvykdumą ir Italijos gynybos valdžios pritarimą JAV prašymo patenkinimui“¹²⁸. Reikia pažymėti, jog nebuvo pasirašytas joks tarpvyriausybinių susitarimas. Vis dėlto nepaisant to, JAV, galėdamos remtis tik šiame vieninteliame minėtame Italijos admiralo laiške išreikšta pozicija, vykdė jau gana konkrečius preliminarinius būsimo projekto įgyvendinimo skaičiavimus, kas galiausiai buvo realizuota į 306 mln. dolerių eilutę 2007 m. JAV gynybos biudžete.¹²⁹

Reikia pažymėti, jog dar rinkimų į Parlamentą metu ir jau tapus Ministru pirmininku, R.Prodi kaip vieną svarbiausių naujosios Vyriausybės bruožų akcentavo „kitokią“ nei prieš tai buvusios S.Berlusconi vyriausybės politikos kryptį. Svarbiausios šios „kitokios“ politikos sritys buvo finansinė šalies reforma ir užsienio reikalai.¹³⁰ Vis dėlto Italijos vykdomosios valdžios požiūris amerikiečių karinių bazių išplėtimo Vičencoje klausimu rodė gana aiškų sutarimą su prieš tai buvusios vyriausybės pozicija. Pirminę R.Prodi Vyriausybės reakciją

---

¹²⁷ 2006 m. rugsėjo 27 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=60&basepath=legxv.camera.it>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹²⁸ 2007 m. sausio 30 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=27&basepath=legxv.camera.it>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹²⁹ „Vicenza, la base della discordia: „Niente aeroporto ai parà Usa“. Dienraštis *La Repubblica*, 2006 m. spalio 26 d. <<http://www.repubblica.it/2006/10/sezioni/cronaca/Vicenza-base-usa/Vicenza-base-usa/Vicenza-base-usa.html>> [Žiūrėta 2007-04-30].

¹³⁰ R.Prodi vadovaujamo bloko „l'Unione“ rinkiminė programa, „Il programma elettorale dell'Unione“, <<http://www.elezioni-italia.it/programma-unione.asp>> [Žiūrėta 2007-05-03].

JAV planams Vičencos teritorijoje galima įvardinti kaip „neprieštaraujančią“. Iš tiesų jau 2006 m. liepos 6 d. įvyko Italijos gynybos ministro A.Parisi ir pagrindinių Italijos gynybinės sistemos vadų susitikimas su JAV kariniais atstovais. Susitikimas praėjo gana konfidencialiai, dėl ko, po kelių mėnesių šioms žinioms iškilus į viešumą, ministrui teko aiškintis tiek Parlamente, tiek visuomenei. Buvo teigta, jog susitikimas buvo „paprasčiausiai techninio pobūdžio, projekto galimumui ir įgyvendinamumui išsiaiškinti“¹³¹. Vis dėlto, vis didėjant neigiamai visuomenės reakcijai bei nepasitenkinimui ir Italijos parlamente, naujajai R.Prodi vyriausybei teko sustabdyti galutinio atsakymo pateikimą JAV administracijai, o Vičencos karinių bazių klausimas tapo vienu pagrindinių 2006 m. pab. – 2007 m. pr. politinių šalies disputų.

Svarbiausiais bazių išplėtimo projekto kritikais Italijos parlamente tapo R.Prodi koalicijos bloko radikaliajai kairei priklausančių (Partito della Rifondazione Comunista, Partito dei Comunisti Italiani) partijų ir Žaliųjų atstovai, nors ir paties R.Prodi centro-kairei priklausančios partijos „l'Ulivo“ gretose galima buvo pastebėti nemažesnę priešišumą amerikiečių planams. Iš parlamentarų pasisakymų svarstymų parlamente metu išryškėja, jog didžiausią susirūpinimą kelia ir pagrindiniu kritikos objektu tampa JAV galia bei amerikiečių siekis ją išplėsti Italijos teritorijoje. Didžiulį Italijos parlamentarų nepasitenkinimą sukėlė tas faktas, kad JAV pajėgų Europoje vadas J.L.Jones jau pristatė Amerikos Senate konkrečius planus susijusius su bazės išplėtimu Vičencoje. Šie planai kai kurių Italijos parlamentarų buvo ne tik įvardinti kaip „ekspansiniais“, bet ir sutikti su didžiuliu priešišku. Kaip savo nuomonę išreiškė radikaliems kairiesiems priklausanti deputatė E.Deiana: „žiūriu labai neigiamai, kad amerikiečių generolai sau leidžia kalbėti apie Italijos teritoriją kaip apie kažką, į ką jie turi nuosavybės teises“¹³². Be to, kaip teigė komunistams priklausantis I.Vernier: „Tai būtų JAV, o ne NATO bazė, kuri drastiškai pakeistų užsienio reikalų, gynybos ir saugumo kontekstą toje teritorijoje (...); JAV mūsų prašo suteikti leidimą įgyvendinimui struktūros, kuri skirta amerikiečių vienašališko karo atakoms“.¹³³ Vičencos bazės išplėtimas būtų reikšmingas JAV galios stiprėjimui ne vien Italijos ar Europos, bet ir

---

¹³¹ 2006 m. rugsėjo 27 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=60&basepath=legxv.camera.it>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹³² Ten pat.

¹³³ 2007 m. sausio 30 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=27&basepath=legxv.camera.it>> [Žiūrėta 2007-04-29].

globaliu mastu. Tapusi didžiausia ir pagrindine Amerikos pajėgų būstine Europoje, ši bazė, pasak Italijos parlamentarų, taip pat „atitiktų agresijos prieš Artimuosius Rytus ir viešpatavimo pasaulyje logiką (...); negi norime, kad Italija taptų pagrindine amerikiečių karo sistemos grandimi?“¹³⁴. Pažymėtina ir tai, jog diskusijoje dėl Vičencos bazės Italijos dažnai su pasididžiavimu deklaruojama draugystė ar „specialus ryšys“ su JAV kai kurių deputatų buvo įvardinti kaip šeimininko-pavaldinio santykis.

Be pasipriešinimo Amerikos galiai labai aiškiai išryškėjo ir kitas kritikos aspektas – galimas karinės bazės išplėtimo poveikis Vičencos regiono gamtinei, kultūrinei ir socialinei aplinkai. Kaip didžiausią susirūpinimą keliantys dalykai buvo pažymimi regiono militarizavimas, neigiamas karinės aviacijos vystymo poveikis aplinkai (triukšmas, tarša), ir taip menkų žaliųjų zonų atidavimas „cementui ir ginklams“ bei panašūs efektai, galintys sudarkyti unikalią į UNESCO kultūros paveldo sąrašą įtrauktos Vičencos atmosferą. Įdomu tai, kad šių argumentų pagrindimui svarstymų Parlamente metu buvo net naudojama iš lėktuvo padaryta nuotrauka, kurioje atsispindi tai, kad numatoma amerikiečių bazė būtų nutolusi tik apie 2 km. nuo pagrindinės miesto bazilikos. Iš tiesų labai simboliška: savotiškas Italijos senosios architektūros ir JAV modernizmo susidūrimas. Taigi galima teigti, jog Vičencos karinių bazių atveju Italijos politiniame sluoksnyje išryškėjo priešiškas ir JAV propaguojamam vystymosi/modernizacijos modeliui.

Siekiant nuraminti visuomenės nepasitenkinimą, naujoji Vyriausybė nuolat teigė, jog galutinis sprendimas bus priimtas tik atsižvelgus į vietinį, t.y. Vičencos bendruomenės, sprendimą. Remdamasi teigiamais 2006 m. spalio 26 d. įvykusio Vičencos savivaldybės tarybos balsavimo dėl sutikimo amerikiečių karinės bazės išplėtimui jų mieste rezultatais (21 „už“, 17 „prieš“ ir 3 susilaikę) bei vis labiau spaudžiama JAV administracijos reikalavimo priimti galutinį sprendimą, 2007 m. sausio viduryje R.Prodi vyriausybė oficialiai pareiškė pritaranti bazės išplėtimui.¹³⁵ Kaip pagrindiniai tokio sprendimo argumentai buvo pateikiami Vičencos savivaldybės tarybos pritarimas ir nenoras pažeisti prieš tai buvusios (t.y. S.Berlusconi) vyriausybės sprendimo bei Italijos-JAV „artimos draugystės ir pasitikėjimo“.

---

¹³⁴ 2007 m. sausio 18 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.

<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=38&basepath=legxv.camera.it>> [Žiūrėta 2007-04-25].

¹³⁵ „Vicenza, l'annuncio di Prodi: „il governo non si opporrà“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. sausio 16 d. <<http://www.repubblica.it/2007/01/sezioni/cronaca/base-nato-Vicenza/presto-risposta-prodi/presto-risposta-prodi.html>> [Žiūrėta 2007-04-30].

2007 m. vasario 1 d. šiam Vyriausybės sprendimui Senate, nepaisant aštrių ginčų ir net kai kurių senatorių demonstratyvaus išėjimo iš salės atsisakant balsuoti, minimalia balsų persvara buvo pritarta.¹³⁶ Tai ne tik nenuramino, bet dar labiau suskaldė politinį sluoksnį. Reikia pažymėti, jog kaip tik po kelių savaitių Parlamente buvo numatytas balsavimas dėl tolesnės Italijos užsienio politikos krypties apskritai (ką iš dalies galima vadinti ir pasitikėjimo Vyriausybe išraiška) ir dalyvavimo Afganistano misijoje klausimo konkrečiai, kurio svarstyme vėlgi buvo prisimintas Vičencos atvejis.* Parlamentas nepritarė Vyriausybės siūlomai užsienio politikai, dėl ko galiausiai vasario 21 d. R.Prodi atsistatydino. Kalbant apie to priežastis, galima teigti, jog anti-amerikanizmo elementai dėl karinių bazių Vičencoje tikrai nebuvo paskutinėje vietoje.

Iškilius naujų visuotinių rinkimų grėsmei, R.Prodi netrukus buvo vėl patvirtintas premjeru. Dar kartą Vyriausybė viešai patvirtino teigiamą sprendimą karinių bazių Vičencoje išplėtimui, o Parlamente pasipriešinimas šiam sprendimui nuslopo. Vis dėlto to paties negalima pasakyti apie Italijos visuomenę.

Italijos visuomenės reakcija

Visuomenės veiksnys įvykiuose dėl karinių bazių išplėtimo Vičencoje yra labai svarbus. Šiuo klausimu Italijos visuomenė (be abejo, daugiausia Vičencos gyventojai, tačiau didelės paramos buvo sulaukta ir iš kitų Italijos regionų) parodė didžiulį susitelkimą, įvairiomis formomis reikšdama pasipriešinimą amerikiečių planams, o pilietinės akcijos tebesitęsia iki šiol.

Jau pačios pirmosios žinios apie S.Berlusconi vyriausybės ir JAV administracijos susitarimą Vičencos bendruomenėje sukėlė didžiulį atgarsį. Faktas, jog su vienintelio miesto mero E.Hullweck'o žinia buvo pritarta leisti amerikiečiams naudotis Dal Molin oro uosto ir aplinkine teritorija, 2006 m. vasarą Vičencos regione tapo rezonansiniu. Netrukus Vičencos ir jos aplinkinių teritorijų gyventojai susiorganizavo į 6 komitetus organizuoti ir aktyviai veiklai vykdyti, kas, ėmus bendradarbiauti su įvairiomis pacifistų ir anti-militaristinėmis

---

¹³⁶ 2007 m. vasario 1 d. posėdžio Senate ir balsavimo rezultatų stenograma.

<<http://www.senato.it/japp/bgt/showdoc/frame.jsp?tipodoc=Resaula&leg=15&id=251472>> [Žiūrėta 2007-04-28].

* Šioje vietoje verta paminėti ir 2006 m. spalio 21 d. S.Berlusconi vadovaujamo bloko „Casa delle Libertà“ prieš R.Prodi vyriausybės įgyvendinamą finansinę reformą suorganizuotą demonstraciją, kuriai buvo pasirinktas būtent Vičencos miestas (!). Akivaizdu, jog šis sprendimas buvo labai gerai apgalvotas: pasinaudojant Vičencos gyventojų anti-amerikietiškomis nuostatomis, buvo įmanoma lengviau sukelti pasitikėjimo vyriausybe krizę.

asociacijomis ir grupėmis, galiausiai peraugo į šiuo metu veikiančią vadinamąją Nuolatinę gyventojų asamblėją „NE Dal Molin“.¹³⁷

Vičencos gyventojų veikla pasižymėjo dideliu įvairumu. Pirmiausia buvo susisiepta su Vičencoje išrinktais nacionaliniais atstovais, buvo siunčiami paklausimai tiek Parlamentui, tiek Vyriausybei, kas 2006 m. vasarą padėjo problema iškelti į nacionalinį lygmenį. Tų pačių metų rugsėjo 10 d. Vičencoje komitetas „Didesnė demokratija“ suorganizavo parašų dėl referendumo rengimo akciją, per kurią buvo surinkta virš 10 tūkst. parašų.¹³⁸ Toliau sekė protestai aikštėse ir priešais Dal Molin oro uostą ar net įsiveržus į jo teritoriją, informacijos rinkimas ir jos pateikimas Italijos visuomenei, įvairios protesto parašų rinkimo akcijos, studentų streikai, eismo blokavimo akcijos ir t.t. Ypač įsimintinos buvo protesto demonstracijos. Rugsėjo 26 d., Vičencos savivaldybės tarybai svarstant karinių bazių išplėtimo klausimą, priešais pastatą susirinko apie 2 tūkst. gyventojų, kurie, keldami didžiulį triukšmą, taip bandė pakreipti tarybos sprendimą į savo pusę. Tarybai priėmus teigiamą sprendimą amerikiečių prašymui, gruodžio 2 d. Vičencoje įvyko nacionalinė demonstracija, kurioje dalyvavo apie 30 tūkst. dalyvių.¹³⁹ Vis nerimstant aistroms dėl amerikiečių bazių išplėtimo ir galiausiai 2007 m. sausį R.Prodi vyriausybei paskelbus apie jos sprendimą JAV administracijai pateikti teigiamą atsakymą, vasario 17 d., Vičencos gyventojų komitetams bendradarbiaujant su radikaliosios kairės partija „Partito della Rifondazione Comunista“, Vičencoje buvo suorganizuota dar viena nacionalinio lygio pacifistinio pobūdžio demonstracija prieš JAV karinės bazės išplėtimą, šįkart sulaukusi didžiulio atgarsio visoje šalyje. Įvairių šaltinių duomenimis dalyvių buvo nuo 80 iki 100 tūkst.¹⁴⁰ Išties įspūdingas skaičius, prisiminus, jog pati Vičencos populiacija yra vos kiek per 100 tūkst. Tą dieną Vičenca sulaukė palaikymo iš visos šalies, o šalia paprastų žmonių eitynėse dalyvavo ir Žaliųjų bei kairiųjų partijų (Partito dei Comunisti Italiani, Partito della Rifondazione Comunista) atstovai. Nepaisant asmeninio kai kurių R.Prodi vyriausybės ministrų noro

---

¹³⁷ „Panoramica sulla questione Dal Molin“. <<http://www.altravivenza.it/dossier/dalmolin.asp>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹³⁸ „Risultati definitivi Referendum comunale“. <<http://www.altravivenza.it/dossier/10sett/doc/20060911pd195.pdf>> [Žiūrėta 2007-04-25].

¹³⁹ „Panoramica sulla questione Dal Molin“. <<http://www.altravivenza.it/dossier/dalmolin.asp>> [Žiūrėta 2007-05-02].

¹⁴⁰ „Svanito l'incubo Vicenza. Prodi insiste: „La linea non cambia“. Dienraštis *La Stampa*, 2007 m. vasario 18 d. <<http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/cronache/200702articoli/18176girata.asp>> [Žiūrėta 2007-04-29].

dalyvauti vasario 17 d. demonstracijoje Vičencoje, vis dėlto, atsižvelgiant į užimamus postus, jie to atsisakė, taip siekiant išlaikyti Vyriausybės solidarumą.¹⁴¹

Kyla klausimas: dėl ko Vičencos (o po vasario 17 d. demonstracijų, galima sakyti, ir visos Italijos) visuomenė susitelkė ir skyrė tiek daug jėgų, įgyvendindama įvairias pilietines akcijas? Kam jie išreiškia savo pasipriešinimą? Klausimas tampa iš tiesų labai svarbus, prisiminus JAV vyriausybės jau numatytas daugiau nei 300 mln. dolerių investicijas į Vičencos regioną. Pagrindiniu Vičencos gyventojų kritikos taikiniu tampa JAV karinės galios koncentracija jų gyvenamojoje zonoje. Ir taip Šaltojo karo metu įdiegus nemažą amerikiečių kontingentą, įgyvendinus dabartinius JAV administracijos planus miestas būtų dar labiau militarizuotas. Kaip vasario 17 d. demonstracijos metu teigė vienas iš dalyvių: „esame prieš amerikiečių karinį buvimą čia“.¹⁴² Be to, visuomenės pasipriešinimas amerikiečių karinės bazės išplėtimui tiesiogiai siejasi ir su priešišku JAV galios sklaidai, arba paprasto gyventojų akimis – tiems amerikiečių veiksams, kuriuos visuomenė per pastaruosius metus galėjo matyti per televiziją. Kaip teigė vienas iš Vičencos pasipriešinimo komiteto atstovų G.Albera: „nenorime karinės bazės, nes pasisakome prieš amerikiečių karą“¹⁴³. Akivaizdu, jog įkūrimas didžiausios JAV karinės bazės Europoje (tuo labiau prisiminus, jog būtent 173-iosios brigados kariai buvo vieni pirmųjų dislokuoti Irake karinės invazijos pradžioje) labai padidintų tikimybę Vičencai tiesiogiai pajusti šalutinius JAV galios projektavimo globaliu mastu efektus: t.y. padidėjusią terorizmo grėsmę. Nepamiršamas ir JAV vienašališkumas: pasak vienos iš demonstracijos dalyvių, „Amerika yra vienintelė valstybė, keliaujanti po pasaulį ir ją bombarduojanti bei teigianti, kad kiti to negali daryti“¹⁴⁴.

Kaip ir Italijos politiniame sluoksnyje, taip ir visuomenėje taip pat išryškėjo didelis susirūpinimas bazės išplėtimo poveikiu aplinkai. Tiek tarša, tiek žaliųjų plotų sunaikinimas

---

¹⁴¹ „Vicenza, nessun ministro in corteo; Prodi: „Spero manifestazione pacifica“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. vasario 13 d. <<http://www.repubblica.it/2007/01/sezioni/cronaca/base-nato-Vicenza2/ministri-corteo/ministri-corteo.html>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹⁴² „Vicenza, la voce del popolo“. Dienraštis *La Stampa*, 2007 m. vasario 17 d. <<http://www.lastampa.it/multimedia/multimedia.asp?IDmsezione=17&IDalbum=1859&tipo=VIDEO>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹⁴³ „Vicenza, Usa pronti a trattare modifiche; I Comitati: „Ma il nostro no rimane“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. vasario 19 d. <<http://www.repubblica.it/2007/02/sezioni/cronaca/base-usa-Vicenza-due/forse-usa-trattano/forse-usa-trattano.html>> [Žiūrėta 2007-05-01].

¹⁴⁴ „Vicenza, la voce del popolo“. Dienraštis *La Stampa*, 2007 m. vasario 17 d. <<http://www.lastampa.it/multimedia/multimedia.asp?IDmsezione=17&IDalbum=1859&tipo=VIDEO>> [Žiūrėta 2007-05-01].

buvo dažniausi argumentai („norime didelio miško vietoj karinės amerikiečių bazės“¹⁴⁵). Paminėtini ir dideli naujos bazės energetiniai poreikiai, kurie Vičencos pasipriešinimo komitetų skaičiavimais atitiktų dabartinio 30 tūkst. Vičencos gyventojų energijos suvartojimo kiekį ir ypač pablogintų ir taip prastą šio regiono vandens lygio padėtį.¹⁴⁶ Amerikiečių kontingento atvykimas pareikalautų atitinkamos infrastruktūros įdiegimo, prieš kurį nemažai Vičencos gyventojų yra nusiteikę priešiški. Nenuostabu, jog vasario 17 d. demonstracijoje savo paramą Vičencos gyventojams aktyviai rodė Torino regiono pilietinis judėjimas „anti-TAV“*, kurį galima laikyti anti-modernistinio judėjimo Italijoje simboliu. Pažymėtina ir tai, jog netgi abiejų pasipriešinimo judėjimų vėliavos yra labai panašios: „NE TAV“ ir „NE Dal Molin“, iš kurių pirmojoje yra perbrauktas traukinys, o antrojoje – karinis lėktuvas. Tad iš tiesų visuomenės reakcijoje Vičencos karinių bazių atveju galima pastebėti ir priešiško modernizacijai (bent jau tai, kokią atneštų išsiplėtusios amerikiečių bazės) apraiškų. Taip pat akcentuotina, jog, nors ir nelabai ryškiai, vis dėlto Vičencos protesto akcijose atsiskleidžia ir tam tikras priešiškus Amerikos visuomenei/kultūrai. Pasipriešinimo komitetai kaip vieną iš susirūpinimą keliančių bazės išplėtimo efektų pažymi „socialinį poveikį, kai atvyks apie 15 tūkst. amerikiečių, kas sudarys apie 10 proc. visos Vičencos populiacijos!“¹⁴⁷. Toks gausus ir vienoje vietoje susikoncentravęs kitos visuomenės, tuo labiau atstovaujančios „militaristinei kultūrai“, buvimas šalia Vičencos gyventojų nėra labai pageidaujamas.

Galiausiai galima apibendrinti, jog Italijos visuomenės reakcija karinių amerikiečių bazių išplėtimo Vičencoje klausimu nuskambėjo garsiai ir aiškiai: nenorime amerikiečių bazių. Įvairiomis formomis pasireiškusiame (ir vis dar pasireiškiančiame) judėjime išryškėjo (vieni daugiau, kiti – mažiau) visi pagrindiniai anti-amerikanizmo elementai. Ir nors R.Prodi vyriausybė teigia nebepakeisianti savo sprendimo, Vičencos visuomenės nuomone, paskutinis taškas šioje diskusijoje dar nepadėtas.

---

¹⁴⁵ Ten pat.

¹⁴⁶ „No alla base Usa perché“. <<http://www.altravigenza.it/dossier/dalmolin/doc/20061203comitati01.pdf>> [Žiūrėta 2007-05-03].

* Anti-TAV (*Treno ad Alta Velocità*, liet. didelio greičio traukinys) – tai Val di Susa bendruomenės pilietinis judėjimas, aktyviai pasisakantis prieš greitaeigio traukinio linijos Torinas-Lionas įgyvendinimą.

¹⁴⁷ „Ancora un'altra base militare U.S.A. a Vicenza, Italia“.

<http://www.contropiano.org/Documenti/2006/Ottobre06/DossierDalMolin/Ancora_altra_base_militare_USA.htm> [Žiūrėta 2007-04-30].

Išvados

Anti-amerikanizmas Vakarų Europoje – dažnas bei senas tradicijas turintis reiškinys. Nepaisant ilgalaikių ir glaudžių JAV santykių su Europa, vis dėlto anti-amerikietiškos apraiškos, pradedant JAV visuomenės kritika, „McDonal‘s“ ar Holivudo produkcijos boikotu iki pasipriešinimo Amerikos kariniams planams tarptautinėje arenoje, egzistuoja Vakarų Europoje ir, panašu, jog artimiausiu metu jos nenunyks. Tad darbe buvo siekiama nuodugnai išanalizuoti anti-amerikanizmo reiškinį Vakarų Europoje ir, remiantis Italijos atvejo tyrimu, nustatyti pagrindines šio reiškinio priežastis ir pasekmes. Pristačius ir apibrėžus anti-amerikanizmo fenomeną bei svarbiausias jo istorinio vystymosi stadijas, vėliau buvo pereita prie Italijos atvejo analizės. Pateikus Italijos susidūrimo su JAV patirties apžvalgą (t.y. tam tikrą anti-amerikanizmo kontekstą) bei pristačius svarbiausius anti-amerikanizmo Italijoje šaltinius (t.y. pagrindinius anti-amerikanizmo reiškėjus/dalyvius), galiausiai buvo nuodugnai išnagrinėtos dvi konkrečios – Vietnamo karo ir Vičencos karinių bazių – anti-amerikanizmo Italijoje apraiškos, siekiant išsiaiškinti anti-amerikanizmo funkcionavimą bei galimą poveikį santykiams su JAV.

Igyvendinus darbo įvade išsikeltus uždavinius, galima pateikti tokius svarbiausius analizės metu išryškėjusius rezultatus:

1. Nepaisant dažno anti-amerikanizmo termino vartojimo tiek akademinėje literatūroje, tiek viešajame diskurse, vis dėlto nėra vieningai priimto šio reiškinio apibrėžimo: yra žymiai lengviau apibūdinti *kuo pasireiškia* anti-amerikanizmas, nei *kas tai yra*. Tuo pačiu „anti-amerikanizmo“ terminu dažnai įvardijamos tiek savo forma, tiek kritikos „taikiniu“ labai įvairios neigiamų sentimentų Amerikai išraiškos. Šiuo metu anti-amerikanizmą turime suprasti kaip neigiamų požiūrių ar net veiksmų prieš Ameriką, apimančių JAV visuomenės/kultūros kritiką, amerikietiško ekonominio/vystymosi modelio atmetimą ir priešiško Amerikos galios projektavimui globalioje erdvėje, visumą.
2. Anti-amerikietiškos tendencijos Vakarų Europoje egzistavo jau nuo pat JAV susikūrimo pradžios ir iki šių dienų išlikęs reiškinys atskleidė didelį savo

- gyvybingumą. Įvairiomis istorinėmis fazėmis (nuo XVIII a. pab. iki Pirmojo pasaulinio karo, tarpukario laikotarpiu, Šaltojo karo metu ir po jo pabaigos) anti-amerikanizmo fenomenas kokybiškai transformuodavosi, vis prisitaikydamas prie pakitusios situacijos. Tokiu būdu skirtingais etapais išryškėjo anti-amerikanizmo kultūrinės, ekonominės/modernizacijos ar galios projektavimo dimensijos akcentavimas. Be to, reikia pabrėžti, jog ankstesnių etapų argumentai niekur nedingdavo, o būdavo sėkmingai perkelti į kitą, taip anti-amerikanizmui įgaunant vis didesnę „elastingumą“.
3. Anti-amerikanizmo Italijoje analizė atskleidė, jog labai svarbi tampa kiekvienos valstybės susidūrimo su JAV patirtis. Būtent ši patirtis formuoja atitinkamą anti-amerikanizmo pasireiškimo kontekstą ir sukuria tam tikrus dirgiklius, reakcija į kuriuos lemia konkrečios valstybės unikalų anti-amerikanizmo pasireiškimo pobūdį ir intensyvumą.
  4. Gausūs ir tiek savo forma, tiek pasireiškimo būdu labai įvairūs anti-amerikanizmo šaltiniai daro priežastinę-pasekminę anti-amerikanizmo analizę labai kompleksinę. Bendrą vaizdą dar sudėtingesniu daro tai, kad požiūris į Ameriką yra pozicionuojamas subjektyvioje „myliu-nekenčiu“ skalėje.

Turint visa tai galvoje, galima patvirtinti darbo įvade išsikelto H1 hipotezę: anti-amerikanizmą sukelia įvairių priežasčių kompleksas ir nėra vienos vienintelės šį reiškinį lemiančios priežasties. Dar daugiau, galima teigti, jog egzistuoja tam tikros objektyvios ir subjektyvios šio reiškinio priežastys. Kaip šiuo metu svarbiausias objektyvias priežastis galima išskirti Amerikos kultūros ir amerikietiško ekonominio/modernizacijos modelio skverbimąsi bei JAV galios projekciją globaliu mastu. Šalia šių objektyvių priežasčių egzistuoja ir subjektyvios: kiekvienos valstybės susidūrimo su JAV patirtis.

Italijos atvejo analizė leidžia padaryti tokias išvadas:

5. Pirminio daugiausia netiesioginio Italijos susidūrimo su JAV metu susiformavo savotiškas Amerikos mitas (tam tikras įvairių simbolių, įvaizdžių ir požiūrių

- rinkinys), kuris po Antrojo pasaulinio karo jau tiesioginio kontakto metu virto konkrečiais artefaktais grindžiamu Amerikos modeliu. Pažymėtina, jog ši patirtis Italijoje suformavo tiek teigiamą, tiek neigiamą požiūrį į Ameriką (nuo išlaisvintojos ir ekonominės gerovės nešėjos iki okupantės ir „amerikanizacijos“ skleidėjos) bei sukūrė Italijoje tam tikras įtampas, reikšmingai prisidėjęs prie anti-amerikanizmo iškilimo.
6. Anti-amerikanizmo Italijoje šaltinių požiūris į JAV taip pat yra labai nevienareikšmiškas. Pažymėtina, jog tradicinių šaltinių Amerikos vertinime galima išryškinti anti-kapitalistinę, nacionalistinę ir anti-modernistinę dimensijas. Vis dėlto istorinė Italijos pirmųjų dešimtmečių po Antrojo pasaulinio karo patirtis sukūrė sąlygas tam tikro „specialaus ryšio“ ir draugystės su JAV modelio, turinčio ir savotišką „šventumo“ aurą, Italijos politiniame sluoksnyje susiformavimui, kuris vis dar labai ryškus ir šiandien. Būtent šis santykių su JAV modelis „naujesiems“ anti-amerikanizmo šaltiniams (daugiausia įvairiems visuomeniniams judėjimams ar naujai iškilusioms populistinėms partijoms) yra praradęs savo privalomumo reikšmę.
  7. Nuodugni Vietnamo karo ir Vičencos karinių bazių atvejų analizė atskleidė labai panašius rezultatus. Iš tiesų abejuose pavyzdžiuose tiek politiniame Italijos sluoksnyje, tiek visuomenėje buvo pastebėta daug anti-amerikanizmo apraiškų. Vis dėlto vieninteliais Italijos visuomenės reakcijos atvejais galima aptikti visus anti-amerikanizmo elementus. Greičiausiai būtent dėl to abiem atvejais nebuvo pastebėta jokių reikšmingesnių Italijos santykių su JAV pablogėjimų. Nepaisant vis stiprėjančios visuomeninių judėjimų įtakos, iš tiesų politiniame procese neretai viršų ima pragmatiniai ir racionalūs išskaičiavimai, o ne subjektyvumu pasižymintys Amerikos vertinimai.
  8. Vietnamo karo ir Vičencos karinių bazių atvejų tyrimas leidžia padaryti dar vieną gana paradoksalią išvadą: anti-amerikanizmas dažnai tampa ne išorinių santykių su JAV veiksnium, bet reikšmingu vidaus politikos įrankiu, panaudojamu valdančiosios ir opozicinės pusių dispute, siekiant radikalizuoti vidaus politinį procesą.

Taigi galima paneigti darbo įvade išsikeltą H2 hipotezę, jog visuomenėje paplitęs anti-amerikanizmas gali daryti reikšmingą įtaką politiniams santykiams su JAV.

Kadangi tiek Vietnamo karo, tiek Vičencos karinių bazių atvejų analizėje atsiskleidė labai panašūs anti-amerikanizmo funkcionavimo mechanizmai, galima patvirtinti ir H3 hipotezę, jog „naujasis“ anti-amerikanizmas esmingai nesiskiria nuo „senojo“.

Galiausiai apibendrinant galima teigti, jog, nepaisant tyrimo metu išaiškėjusio nelabai didelio Vakarų Europos anti-amerikanizmo poveikio pačioms JAV ar santykiams su jomis, vis dėlto analizės metu atsiskleidęs fenomeno gyvybingumas ir jo transformacinis pobūdis leidžia numatyti ir toliau egzistuosimas anti-amerikanizmo apraiškas bei tolesnį „galvos skausmą“ šiuo metu vienintelei pasaulio hipergalybei.

Naudota literatūra ir šaltiniai

1. 1965 m. gruodžio 3 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.
<<http://legislature.camera.it/dati/leg04/lavori/stenografici/sed0400/sed0400.pdf>>
2. 2006 m. rugsėjo 27 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.
<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=60&basepath=legxv.camerait>>
3. 2007 m. sausio 18 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.
<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=38&basepath=legxv.camerait>>
4. 2007 m. sausio 30 d. posėdžio Deputatų rūmuose stenograma.
<<http://cerca.camera.it/wai/visRisultato.asp?Type=HTML&Item=27&basepath=legxv.camerait>>
5. 2007 m. vasario 1 d. posėdžio Senate ir balsavimo rezultatų stenograma.
<<http://www.senato.it/japp/bgt/showdoc/frame.jsp?tipodoc=Resaula&leg=15&id=251472>>
6. „Ancora un'altra base militare U.S.A. a Vicenza, Italia“.
<http://www.contropiano.org/Documenti/2006/Ottobre06/DossierDalMolin/Ancora_altra_base_militare_USA.htm>
7. *Archivio per il Vietnam*, 1, 1968 sausis.
8. *Archivio per il Vietnam*, 5, 1968 gegužė.
9. *Archivio per il Vietnam*, 6-7, 1968 birželis-liepa.
10. Barbanti, Marco, „La „Battaglia per la moralità“: tra oriente, occidente e italo-centrismo 1948-1960“. Kn. Pier Paolo D'Attorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 161-198.
11. Battistuzzi, Paolo, „Il complesso di U Thant“. *La Nuova Tribuna*, 1968 m. kovas.
12. Bonazzi, Tiziano, „Not like us“: il controcanto americano all'antiamericanismo europeo“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 45-72.
13. Brunori, Piero, „Fanfani a Mosca“. *Politica*, 1967 m. gegužės 15 d.
14. Calvocoressi, Peter, *Pasaulio politika, 1945-2000*. Vilnius: Briedis, 2001.
15. Ceaser, James W., „A Genealogy of anti-Americanism“. *Public Interest*, 2003, 152, 3-18.

16. „Come aiutiamo l'America“. *Panorama*, 1968 m. sausio 18 d.
17. Crockatt, Richard, *America embattled: September 11, anti-americanism, and the global order*. London: Routledge, 2003.
18. Dassù, Marta ir Roberto Menotti, „Italy and the United States: from Old to New Atlanticism – and back“. Kn. Christina V.Balis ir Simon Serfaty (sud.), *Visions of America and Europe: September 11, Iraq and Transatlantic Relations*. Vashington: CSIS Press, 2004, 159-180.
19. D'Attorre, Pier Paolo, „Sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea“. Kn. Pier Paolo D'Attorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 15-68.
20. Del Pero, Mario, *L'alleato scomodo: gli USA e la DC negli anni del centrismo, 1948-1955*. Roma: Carocci, 2001.
21. Dougherty, Kevin J., „Invading Sicily: A Tale of Branches and Sequels“. *Joint Force Quarterly*, 31, 2002, 108-113.
22. Dugnan, Peter ir L.H.Gann, *The Rebirth of the West: the Americanization of the Democratic World, 1945-1958*. Lanham: Rowman and Littlefield, 1996.
23. Eco, Umberto, „La rinascita culturale: all'insegna dell'America“. Kn. O.Calabrese (sud.), *Italia moderna*. Milano: Electa, 1985.
24. Ellwood, David W., „America as a European Power: Four Dimensions of the Transatlantic Relationship: 1945 to the Late 1990s“. Kn. Carl Levy ir Mark Roseman (sud.), *Three Postwar Eras in Comparison: Western Europe 1918-1945-1989*. New York: Palgrave, 2002, 67-85.
25. Ellwood, David W., „Anti-Americanism: Why Do Europeans Resent Us?“. http://www.dedefensa.org/article.php?art_id=744
26. Ellwood, David W., „Containing Modernity, Domesticating America in Italy“. Kn. Alexander Stephan (sud.), *The Americanization of Europe : culture, diplomacy, and anti-Americanism after 1945*. New York: Berghahn Books, 2006, 253-276.
27. Ellwood, David W., „Gli antiamericanismi in Europa nel Novecento: fasi e temi“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguera*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 73-83.

28. Ellwood, David W., *L'alleato nemico: La politica dell'occupazione anglo-americana in Italia 1943/1946*. Milano: Feltrinelli Editore, 1977.
29. Ellwood, David W., „L'antiamericanismo in Europa: Una prospettiva comparata“. *Italia Contemporanea*, 217, 1999. (pasiekiamas adresu http://www.insmli.it/pubblicazioni/1/Ellwood_217.pdf)
30. Ellwood, David W., *Rebuilding Europe: Western Europe, America and Postwar Reconstruction*. London and New York: Longman, 1992.
31. Eurobarometer tyrimas „Eurobarometer 59“, <http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59/eb59_rapport_final_en.pdf>
32. Faath, Sigrid, “The problematic topic of anti-americanism”. Kn. Sigrid Faath (sud.), *Anti-americanism in the Islamic World*. London: Hurst, 2006, 1-11.
33. Fabbrini, Sergio, *L'America e i suoi critici: virtù e vizi dell'iperpotenza democratica*. Bologna: il Mulino, 2005.
34. Fabbrini, Sergio, „Layers of anti-Americanism: Americanization, American unilateralism and anti-Americanism in a European Perspective“. *European Journal of American Culture*, 2004.
35. Fisher, Glen, *American Communication in Global Society*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corp., 1987.
36. Giardina, A. et al. *Guida alla Storia: Dal Novecento a oggi*. Roma-Bari: Editori Laterza, 2001.
37. Gienow-Hecht, Jessica C. E., „Always Blame the Americans: Anti-Americanism in Europe in the Twentieth Century“. <<http://www.historycooperative.org/journals/ahr/111.4/gienowhecht.html>>
38. Griffiths, Martin, „American power“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 105-120.
39. Gundle, Stephen, “Il PCI e la campagna contro Hollywood”. Kn. Gian Piero Brunetta ir David W. Ellwood (sud.), *Hollywood in Europa: industria, politica, pubblico del cinema 1945-1960*. Firenze: La casa Usher, 1991, 113-132.
40. Gundle, Stephen, „Visions of Prosperity: Consumerism and Popular Culture in Italy from the 1920s to the 1950s“. Kn. Carl Levy ir Mark Roseman (sud.), *Three Postwar Eras in Comparison: Western Europe 1918-1945-1989*. New York: Palgrave, 2002, 151-172.

41. Hollander, Paul, „Introduction: The New Virulence and Popularity“. Paul Hollander (sud.), „Understanding Anti-americanism: its Origins and Impact at Home and Abroad“, Chicago: Ivan R. Dee, 2004, 3-44.
42. Hollander, Paul, “Loving Peace & Detesting America: What makes the antiwar movement thrive”. *The National Review*, 2003 m. kovo 24 d.
43. Kane, John, „Ambivalent anti-Americanism“. Kn. Brendon O’Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 48-67.
44. Kroes, Rob, „Imaginary America in Europe’s Public Space“. Kn. Alexander Stephan (sud.), *The Americanization of Europe : culture, diplomacy, and anti-Americanism after 1945*. New York: Berghahn Books, 2006, 337-359.
45. „La „Strana guerra“ e l’ingresso dell’Italia nel conflitto“. <http://www.storiafilosofia.it/storia/seconda_guerra_mondiale/>
46. „La vita politica“. *L’ASTROLABIO*, 1966 m. sausio 9 d.
47. „L’Emigrazione Italiana negli Stati Uniti d’America“. <<http://www.emigrati.it/Emigrazione/Emiamerica.asp>>
48. „Le dichiarazioni dell’on. Fanfani sul Vietnam“. *La Discussione*, 1965 balandžio 4 d.
49. Leone XIII, „Testem Benevolentiae“, <<http://www.totustuus.biz/users/magistero/113teste.htm>>
50. Lombardi, Riccardo, korespondencija, 1969 m. lapkričio 6 d. (Senato archyvas, pasiekiamas adresu <http://www.archivionline.senato.it/GeaWeb/scripts/GeaCGI.exe>).
51. „L’on. Fanfani alla Commissione Esteri del Senato“. *La Discussione*, 1965 m. kovo 28 d.
52. „L’on. Fanfani illustra a Strasburgo la posizione italiana“. *La Discussione*, 1965 m. gegužės 16 d.
53. Massara, Giuseppe, *Viaggiatori italiani in America (1860-1970)*. Roma: Edizioni di Storia e letteratura, 1976.
54. McPherson, Alan, *Yankee No! Anti-americanism in U.S.-Latin American Relations*, Cambridge: Harvard University, 2003.
55. Memorandum of Conversation, 1965 m. rugsėjis 26 d. <<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xii/2248.htm>>
56. Memorandum of Conversation, 1965 m. gruodžio 22 d. <<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/johnsonlb/xii/2248.htm>>

57. Nacci, Michela, *L'antiamericanismo in Italia negli anni Trenta*. Torino: Bollati Boringhieri, 1989.
58. Nacci, Michela, „La barbarie del comfort. L'Antiamericanismo in Italia e in Francia negli anni '30“. Kn. Pier Paolo D'Atorre (sud.), *Nemici per la pelle: sogno americano e mito sovietico nell'Italia contemporanea*. Milano: FrancoAngeli, 1991, 81-108.
59. Naim, Moises, „The Perils of Lite Anti-americanism“. *Foreign Policy*, 2003 m. gegužė-birželis.
60. „No alla base Usa perché“.
<<http://www.altraviceza.it/dossier/dalmolin/doc/20061203comitati01.pdf>>
61. „Notte e commenti“. *L'ASTROLABIO*, 1965 m. kovo 15 d.
62. Nye Jr., Joseph J., *Soft power: the means to success in world politics*. New York: PublicAffairs, 2004.
63. O'Connor, Brendon, ir Martin Griffiths, „Introduction: Making sense of anti-Americanism“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 1-9.
64. O'Connor, Brendon, „The anti-American tradition: A history in four phases“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 11-24.
65. „Panoramica sulla questione Dal Molin“.
<<http://www.altraviceza.it/dossier/dalmolin.asp>>
66. Parri, Ferruccio, „Il dramma di Fanfani“. *L'ASTROLABIO*, 1967 m. gegužės 28 d.
67. Pew Global Attitudes Project tyrimas „Views of a Changing World 2003“
<<http://pewglobal.org/reports/pdf/185.pdf>>
68. Pinna, Antonangelo, „Una pace inafferrabile“. *Panorama*, 1968 m. vasario 29 d.
69. Price, Charles, „The risks for Europe in anti-American sentiment“. *The Guardian*, 1987 m. kovo 22 d.
70. Revel, Jean-Francois, *Anti-Americanism*. San Francisco, Calif.: Encounter Books, 2003.
71. „Risultati definitivi Referendum comunale“.
<<http://www.altraviceza.it/dossier/10sett/doc/20060911pd195.pdf>>
72. R.Prodi vadovaujamo bloko „l'Unione“ rinkiminė programa, „Il programma elettorale dell'Unione“, <<http://www.elezioni-italia.it/programma-unione.asp>>

73. Rubinstein, Alvin, ir Donald Smith, "Anti-Americanism in the Third World". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 497, 1988, 35-45.
74. Scandone, Alberto, „Fanfani attacca“. *L'ASTROLABIO*, 1968 vasario 25 d.
75. Scarpellini, Emanuela, „Le reazioni alla diffusione dell'American way of life nell'Italia del miracolo economico“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 353-364.
76. Serra, Pasquale, *Americanismo senza America: intellettuali e identità collettive dal 1960 ad oggi*. Bari: Edizioni Dedalo, 2002.
77. Sindacato ferrovieri italiani, Segreteria nazionale, 1968 m. kovo 26 d. (Senato archyvas, pasiekiamas adresu <http://www.archivionline.senato.it/GeaWeb/scripts/GeaCGI.exe>).
78. Singh, Robert, „Are we all Americans now? Explaining anti-Americanisms“. Kn. Brendon O'Connor, Martin Griffiths (sud.), *The Rise of Anti-Americanism*. London: Routledge, 2006, 25-47.
79. „Sotto il manto del Papa“. *L'ASTROLABIO*, 1966 m. sausio 2 d.
80. Speulda, Nicole, „Documenting the Phenomenon of Anti-Americanism“, The Princeton Project on National Security <<http://www.wws.princeton.edu/ppns/papers/speulda.pdf>>
81. Spiro, Herbert J., „Anti-americanism in Western Europe“. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 497, 1988, 120-132.
82. Stephanson, Anders, *Destino Manifesto. L'espansionismo americano e l'Impero del Bene*. Milano: Feltrinelli, 2004.
83. „Svanito l'incubo Vicenza. Prodi insiste: „La linea non cambia“. Dienraštis *La Stampa*, 2007 m. vasario 18 d.
<<http://www.lastampa.it/redazione/cmsSezioni/cronache/200702articoli/18176girata.asp>>
84. Tedeschi, Mario, „Un caso di coscienza“. *Il Borghese*. 1967 m. liepos 27 d.
85. Teodori, Massimo, „Destra, sinistra, cattolici: il pregiudizio antiamericano nel Novecento“. Kn. Piero Craveri ir Gaetano Quagliariello (sud.), *Antiamericanismo in Italia e in Europa nel secondo dopoguerra*. Soveria Mannelli: Rubbettino, 2004, 109-117.
86. Toinet, Marie-France, "Does anti-Americanism exits?". Kn. Denis Lacorne, Jacques Rupnik, Marie-France Toinet (sud.), *The Rise and Fall of Anti-americanism*, Basigstoke: Macmillan, 1990, 219-235.

87. „Transatlantic Trend Survey 2003“,
<http://www.transatlantictrends.org/doc/2003_english_key.pdf>
88. Valentini, Alessandra, „Basi di guerra“. <<http://www.comunisti-italiani.it/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=2620>>
89. Vanrooij, Bruno P.F., „Decenza e dollari: i cattolici italiani e Hollywood (1945-1960)“. Kn. Gian Piero Brunetta ir David W. Ellwood (sud.), *Hollywood in Europa: industria, politica, pubblico del cinema 1945-1960*. Firenze: La casa Usher, 1991, 133-146\.
90. „Vicenza, la base della discordia: „Niente aeroporto ai parà Usa“. Dienraštis *La Repubblica*, 2006 m. spalio 26 d.
<<http://www.repubblica.it/2006/10/sezioni/cronaca/Vicenza-base-usa/Vicenza-base-usa/Vicenza-base-usa.html>>
91. „Vicenza, l'annuncio di Prodi: „il governo non si opporrà“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. sausio 16 d. <<http://www.repubblica.it/2007/01/sezioni/cronaca/base-nato-Vicenza/presto-risposta-prodi/presto-risposta-prodi.html>>
92. „Vicenza, la voce del popolo“. Dienraštis *La Stampa*, 2007 m. vasario 17 d.
<<http://www.lastampa.it/multimedia/multimedia.asp?IDmsezione=17&IDalbum=1859&tipo=VIDEO>>
93. „Vicenza, nessun ministro in corteo; Prodi: „Spero manifestazione pacifica“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. vasario 13 d.
<<http://www.repubblica.it/2007/01/sezioni/cronaca/base-nato-Vicenza2/ministri-corteo/ministri-corteo.html>>
94. „Vicenza, Usa pronti a trattare modifiche; I Comitati: „Ma il nostro no rimane“. Dienraštis *La Repubblica*, 2007 m. vasario 19 d.
<<http://www.repubblica.it/2007/02/sezioni/cronaca/base-usa-Vicenza-due/forse-usa-trattano/forse-usa-trattano.html>>
95. Zeldin, Theodoro, “The Pathology of anti-Americanism”. Kn. Denis Lacorne, Jacques Rupnik, Marie-France Toinet (sud.), *The Rise and Fall of Anti-americanism*, Basigstoke: Macmillan, 1990.

The Causes and Consequences of anti-Americanism in Western Europe: The Case of Italy

Summary

This master thesis examines the phenomenon of anti-Americanism in Western Europe in general and in Italy in particular. After the events of September 11th the US had received sympathy and support from many states of the world. However, just in two years all this disappeared: the war on terrorism incited by the US and finally the military offensive of 2003 against Iraq without a resolution of the UN brought an immense negative reaction in the world. The results of the opinion polls showed a general trend: the rise of negative attitudes towards America.

At that moment the term of anti-Americanism started being used very often in academic and public discourse. Though the manifestations of anti-Americanism existed long before, it seems as many scholars have discovered the phenomenon of anti-Americanism anew and the main idea is that the 20th century (often called the American century) is giving the way to the new one – the century of hatred for America. Of course, after September 11th the main research area of anti-Americanism became analysis of this phenomenon in the Middle East. However, anti-Americanism exists also in Western Europe notwithstanding a long history of close US-Western Europe relations. Besides, the case of military intervention in Iraq had shown that also the consequences of this phenomenon can vary a lot. Hence, the main aim of this thesis is to analyze anti-Americanism in Western Europe and by analyzing the case of Italy distinguish the most important causes and consequences of this phenomenon. This analysis eventually allows to confirm/to deny such hypothesis:

H1: A complex of many reasons causes anti-Americanism (i.e. there is not any single reason that causes this phenomenon);

H2: Anti-Americanism so noticeable in the society can influence significantly the relations with the US.

Since in the thesis the old and new manifestations of anti-Americanism are analyzed it permits to confirm/ to deny also this hypothesis:

H3: The “New” anti-Americanism does not differ significantly from the “Old” one.

In pursue of the main aim the thesis is divided in four parts. First of all the complexity of the definition of anti-Americanism and the historical development of the phenomenon is presented. Secondly, the experience of Italy's encounter with the US is analyzed as it is very important for the analysis of anti-Americanism. Thirdly, the main sources of anti-Americanism in Italy are revealed. Finally, the analysis examines two cases of anti-Americanism in Italy: the case of Vietnam and the case of military base in Vicenza.

The analysis revealed that notwithstanding the long history of anti-Americanism there still does not exist unanimous definition of anti-Americanism. However, at this moment we can understand anti-Americanism as a sum of the criticism of American society/culture, the rejection of economical model of the US and the opposition to the global projection of the American power. Besides, each country's encounter with the US forms the unique context for anti-Americanism. Furthermore, many different sources of anti-Americanism exist. Hence, we can confirm the H1 hypothesis.

The analysis of the case of Italy had revealed a some kind of myth of America which had been formed in Italy and transformed into a model of America after the Second World War. The attitude of the Italian sources of anti-Americanism toward America is also very ambiguous. The traditional political parties still appreciate a "special relation" with the US, which has lost its importance in the Italian society. The analysis of both cases (the Vietnam war and the military base in Vicenza) had shown very similar results: only in cases of society's reaction all the elements of anti-Americanism were found and we could not reveal any significant deterioration of Italy-US relations. Furthermore, both cases testified that anti-Americanism often becomes a significant tool in internal political dispute. Hence we can deny the H2 hypothesis and confirm the H3 hypothesis.

The significance of this thesis reveals in several aspects. First of all, the phenomenon of anti-Americanism was analyzed, which is clearly not a declining phenomenon. Secondly, the analysis of the manifestations of anti-Americanism both in the past and nowadays lets us understand better the phenomenon itself and its development. Finally, the examination of the case of Italy gives the possibility to realize the consequences of anti-Americanism to the bilateral relations with the US.